

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

FILOZOFICKÁ FAKULTA

HISTORICKÝ ÚSTAV

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**PODOBY ŽENSKÉ KRIMINALITY V LETECH 1918 – 1938. PŘÍKLAD MĚST
TŘEBÍČ, JIHLAVA, PELHŘIMOV**

Vedoucí práce: PhDr. Jitka Rauchová, Ph.D.

Autor práce: Bc. Ivana Valová

Studijní obor: Historie navazující (HISn)

Ročník: 3.

2015

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 8. května 2015

.....
Ivana Valová

Poděkování

Touto cestou bych chtěla poděkovat PhDr. Jitce Rauchové, Ph.D. za cenné rady a připomínky při vedení mé diplomové práce. Dále děkuji pracovníkům Státních archivů Třebíč, Jihlava a Pelhřimov za ochotu a vstřícnost při zapůjčení potřebných materiálů. Nemohu opomenout ani svoji rodinu a přátele, kteří mi byli velkou oporou.

Anotace

Hlavním centrem zájmu předkládané diplomové práce *Podoby ženské kriminality v letech 1918-1938. Příklad měst Třebíč, Jihlava, Pelhřimov*, je kriminalita spáchaná ženami v politických okresech Třebíč, Jihlava a Pelhřimov v období první republiky. V teoretické části je nastíněno fungování soudů a možných trestů za spáchání zločinů a přestupků v první polovině 20. století, ale pro úplnost je zahrnuto soudnictví i pro období druhé poloviny 19. století. Stěžejní částí práce je socio-profesní analýza konkrétních trestaných žen, následující jejich nejčastěji páchanými přestupky. Hlavní pramennou základnu představují trestní spisy Okresních soudů v Třebíči, Jihlavě a Pelhřimově.

Annotation

The main concern of the diploma thesis "*Forms of female criminality between 1918 and 1938. Example of towns: Třebíč, Jihlava, Pelhřimov*" are the crimes committed by women in the political districts Třebíč, Jihlava and Pelhřimov in the period of the first Czechoslovak Republic. In the theoretical part there is outlined the functioning of courts and the possible punishments for the committed crimes and offences in the first half of the 20th century, although for the sake of completeness, the judiciary in the second half of the 19th century is included as well. The crucial part of the work is a socio-professional analysis of the convicted women followed by a part about their most common crimes. The main sources comprise of the criminal records from the District Court in Třebíč, Jihlava and Pelhřimov.

OBSAH

<u>1</u>	<u>ÚVOD</u>	7
<u>2</u>	<u>VÝVOJ SOUDNICTVÍ OD POLOVINY 19. STOLETÍ DO ROKU 1938</u>	12
2.1	PROMĚNY TRESTŮ	17
<u>3</u>	<u>ŽENA NA OKRAJI SPOLEČNOSTI</u>	22
<u>4</u>	<u>POLITICKÉ OKRESY</u>	28
4.1	POLITICKÝ OKRES TŘEBÍČ	28
4.2	POLITICKÝ OKRES JIHLAVA	31
4.3	POLITICKÝ OKRES PELHŘIMOV	34
<u>5</u>	<u>SOCIO – PROFESNÍ ANALÝZA. ÚVODNÍ VYMEZENÍ ZJIŠŤOVANÝCH KATEGORIÍ</u>	36
5.1	Socio-profesní analýza Třebíč	42
5.2	Socio – profesní analýza města Jihlava	53
5.3	Socio – profesní analýza města Pelhřimov	63
<u>6</u>	<u>PŘÍKLADY NEJČASTĚJŠÍCH PŘESTUPKŮ</u>	71
6.1	Majetkové delikty, urážky na cti, tuláctví a žebrota	71
6.2	Cizoložství	80
6.3	Prostituce a kuplířství	82
6.4	Zločin podezření vraždy dítěte	88
<u>7</u>	<u>ZÁVĚR</u>	89
<u>8</u>	<u>SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY</u>	91
<u>9</u>	<u>SEZNAM PŘÍLOH</u>	100

1 Úvod

Předkládaná diplomová práce s názvem *Podoby ženské kriminality v letech 1918-1938. Příklad měst Třebíč, Jihlava, Pelhřimov* se zabývá zejména trestnými činy spáchanými ženami v politických okresech Třebíč, Jihlava a Pelhřimov. Jedná se o přestupky nejružnějších druhů – majetkové delikty, tuláctví, prostituce a další. Tyto politické okresy byly vybrány z důvodu blízkosti okresů, jejich provázanosti a snazší komparaci. Navíc pocházím z okresu Třebíč. Diplomová práce navazuje na práci bakalářskou, kde je předmětem zájmu pouze kriminalita v politickém okrese Třebíč. Diplomová práce je tak rozšířena o další města z kraje Vysočina. Období první republiky bylo vybráno z důvodu menšího zpracování tohoto tématu ve 20. století, zejména pro vybrané regiony by práce mohla být přínosem.

V prvé řadě je důležité metodologické vymezení diplomové práce, jež se opírá především o historickou demografii. Historická demografie retrospektivně zkoumá populační vývoj a ke svému bádání využívá prameny, které primárně vznikaly za jiným než demografickým účelem (soupisy, sčítání, matriky...).¹ Tato vědní disciplína je především součástí demografie, zároveň je ale spjatá s oborem historie.² Svůj rozmach zaznamenala historická demografie zejména po druhé světové válce, vznikala mezinárodní historicko-demografická sdružení a periodika. Mezi nejznámější periodika patří *Annales de demographie historique* (vydávané v Paříži od roku 1964), *Przesłość demograficzna* Posłki (vydávané ve Varšavě od roku 1967) a naše *Historická demografie* (vydávaná od roku 1967).³ Právě po druhé světové válce se pozornost našich historických demografů obrátila, shodně se zahraničním vývojem, k režimu reprodukce obyvatelstva.⁴ V současné době se u nás historickou demografií zabývají například Eduard Maur, Pavla Horská,⁵ Ludmila Fialová,⁶ Josef Grulich.⁷

¹ Eduard MAUR, *Základy historické demografie*, Praha 1978, s. 6.

² Tamtéž, s. 8.

³ E. MAUR, *Historická demografie a genealogie*, in: Listy genealogické a heraldické společnosti v Praze, Praha 1974, s. 4.

⁴ Tamtéž, s. 5.

⁵ Pavla HORSKÁ a kol., *Dětství, rodina a stáří v dějinách Evropy*, Praha 1990.

⁶ Ludmila FIALOVÁ, *Vývoj obyvatelstva Prahy v letech 1650-1800 na základě matrik*, in: *Historická demografie* 30, 2006, s. 219 – 276.

⁷ Josef GRULICH, *Historická demografie a dějiny rodiny v Evropě a v České republice po roce 1950*, in: *Historická demografie* 26, 2002, s. 123 – 146.

Pro práci je důležité i vymezení pojmů „gender history“ a dějiny žen, protože právě o ženách, respektive ženské kriminalitě, práce pojednává. „Gender history“ nepopisuje atributy ženského pohlaví, ale především vysvětluje všeobecné sociální interakce.⁸ Gender tedy chápeme jako sociologický pojem či sociální kategorii vyjadřující sociální a společensky podmíněné kulturní rozdíly a specifika v postavení žen a mužů. Gender se tak může měnit v závislosti na čase, místě, sociálním prostředí.⁹ Tato kategorie tak stojí přímo v opozici s kategorií „pohlaví“, která je vnímána zcela jako biologická a je neměnná.¹⁰ Za zakladatelku „gender studies“ je považovaná Ann Oakley se svým dílem *Pohlaví, gender a společnost*. Kniha poprvé vyšla v roce 1972, českého překladu se dočkala až roku 2000.¹¹ Zájem o „gender history“ či spíše z počátku o dějiny žen se u českých historiků a historiček začal více objevovat až v devadesátých letech 20. století.¹² Jmenujme například Milenu Lenderovou,¹³ Janu Burešovou,¹⁴ Marii Bahenskou,¹⁵ Pavlu Horskou,¹⁶ Marii Neudorflou¹⁷ a další. Mezi „gender history“ a dějinami žen neleží přesná a nepřekročitelná hranice.¹⁸

Vzhledem ke zvolenému tématu musíme v úvahu brát i aspekt kriminologie. Historická kriminologie se v relativně samostatný obor vyvinula až po polovině 20. století. Detailní analýza dostupných pramenů k výzkumu kriminality a městského hrdelního soudnictví v sedmnácti lokalitách regionu mezi Sázavou a Brdy, přispěla k metodickému posunu kriminologie. Autoři vytvořili vlastní typologii trestných činů, která nevycházela z právní teorie, ale ze soudní praxe.¹⁹ Tyto poznatky se ale týkají především období raného novověku. Historická kriminologie se prolíná s dalšími badatelskými okruhy jako je historická demografie, historická antropologie,

⁸ Loyd KRAMER – Sarah MAZA, *A Companion to Western Historical Thought*, Oxford, 2006, s. 365.

⁹ Milena LENDEROVÁ, *Feminismus, gender, emancipace a ženská otázka*, s. 7. (www.msmt.cz/file/9633_1_1/)

¹⁰ Srov. Joan SCOTT, *Women's history*, in: Peter BURKE, *New Perspectives on Historical Writing*, Cambridge 1993.

¹¹ M. LENDEROVÁ, *Feminismus*, s. 7.

¹² Denisa NEČASOVÁ, *Dějiny žen či gender history? Možnosti, limity, východiska*, *Dějiny - teorie – kritika* 3, 2008, s. 82.

¹³ M. LENDEROVÁ, *K hříchu i k modlitbě. Žena v minulém století*, Praha 1999.

¹⁴ Jana BUREŠOVÁ, *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*, Olomouc 2001.

¹⁵ Marie BAHENSKÁ, *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*, Praha 2005.

¹⁶ P. HORSKÁ, *Naše prababičky feministky*, Praha 1999.

¹⁷ Marie NEUDORFLOVÁ, *České ženy v 19. století. Úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*, Praha 1999.

¹⁸ M. LENDEROVÁ, *Feminismus*, s. 1.

¹⁹ Výsledky shrnul Jaroslav PÁNEK, *Městské hrdelní soudnictví v pozdně feudálních Čechách*. (Výsledky, problémy a perspektivy studia), *Československý časopis historický* 32, 1984, s. 693 – 728. Ivana ZOUBKOVÁ – Jana FIRŠTOVÁ a kol., *Kriminologie. Aktuální problémy*, Praha 2013, s. 38.

mikrohistorie i „gender studies“. Oblíbeným tématem se například stala sexuální kriminalita, která „sleduje pohlavní stereotypy, změny v pohledu na předmanželskou sexualitu a mimomanželské těhotenství, snaží se postihnout problematiku konfliktního manželského soužití, včetně problematiky domácího násilí.“²⁰ Na poli mikrohistorie se v souvislosti s kriminalitou objevuje problematika obranných strategií mužů a žen obviněných ze spáchání sexuálních deliktů, infanticidia, smilstva nebo cizoložství. Těmito tématy se u nás zabývá například Jaroslav Dibelka,²¹ Pavel Matlas²² a další.²³ Také Alice Velková se mimo jiné zabývá ženskou kriminalitou v 19. století²⁴ a v mnoha ohledech se pro tuto práci stala inspirací.

Studiem jednotlivých případů kriminality se zabývá například i Jindřich Francek ve své knize *Zločin a trest v českých dějinách*, ale jedná se o populárně naučné dílo, kde se setkáme s pouhým popisem případů. Diplomová práce se díky použití konkrétních informací o pachatelkách (místo a datum jejich narození, povolání, rodinný stav atd.) snaží o historicko-antropologický přístup. Historická antropologie se vyvinula na konci sedmdesátých a na počátku osmdesátých let 20. století. Středem jejího zájmu se stalo znovuobjevení konkrétního člověka, snaha o porozumění myšlení a jednání lidí, včetně těch obyčejných. Dodnes ovšem neexistuje koncept a jasné metodologické vymezení historické antropologie. Historická antropologie se koncentruje především na období raného novověku, 19. a 20. století zůstává opomíjeno.²⁵ Předložená diplomová práce se rovněž zabývá konkrétními lidmi, respektive ženami. Ženami, které se ocitly na „okraji společnosti“ spácháním trestného činu.

V první kapitole práce přibližuje fungování soudů během tzv. první republiky od nejnižší instance po tu nejvyšší. Výklad by nebyl celistvý, pokud by nebyla nastíněna situace po roce 1848. Soudnictví ještě za habsburské monarchie totiž poskytlo pevný základ pro justici v meziválečném období. Důležitý byl i vznik trestního zákoníku

²⁰ I. ZOUBKOVÁ – J. FIRSTOVÁ a kol. *Kriminologie*, s. 42.

²¹ Jaroslav DIBELKA, *Obranné strategie mužů a žen obviněných ze smilstva a cizoložství na třeboňském panství na přelomu 17. a 18. století*, České Budějovice 2012.

²² Pavel MATLAS, *Shovívavá vrchnost a neukáznění poddaní? Hranice trestní disciplinace poddaného obyvatelstva na panství Hluboká nad Vltavou v 17.-18. století*, Praha 2011.

²³ Tématu prostituce na přelomu 19. a 20. století a na začátku první republiky se věnují například Milena LENDEROVÁ, *Chytila patrola aneb prostituce za Rakouska i Republiky*, Praha 2002; prostituci v Praze ve druhé polovině 19. století až po konec druhé republiky se věnuje Radim KOPÁČ – Josef SCHWARZ, *Nevěstince a nevěstky*, Praha 2013.

²⁴ Alice VELKOVÁ, *Schuld und Strafe. Von Frauen begangenen Morde in den böhmischen Ländern in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts*, München 2012.

²⁵ Více Richard van DÜLMEN, *Historická antropologie*, Praha 2002.

č. 117/ 1852 ř.z. - *Zákon trestní o zločinech, přečinech a přestupcích*, podle této normy se soudnictví Československé republiky řídilo až do roku 1950. Podkapitola soudnictví se věnuje hlavně vysvětlení pojmů zločin a přestupek. Nedílnou součástí také představuje výčet možných trestů a jejich výše, včetně trestu smrti. Diplomová práce se zabývá hlavně trestním právem,²⁶ ale zároveň se z části protíná s právem občanským²⁷ (například v problematice manželství).²⁸

Kapitola „Ženy na okraji společnosti“ právě nastiňuje, jak se ženy na „okraj“ mohly dostat. Dále jakých zločinů a přestupků se nejčastěji dopouštěly, případně co je ke spáchání trestného činu vedlo. S tímto souvisí i podkapitoly, které se věnují už konkrétním deliktům spáchaných ženami v jednotlivých okresech. K tomuto výzkumu byly využity prameny z okresních archivů Třebíč,²⁹ Jihlava³⁰ a Pelhřimov.³¹ Pomocí inventářů³² a následně i jmenných rejstříků byly dohledány soudní spisy s výslechovými protokoly, informacemi o obžalovaných (datum a místo narození, rodinný stav, bydliště, povolání a další), výše trestu i nástup do vězení.

Problémem bylo malé množství dochovaných soudních spisů v archivu v Pelhřimově. Pro zkoumané období se jich dochovalo pouze 41. Z celkového množství 3947 deliktů spáchaných ženami během první republiky v Pelhřimově je to velmi malý počet. V jihlavském archivu se spisů dochovalo více, ale neúplné. Chyběly zde například základní údaje o obžalovaných i jejich výslech u soudu. Pro účel diplomové práce tak byly neúplné spisy nedostačující.

²⁶ Trestní právo definuje, jaká společensky škodlivá jednání jsou trestnými činy, jaké jsou sankce za porušení normy, jakým způsobem následně stát trestné činy zjišťuje a jejich delikventy trestá. Základním pramenem je trestní zákoník. Více k trestnímu právu August MÍŘIČKA, *Trestní právo hmotné: část obecná i zvláštní*, Praha 1934; Týž, *Trestní právo procesní*, Praha 1932.

²⁷ Občanské právo upravuje základní otázky soukromého práva, rodinné právo, věcné právo, dědické právo, závazkové právo, duševní vlastnictví. Základním pramenem pro občanské právo je občanský zákoník. Více k občanskému právu Jaromír SEDLÁČEK – Jiří SPÁČIL, *Občanské právo československé: všeobecné nauky*, Praha 2012.

²⁸ Více k právním dějinám Karel SCHELLE – Ladislav VOJÁČEK a kol., *Právní dějiny*, Plzeň 2007; Karel MALÝ – Ladislav SOUKUP, *Československé právo a právní věda v meziválečném období 1918-1938 a jejich místo ve střední Evropě*, Praha 2010.

²⁹ Státní okresní archiv (dále SOKA) Třebíč, fond *Okresní soud Třebíč (1850 – 1994)*.

³⁰ SOKA Jihlava, fond *Okresní soud Jihlava (1850 – 2002)*.

³¹ SOKA Pelhřimov, fond *Okresní soud Pelhřimov I (1850 – 1949)*.

³² L. DOLÁKOVÁ, *Okresní soud Třebíč – seznam vybraných trestních spisů 1914 – 1939*. Dílčí inventář, 1962, s. 34, ev. č. 241; F. HOFFMANN – J. KRPÁLKOVÁ – J. SVOBODA, *Okresní soud Jihlava 1898 – 1923 (1929)*, sv. 2., Inventář, 1965, s. 28, ev. č. 372; J. HOFFMANNOVÁ – J. KRPÁLKOVÁ, *Okresní soud Jihlava (1919) 1924 – 1948 (1949)*, sv. 3., Inventář, 1965, s. 49, ev. č. 373; I. KOVAŘÍKOVÁ – Zdeněk MARTÍNEK – Eduard SVOBODA, *Okresní soud Pelhřimov 1850 – 1949 (1952)*. Prozatímní inventární seznam, 1992, s. 25, ev. č. 79.

Osobní údaje obžalovaných byly využity i v dalších kapitolách o socioprofesní analýze trestaných žen. V příkladech jsou uvedeny pouze některé případy, tabulky a grafy poté zahrnují všechny ženy, které se ve zkoumaných spisech objevily. Práce si klade otázky o věku obžalovaných, rodinném stavu, zaměstnání i migraci. Ovlivňovaly tyto faktory druh a příčinu trestné činnosti? V poslední části diplomové práce jsou přestupky rozděleny do třech kategorií – nejčastější přestupky, cizoložství a prostituce s kuplířstvím. I v této části se pracuje s konkrétními případy. Byly některé delikty specifické pro danou skupinu žen? Jaké tresty se za konkrétní delikty udělovaly? Byl rozdíl ve výši trestu v jednotlivých skupinách trestných činů? I na tyto otázky se diplomová práce snaží odpovědět.

2 Vývoj soudnictví od poloviny 19. století do roku 1938

V polovině 19. století došlo k oddělení soudnictví od politické správy a císařským nařízením ze dne 14. června 1849 tak byly schváleny základy nové soudní organizace, které vešly v platnost 1. července 1850.³³ Správa soudnictví byla svěřena ministerstvu spravedlnosti a nejvyšší soudní úřad byl přeměněn v Nejvyšší soudní a kasační dvůr, jenž měl sídlo ve Vídni.³⁴ Kompetence ministerstva spravedlnosti byla upravena nejvyšším rozhodnutím z 12. dubna 1852 s pozdějšími dodatky a změnami. Do jeho působnosti patřil dohled nad všemi právními ústavami, které sloužily soudnictví, to znamená nejen nad soudy, státními zastupitelstvími a veškerým vězeňstvím, ale také nad advokací, notářstvím a obhájci v trestních věcech. Patřilo mu i řízení veškeré justice s výjimkou vojenského soudnictví, které bylo podřízeno ministerstvu války.³⁵

Roku 1850 byly pro soudnictví zřízeny tři základní instance – vrchní zemské soudy, krajské soudy a okresní soudy. Nejnižší (první) instancí byly v našich zemích okresní soudy, u kterých působili výhradně samosoudci s pomocným aparátem. V civilním soudnictví řešily např. spory o otcovství a jeho pozůstalost k nemanželskému dítěti. Dále projednávaly spory o určení a upravení hranic pozemků, o služebnost bytu a výměnek, spory z nájemních smluv apod.³⁶ Ve věcech trestních okresní soudy projednávaly - vyšetřovaly, rozhodovaly a vykonávaly tresty za nejméně závažné delikty, v českých zemích tedy za přestupky. Byly to zvláště ponejvíce majetkové přestupky, krádeže, podvody, zpronevěry, kdy způsobená škoda nepřesahovala částku 2000 Kč, a lehčí případy ublížení na těle.³⁷ Místní příslušnost trestních soudů, ať šlo o zločiny, přečiny nebo přestupky, se řídila v první řadě místem spáchání trestného činu, dále podle místa zadržení podezřelé osoby, případně místem bydliště nebo pobytu obviněného, když byl trestný čin spáchán v cizině.³⁸ Pokud se jednalo o vyšetřování několika trestných činů současně, případně několika osob

³³ Jindřich FRANCEK, *Zločin a trest v českých dějinách*, Praha 1999, s. 62.

³⁴ Jan JANÁK, *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*, Praha 1989, s. 380.

³⁵ Zdeňka HLEDÍKOVÁ a kol., *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*, Praha 2007, s. 318.

³⁶ Karolina S. ADAMOVÁ a kol., *Dějiny českého soudnictví do roku 1938*, Praha 2005, s. 86 – 88.

³⁷ Tamtéž, s. 118.

³⁸ Tamtéž, s. 90 – 92.

podílejících se společně na trestné činnosti současně, probíhalo trestní řízení zpravidla proti všem osobám a všem deliktům u jednoho soudu.³⁹

Trestní řízení poté probíhalo následovně. Byla podána žaloba – veřejná (skrže státního zástupce) nebo soukromá (od poškozené soukromé osoby). Tím byl dán podnět k zahájení vyšetřování a postoupení trestného činu k soudu či jeho zamítnutí.⁴⁰ Nato měli advokáti čas sehnat veškeré podklady k případu a případné svědky. Při hlavním přelíčení byly předneseny veškeré důkazy, vyslechnuti svědci a soudce na závěr vynesl rozsudek, proti kterému bylo možné odvolat se ke krajskému soudu.⁴¹

Druhou instancí byly soudy krajské, u kterých se uplatňovala odvolání od okresních soudů a které působily v trestním řízení jako soudy sborové první instance pro přečiny a zločiny. Odvolací instancí pro ně byly vrchní soudy zemské (v Praze pro Čechy a v Brně pro Moravu a Slezsko). Třetí instancí byl Nejvyšší dvůr soudní a kasační ve Vídni a platil pro oblast celého státu.⁴²

Politická správa se soudnictvím byla spojena v tzv. smíšených okresních soudech v letech 1855 – 1868, ale dosavadní forma soudní správy se neosvědčila, a tak roku 1868 došlo k definitivnímu oddělení soudnictví od politické správy a k osamostatnění okresních soudů. Tuto reformu převzala později i Československá republika.⁴³

Dne 28. října 1918 vznikla Československá republika,⁴⁴ moci se ujal Národní výbor a schválil první zákon, tzv. recepční, kterým převzal celý právní řád a správní systém jednak Rakouska pro české země, jednak Uher pro Slovensko a Podkarpatskou Rus. V recepčním zákoně se říká, že „*veškeré dosavadní zemské a říšské zákony*

³⁹ Tamtéž, s. 118.

⁴⁰ Martin ŠPAČEK, *Drobná kriminalita na Nepomucku v letech 1918 – 1938*, Bakalářská práce, FF Plzeň 2013, s. 33 – 34.

⁴¹ Bohumil JANDA, *Československá vlastivěda, díl V.*, Praha 1931, s. 387-388. Více k dějinám advokacie a vývoji trestního řízení Karel SCHELLE – Stanislav BALÍK – Marie BLÁHOVÁ – Vojtěch LAŽANSKÝ – Aleš PEJCHAL - Petr POLEDNÍK – Vendulka VALENTOVÁ, *Dějiny advokacie v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2009; Josef KUČHTA - Karel SCHELLE - Jaromír TAUCHEN - Miroslav FRÝDEK - Lucie BENDOVIČOVÁ BEDNÁŘOVÁ, *Vývoj trestního řízení*, Ostrava 2012.

⁴² Tamtéž.

⁴³ Z. HLEDÍKOVÁ a kol., *Dějiny správy*, s. 321. Více k vývoji veřejné správy: Karel SCHELLE, *Vývoj veřejné správy v letech 1848 – 1990*, Praha 2005; Karel LACINA – Vladimír ČECHÁK, *Vývoj systémů veřejné správy*, Praha 2001. Srovnání Marek STARÝ, *Vývoj veřejné správy v českých zemích do roku 1848*, Praha 2007.

⁴⁴ Více ke vzniku Československé republiky a jejím vývoji: Zdeněk KÁRNÍK, *České země v éře První republiky (1918-1938), díl I. :Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1929)*, Praha 2003; Týž, *České země v éře První republiky (1918-1938). Díl II.: Československo a České země v krizi a v ohrožení (1930-1935)*, Praha 2002; Týž, *České země v éře První republiky (1918-1938). Díl III.: O přežití a o život (1936-1938)*, Praha 2003; Jaroslav VALENTA a kol., *Československo 1918 – 1938. Osudy demokracie ve střední Evropě*, Praha 1999.

a nařízení zůstávají prozatím v platnosti“ a „všechny úřady samosprávné, státní a župní, ústavy státní, zemské, okresní, župní a obecní jsou podřízeny Národnímu výboru a prozatím úřadují a jednají podle dosud platných zákonů a nařízení“.⁴⁵ Národní výbor přijal také prozatímní ústavu (č. 37/1918 Sb.), kterou nahradila v únoru 1920 ústavní listina (č. 121/1920 Sb.).⁴⁶

Ve čtvrté hlavě ústavy byly uzákoněny demokratické zásady soudnictví, struktura soudů se zásadně nezměnila, avšak soudnictví prošlo několika reformami, které si vyžadovala moderní doba, a došlo ke sjednocení stavu soudů na území republiky. Struktura trestních soudů zůstala po vzniku ČSR v zásadě stejná, jakou byla v období monarchie.⁴⁷ Základní jednotkou zůstaly okresní soudy, sborovými soudy první stolice byly nadále krajské soudy a sborovým soudům druhé stolice se říkalo vrchní zemské soudy (v Praze pro Čechy a v Brně pro Moravu a Slezsko). Nejvyšší soud vznikl na základě zákona z 2. listopadu 1918 (č. 5 Sb.) jako třetí stolice pro věci civilní a nejvyšší stolice pro věci trestní. Původně měl sídlo v Praze, ale v dubnu 1919 došlo k jeho přesídlení do Brna.⁴⁸ Ve dvacátých letech bylo zákonem z roku 1928 (č. 201 Sb.) s platností od roku 1929 organizačně sjednoceno soudnictví na celém území republiky.⁴⁹ Sborové soudy první stolice se označovaly podle specializace jako civilní, trestní, obchodní či exekuční. Jejich druhou stolicí představovaly vrchní soudy. Název Nejvyššího soudu zůstal beze změny.⁵⁰

Okresní soudy rozhodovaly o nejméně závažných trestných činech – v českých zemích tedy o přestupcích. Jak již bylo zmíněno, jednalo se o majetkové přestupky, krádeže, podvody, zpronevěry a lehčí případy ublížení na těle. Krajské soudy rozhodovaly o věcech, které převyšovaly majetkovou hodnotu 5000 Kč a dále řešily manželské spory (rozvody, rozluky), vztahy mezi rodiči a dětmi. Sloužily také jako odvolací soudy, odvolání poté mohly zamítnout, či provést šetření a vynést rozsudek.⁵¹

Poměrně široká byla skupina specializovaných, mimořádných soudů. Patřily do ní například živnostenské soudy (vznikaly v Rakousku od roku 1896). Měly za úkol

⁴⁵ J. JANÁK, *Dějiny správy*, s. 389.

⁴⁶ J. FRANCEK, *Velké dějiny zemí Koruny české. Zločinnost a bezprávi*, Praha 2011, s. 411. Vznikem ústavy ČSR a jejím obsahem se ve svém díle zabývá Eva BROKLOVÁ, *Československá demokracie: politický systém ČSR 1918 – 1938*, Praha 1992.

⁴⁷ K. S. ADAMOVIČ a kol., *Dějiny*, s. 117.

⁴⁸ J. JANÁK, *Dějiny správy*, s. 469.

⁴⁹ Týž, *Vývoj správy v českých zemích v epoše kapitalismu II. Období první a druhé republiky a okupace (1918 – 1945)*, Praha 1971, s. 157.

⁵⁰ J. FRANCEK, *Velké dějiny*, s. 412 – 413.

⁵¹ Pavel RUSNOK, *Vývoj organizace soudnictví v první ČSR*, diplomová práce, Brno 2006, s. 30 – 32.

řešit pracovní spory, tj. zejména mzdové spory, spory o zrušení pracovního poměru, o náhradu za toto zrušení, spory vzniklé v důsledku poškození továrního majetku a spory o příspěvky do penzijních a nemocenských pokladen, spory o výpověď a vyklizení obydlí v dělnických domech aj.⁵² Roku 1920 byly zřízeny hornické rozhodčí soudy, ve kterých po dvou zasedali zástupci dělníků, zaměstnanců a zaměstnavatelů za předsednictví soudce. Velmi zvláštní skupinu tvořily Labské plavební soudy, jež řešily spory vznikající při plavbě na řece Labe. Jako mimořádné soudy vznikaly v ČSR ještě tzv. pojišťovací soudy, které řešily spory podle předpisů o sociálním pojištění zaměstnanců.⁵³ Zvláštní charakter měl Státní soud, který byl zřízený v březnu roku 1923 v sídle Nejvyššího soudu, a jeho úkolem bylo řešit trestné činy vymezené zákonem na ochranu republiky. Tento soud působil do roku 1935, poté jeho kompetence přešla na vrchní soudy.⁵⁴

Podle zákona č. 48/1931 Sb. o trestním soudnictví nad mládeží se zřizovaly soudy mládeže. Tento zákon vylučoval nedospělé (tzn. osoby mladší 14 let) z odpovědnosti za trestný čin a přikázal je výchovné nebo léčebné péči poručenských soudů. Mladistvé (tzn. osoby starší 14 let a mladší 18 let) podrobil obecně platným trestním normám, ale jejich trestné činy byly nazývány proviněním a následné tresty pro ně byly značně sníženy.⁵⁵ Delikty, které byly definovány jako přestupky, projednávali soudci mládeže u okresních soudů. Trestné činy, které měly povahu zločinů a přečinů náležely do kompetence senátů mládeže u krajských soudů.⁵⁶

Vojenské soudnictví mělo vlastní organizaci divizních a brigádních soudů s Nejvyšším vojenským soudem se sídlem v Praze.⁵⁷

Československá republika také po svém vzniku nově přebudovala systém vězeňství. Bylo zavedeno třídění trestanců podle povahy spáchaného trestného činu místo jejich dřívějšího přidělování do trestnic jen podle územních obvodů. Na území republiky působil 379 věznic okresních soudů, ve kterých se odpykávaly tresty uložené okresními soudy. Tresty, které nepřevyšovaly délku trvání jednoho roku, se odpykávaly ve věznicích krajských soudů.⁵⁸

⁵² Z. HLEDÍKOVÁ a kol., *Dějiny správy*, s. 323.

⁵³ Tamtéž, s. 111.

⁵⁴ J. FRANCEK, *Velké dějiny*, s. 413.

⁵⁵ J. JANÁK, *Dějiny správy*, s. 470.

⁵⁶ Týž, *Vývoj správy*, s. 159 – 160.

⁵⁷ Vojenská správa v Československé republice v letech 1918 – 1938, dostupné z: <http://www.e-polis.cz/clanek/vojenska-sprava-v-ceskoslovenske-republice-v-letech-1918-1938.html> [19.4.2015].

⁵⁸ J. JANÁK, *Dějiny správy*, s. 473.

V roce 1919 byl přijat zákon o podmíněném odsouzení a propuštění (č. 562/1919 Sb.), jehož cílem bylo posílení výchovné funkce trestu a snížení nadměrného počtu vězňů. Pokud si trestanec odpykal dvě třetiny trestu (ale nejméně rok), mohl být podmíněně propuštěn. Tento zákon se zpočátku příliš neosvědčil, část vězňů se do vězení musela vrátit pro spáchání dalších trestných činů v době trvání podmínky. Roku 1931 byl přijat zákon o státním vězení pro výkon trestů politických vězňů (č. 123/1931 Sb.), pachatelé tento trest vykonali ve věznicích krajských soudů.⁵⁹

Stejně jako v posledních téměř sedmdesáti letech monarchie i v ČSR platil ve dvacátých a třicátých letech trestní zákoník č. 117/1852 ř. z. – *Zákon trestní o zločinech, přečinech a přestupcích*, podle něhož se řídilo trestní právo. Postupně docházelo k jeho novelizacím a reformám, ale platil až do roku 1950, tedy téměř sto let.⁶⁰

⁵⁹ J. FRANCEK, *Velké dějiny*, s. 417 – 418.

⁶⁰ Tamtéž, s. 418 – 419. Více k vývoji soudnictví také Karolina ADAMCOVÁ, *Dějiny českého soudnictví od počátků české státnosti do roku 1938*, Praha 2005; Karel SCHELLE, *Organizace československého státu v meziválečném období (1918–1938)*, Praha 2006.

2.1 Proměny trestů

Počátkem devatenáctého století vznikl nový trestní zákoník, tzv. *Západohaličský trestní zákoník*, který navázal na zákoník josefínský a ukončil éru krutých trestů. Roku 1803 byl zaveden i v ostatních částech monarchie kromě Uher. Do češtiny byl poté přeložen roku 1804 pod názvem *Kniha práv nad přečiněními hrdelními a těžkými řádu městského přestupky*. Tato kniha se později stala základem trestních zákonů.⁶¹ Tento nový trestní zákoník obsahoval jak hmotně-právní, tak i procesní část.⁶²

Modernějším trestním zákoníkem, podle něhož se řídilo trestní právo, se pak stal trestní zákoník z 27. května 1852 (č. 117 ř. z. - *Zákon trestní o zločinech, přečinech a přestupcích*), který byl přepracováním trestního zákoníku z roku 1803.⁶³ Zločiny seřadil sestupně podle jejich závažnosti a společenských důsledků od velezrady, ochrany panovníka a jeho rodiny (do konce monarchie), proti veřejnému násilí, náboženství, proti zneužití úřední moci, života a zdraví, osobní svobody i cti občanů až po majetkové delikty. Mezi přečiny a přestupky se řadily především činy proti veřejné bezpečnosti, mravopoctnosti i bezpečnosti občanů.⁶⁴ Základním rysem zločinu je, že byl spáchaný úmyslně. U přečinu a přestupku se připouští nedbalost, takže u zločinu se jedná výhradně o kriminální čin, kdežto přečin a přestupek mohly být klasifikovány jako kriminální nebo policejní delikt. Trestní zákoník definuje zločin tak, že k němu „*potřebí jest zlého úmyslu. Zlý úmysl dává se však za vinu nejen tehda, když před tím, než se něco předse vzalo nebo opominulo, anebo když se to předse bralo nebo opomíjelo, to zlé, které se zločinem spojeno jest, přímo bylo rozváženo a umíněno; nýbrž i také, když z některého jiného zlého úmyslu něco bylo předse vzato nebo opominuto, z čehož to zlé, které tím povstalo, obyčejně pochází, aneb alespoň snadno pojíti může.*“⁶⁵ Zločin ale nebyl zločinem v jistých případech podle § 2 „a) když pachatel zcela zbaven jest užívání rozumu; b) když skutek při střídavém pomnutí smyslů vykonán byl v čase, pokud pomnutí trvalo, anebo c) v úplném opilství, ve kteréž se pachatel připravil, zločinu v úmyslu nemaje (§§ 236 a 523), anebo v jiném pomatení smyslů, v němž sobě činu svého vědom nebyl; d) zrušen a nahrazen §§ 1 a 2 zák.

⁶¹ J. FRANCEK, *Zločin*, s. 31.

⁶² Marek STARÝ, *Vývoj veřejné správy v českých zemích do roku 1848*, Praha 2007, s. 95. Více o trestním právu František NOVOTNÝ, *Trestní kodexy: trestní zákon, trestní řád a související předpisy*, Praha 2002.

⁶³ J. FRANCEK, *Zločin*, s. 65.

⁶⁴ Týž, *Velké dějiny*, s. 451.

⁶⁵ Tamtéž, s. 407.

o trestním soudnictví nad mládeží č. 48/1931 Sb.; e) když se při tom přihodil takový omyl, pro který nebylo lze v činu spatřovati zločin; f) když zlo povstalo náhodou, nedbalostí anebo z neznalosti následků činu; g) když skutek se stal z neodolatelného donucení nebo u výkonu spravedlivé nutné obrany. Že však tu byla spravedlivá nutná obrana, za to má se míti jen tehdy, když lze z povahy osob, času, místa, ze způsobu útoku nebo z jiných okolností důvodně souditi, že pachatel užil toliko obrany potřebné, aby odvrátil od sebe neb od jiných protiprávní útok na život, na svobodu nebo na jmění; - nebo že toliko z poděšení, ze strachu nebo z leknutí vykročil z mezí takové obrany. - Vykročení takové může se však podle povahy okolností trestati podle ustanovení dílu druhého tohoto zákona trestního (§§ 335 a 431) za čin trestný z nedbalosti.⁶⁶

Přečiny a přestupky jsou v trestním zákoníku definovány jako „vesměs činění neb opomíjení, ježto každý sám od sebe za nedovolená poznati může; anebo taková, kde činitel dle svého stavu, své živnosti, svého zaměstnání aneb dle svých okolností povinen jest znáti nařízení zvláštní, kteréž bylo předstoupeno. A protože se neznáním trestního zákona tohoto, co se týče obsažených v něm přečinů a přestupků, nikdo omlouvati nemůže.“⁶⁷

Během první republiky zůstal základem trestního práva trestní zákoník č. 117/1852, ovšem přizpůsobený demokratickému zřízení. Od počátku dvacátých let se ministerstvo spravedlnosti snažilo o novou kodifikaci trestního práva, avšak snahy nebyly úspěšné, a tak rakouský zákoník s některými obměnami přetrval až do roku 1950.⁶⁸

Tento zákoník také určoval výše možných trestů za spáchané zločiny a přestupky. Trestem za zločiny mohl být trest smrti⁶⁹ oběšením nebo vězení. Vězení se dále dělilo na dva stupně dle tuhosti na žalář a těžký žalář, doživotní a dočasný od šesti měsíců do dvaceti let. První stupeň žaláře je popsán v trestním zákoníku pod § 15 a těžký žalář pod § 16, odsouzenec „*přidrží se (železy na nohou). Rozmluva s lidmi, již nemají přímo s jeho vězením co činiti, povoluje se mu toliko v případech zcela*

⁶⁶ Projekt KaKanien.info, 117/1852 Ř. z. – Zákon trestní o zločinech, přečinech a přestupcích, dostupné z: <http://www.kakanien.info/Show.aspx?ID=1661> [28.3. 2014].

⁶⁷ J. FRANCEK, Velké dějiny, s. 408.

⁶⁸ Týž, Zločin, s. 65 – 75.

⁶⁹ Více k trestům smrti Martin MONESTIER, Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátku po současnost, Praha 1998.

zvláštních a důležitých.“⁷⁰ Avšak spoutání železy na nohou bylo zrušeno již v roce 1867 zákonem č. 131. Mohlo také dojít k zostření žaláře a to několika způsoby: postem - to znamenalo, že „*se trestanec některé dny drží jen o vodě a chlebě. To však dítí se nemá vícekrát než třikrát v týdnu a jen ve dnech ne nepřetržitě po sobě jdoucích*“; tvrdým ložem – „*zostření vykáváním tvrdého lože záleží v tom, že se obmezí trestanec na pouhé desky, což dítí se smí jen ve dnech ne nepřetržitě za sebou jdoucích a ne častěji než třikrát v týdnu*“; samovazbou – „*držení v samovazbě nesmí nepřetržitě trvati déle jednoho měsíce, a lze ho potom zase užítí teprve za měsíc. Ostatně má k trestanci po čas samovazby alespoň dvakrát za den také docházeti některá z osob dohlédajících v trestnici, a má se mu dáti přiměřené zaměstnání*“; uzavřením o samotě v temné komůrce – „*uzavření o samotě v temné komůrce nesmí nepřetržitě trvati déle než tři dny, potom může se opakovati teprve až po přestávce týdenní a smí celkem trvati nejvýše třicet dní v roce*“; vypovězením ze země po vystálém trestu – „*vypovědění mohou býti ze země jenom ti zločinci, kteří jsou cizozemci, a musí se pokaždé vypovědění vztahovati na veškeré země republiky československé.*“⁷¹

Trest smrti byl nejvyšším možným trestem a platil i v Československé republice. Udílel se za zločiny „*velezrady, veřejného násilí zlomyslným uškozením na cizím majetku, zlomyslným činěním nebo opominutím za okolností zvlášť nebezpečných, za zločiny dokonané vraždy, loupežné vraždy a žhářství.*“⁷² Pokud by trest smrti byl skutečně vykonán, byl by proveden oběšením pachatele a dělo se tak v Praze na dvoře vrchního zemského soudu na Karlově náměstí. Poprava se uskutečnila v čele s popravčím, kterým byl za Rakousko-Uherska Leopold Wohlschläger,⁷³ ten zůstal státním popravčím pro Čechy a Moravu i po vzniku ČSR.⁷⁴

Roku 1923 proběhla v ČSR anketa, které se zúčastnilo téměř 350 umělců, právníků, vědců a publicistů, kdy se výrazněji projevila nespokojenost se zachováním trestu smrti. Avšak k menší změně došlo až roku 1934, kdy v platnost vstoupil zákon č. 91/1934 Sb. o ukládání trestu smrti a o doživotních trestech. Pokud pro pachatele trestného činu byl trest smrti příliš přísným potrestáním, mohl odsouzenec skončit

⁷⁰ Projekt KaKaniien.info, 117/1852 Ř. z. – Zákon trestní o zločinech, přečinech a přestupcích, dostupné z: <http://www.kakaniien.info/Show.aspx?ID=1661>[28.3. 2014].

⁷¹ Tamtéž, viz § 20 – 25.

⁷² J. FRANCEK, *Zločin*, s. 67.

⁷³ Osobě kata Leopolda Wohlschlägera se podrobněji věnoval J. Francek, který rozšířil své dílo o jeho paměti. J. FRANCEK, *Zločin a trest v českých dějinách: nové vydání rozšířené o paměti prvního československého kata Leopolda Wohlschlägera*, Praha 2007.

⁷⁴ Miloslav JEDLIČKA, *Nejslavnější mordy první republiky*, Praha 2011, s. 131-136.

v těžkém žaláři a to na dobu 15 – 30 let, případně na doživotí.⁷⁵ Za dvacet let trvání první republiky bylo v ČSR uděleno 443 trestů smrti, především za několikanásobné vraždy a vojenské zrady. Avšak celkem 422 pachatelů od prezidenta dostalo milost a trest jim byl změněn na doživotní žalář nebo na 15 let těžkého žaláře, konkrétně to bylo 360 mužů a 62 žen.⁷⁶

Jedním z velkých odpůrců trestu smrti byl sám prezident ČSR Tomáš Garrigue Masaryk. Několikrát se k této problematice vyjádřil, například v rozhovoru s Karlem Čapkem: *„Těžká byla pro mne otázka trestu smrti; stálo mne to mnoho nocí, když jsem měl podepisovat trest smrti, a dni, kdy jsem to učinil, mám ve svém kalendáři poznamenaný černým křížkem. Sledoval jsem pozorně, má-li trest smrti vliv na zločinnost; studoval jsem statistiku zločinů a zejména vražd po celou dobu, ale nevidím, že by trest smrti měl účinek odstrašující na lidi zločinné; zločinec ve chvíli vraždy nemyslí na trest, ale na úspěch svého zlého činu. Jistý účinek je na občany ostatní, zejména o věci myslící. Můj argument pro trest smrti není, že je odstrašující, ale že v něm je mravní expiace: vzít člověku život je bezprávi tak strašlivé, že může být usmířeno jen výkupným stejně těžkým. Dělán ovšem patričný rozdíl mezi vraždou a zabitím a uznávám polehčující okolnosti při každém zločinu, jak to moderní kriminální psychologie vyžaduje; ale ve výjimečných případech nemohu vyvracet, že trest smrti je ve shodě s metafysickým uznáním hodnoty lidského života. Věřím a čekám, že bude zrušen vyšší vzdělaností a mravností obyvatelstva, souhlasem nás všech.“*⁷⁷

Nakonec byl u nás trest smrti zrušen až 2. května 1990 na 28. společné schůzi Federálního shromáždění. Zákon o zrušení trestu smrti nabyl účinnosti 1. června téhož roku.⁷⁸

Přestupky se trestaly peněžitou pokutou, propadnutím zboží, ztrátou práv a daných povolení, vězením a případně vypovězením ze země. Vězení se opět dělilo na prosté a tuhé – tuhé vězení mělo přísnější režim a trvalo od čtyřiaadvaceti hodin do šesti

⁷⁵J. FRANCEK, *Zločin*, s. 75.

⁷⁶M. JEDLIČKA, *Nejslavnější mordy*, s. 228.

⁷⁷Karel ČAPEK, *Hovory s T. G. Masarykem*, Praha 1947, s. 182.

⁷⁸Otakar LIŠKA a kol., *Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918 – 1989*, Praha 2006, s. 12. Více o vykonaných trestech smrti za první republiky: Jiří PLACHÝ – Ivo PEJČOCH, *Masarykovy oprátky: problematika trestu smrti v období první a druhé Československé republiky 1918-1939*, Cheb 2012.

měsíců. Vězení mohlo být zotřeno, v Československu se tak dělo především postem a tvrdým lůžkem. Tyto věznice se zřizovaly u okresních soudů.⁷⁹

Zákon pamatoval i na podmíněné odsouzení. To spočívalo na nápravě pachatele trestného činu během zkušební doby (většinou v délce trvání jednoho až dvou let). Zákonem ze dne 17. října 1919 č. 562 Sb. z. a n. bylo podmíněné odsouzení zavedeno do československého práva. Pokud se podmíněně odsouzený ve zkušební lhůtě osvědčil, nedošlo k výkonu trestu a nenastaly žádné následky odsouzení. Odsouzený poté byl pokládán za bezúhonného a v jeho záznamech o trestech se neobjevil žádný zápis.⁸⁰

⁷⁹ J. FRANCEK, *Zločin*, s. 66.

⁸⁰ August MIRÍČKA, *Trestní právo hmotné: část obecná i zvláštní*, Praha 1934, s. 121.

3 Žena na okraji společnosti

Jak se vůbec ženy mohly ocitnout na „okraji společnosti“? Nejčastěji se tak stávalo, pokud porušily nějakou společenskou normu nebo skupiny norem, které vyznávala společnost, v níž tyto ženy žily. V průběhu celých dějin se s takovými ženami můžeme setkat. Porušovaly právní, mravní, náboženské a etické normy, ohrožovaly i společenský pořádek – kradly, toulaly se i vraždily. Avšak na „okraji společnosti“ se mohla ocitnout i žena, která nespáchala vysloveně kriminální čin, ale nějakým způsobem se odklonila od dobového konstruktů feminity nebo se vymkla sociální kontrole.⁸¹

Pokud se žena nebo samozřejmě i muž, dostali před soud, způsob a výměra trestu se řídily podle platného trestního zákoníku z roku 1852, nazvaném *Zákon o zločinech, přečinech a přestupcích*, uvedený patentem č. 117/1852 rakousko-uherského říšského zákoníku. Tímto zákoníkem se řídila Československá republika až do roku 1950.

Dodnes platí, že muži měli větší podíl na kriminální činnosti než ženy. Postupem doby a modernizací společnosti se kriminalita žen začala zvyšovat. Jistý podíl na ní může mít i emancipace žen, kdy ženy dosáhly stejných práv a postů do té doby patřící výhradně mužům. Toto ale platí spíše až pro pozdější 20. století.⁸² Nicméně již v průběhu první světové války byl zaznamenán značný nárůst kriminality žen, a to ze 13,5% v roce 1914 na 52,8% v roce 1918. Jistou příčinu to má i ve větší absenci mužů z důvodu odvedení do války. Ženy se tak o sebe i o své blízké musely postarat samy a to je často vedlo k zoufalým činům a uchýlením se k trestné činnosti, nejčastěji ke krádežím.⁸³

Po skončení první světové války zůstala kriminalita žen stále vysoká, dosahovala 42% z celkové kriminality. Poté v průběhu dvacátých a třicátých let podíl žen zapletených do trestného činu klesal. V pozadí se ocitly trestné činy motivované hospodářsky – především krádeže, a naopak do popředí se dostaly mravní delikty, například prostituce.⁸⁴

⁸¹ M. LENDEROVÁ a kol., *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*, Praha 2009, s. 552.

⁸² Tamtéž, s. 552 – 553.

⁸³ Tamtéž, s. 628.

⁸⁴ Tamtéž.

Co se týče sociálního prostředí, ze kterého delikventky pocházely, jednalo se většinou o nižší a střední vrstvy společnosti. Mohly být zaměstnané například jako služebné, číšnice, dělnice, švadleny, v některých soudních spisech se mohlo objevit i zaměstnání „cikánka“ nebo byly nezaměstnané. V mnoha případech hrála roli právě sociální příslušnost ženy a její zaměstnání. Ženy s nízkou životní úrovní se tak častěji uchýlovaly ke krádežím a podvodům a spoléhaly tak na rychlé vyřešení momentální hmotné tísně. Před soudem se ocitaly ženy všech věkových kategorií, avšak nejčastěji se kriminality dopouštěly ženy třicetileté.⁸⁵

Jedním z nejčastějších zločinů, kterých se ženy dopouštěly, bylo „vyhnání plodu“⁸⁶, ve dvacátém století označováno jako „potrat“. Zejména během války se můžeme setkat s nárůstem tohoto kriminálního činu. V průběhu dvacátých a třicátých let docházelo k mnoha diskuzím, zda potrat trestat nebo ne. Našlo se mnoho zastánců legalizace, vliv měla i sílící ženská emancipace, která zastávala názor, že především ženy by měly rozhodovat o svém těle, ale i mnoho odpůrců, například katolická církev byla striktně proti umělým potratům.⁸⁷ I přes veškeré snahy se umělé přerušování těhotenství stalo roku 1926 trestným činem, až v roce 1931 bylo v trestním zákoníku určeno, kdy byl potrat beztrestný.⁸⁸ Proč se vlastně ženy pokoušely svého nenarozeného dítěte zbavit? Mohly to být svobodné dívky bez partnera, které se bály ostudy, nebo i vdané ženy, které by se o dítě nedokázaly postarat. Způsobů, jak potratit, bylo několik – pití abortivních nápojů, zvedání těžkých břemen, koupele v horké vodě, tlačení na břicho, skákání z výšky, zavádění zašpičatělých předmětů do rodidel a další.⁸⁹ Trest za tento kriminální čin byl stanoven podle §145 trestního zákoníku. „*Stane-li se pokus vyhnání, ale toto nenastalo, vyměřen bud' trestem žalář mezi šesti měsíci a jedním rokem, uskutečněné vyhnání však trestáno bud' těžkým žalářem mezi jedním rokem a pěti lety.*“⁹⁰

Nejčastěji byly trestány ženy z nižších vrstev – venkovské ženy, domkařky, dělnice atd. U žen z vyšších vrstev se potrat špatně dokazoval, proto potrestaných žen

⁸⁵ Tamtéž, s. 628 – 629.

⁸⁶ „*Vyhnání plodu je zločin. Předmětem jeho je plod v těle mateřském od okamžiku konapce až do jeho vybavení z těla mateřského. Rakouský trestní zákoník rozeznává: I. vyhnání plodu vlastního, II. vyhnání plodu cizího. Dělidlem mezi těmito formami je svolení matčino.*“ Ottův slovník naučný, sv. XXVII, 1908, s. 23 – 24, heslo: Vyhnání plodu.

⁸⁷ Karla PŘEČKOVÁ, *Hledající se a hledaná. Společenské představy o ženě za první československé republiky (1918 – 1938)*. Diplomová práce FF Olomouc, Olomouc 2008, s. 45.

⁸⁸ Tamtéž.

⁸⁹ M. LENDEROVÁ a kol., *Žena*, s. 574.

⁹⁰ *Projekt KaKaniien.info, 117/1852 Ř. z. – Zákon trestní o zločinech, přečinech a přestupcích*, dostupné z: <http://www.kakanien.info/Show.aspx?ID=1661> [28.3. 2014].

bylo méně. Například v roce 1920 bylo v ČSR trestně stíháno 127 žen, ale potrestaných bylo jen pár, nejvíce právě ženy z nižší sociální skupiny.⁹¹

Reformátoři se za první republiky snažili najít řešení, jak a za jakých podmínek potrat legalizovat. Jedním ze zastánců povolení potratů byl Emil Lány, rada ministerstva spravedlnosti. Legalizaci navrhl v těchto případech: „*pokud by porod ohrožoval život či zdraví ženy, jednalo-li by se o otěhotnění na základě smilstva či jiného zločinu, kdyby hrozilo narození dítěte duševně či tělesně postiženého a konečně v případě ženy mající už tři děti nebo té, která už pětkrát rodila, a nelze-li na ní slušně požadovati, z důvodů sociálních nebo hygienických, aby tentokrát plod donosila.*“⁹² Do diskuze se také zapojila žena – konkrétně poslankyně Betty Karpíšková, jež uznala, že potrat je násilný akt, který ohrožuje zdraví ženy, a navíc tvrdila, že společnost by neměla ženy nutit otěhotnět a rodit děti. Souhlasila s antikoncepcí a zastávala názor, že žena má právo na vlastní tělo a mateřství je jejím právem, nikoli povinností.⁹³ Mnozí si také uvědomovali, že cestou je i zrovnoprávnění manželských a nemanželských dětí.⁹⁴

Odpůrci legalizace potratů se našli především mezi lékaři a katolickou církví. Ta trestala potrat vyobcováním, nic na tom neměnil ani fakt, že k otěhotnění mohlo dojít znásilněním. Toto stanovisko potvrdil na začátku třicátých let i papež Pius XI., který se ve svém listu *Casticonnubii* vyjadřoval k mravnosti v manželském pohlavním životě.⁹⁵

Další zločin, který ženy páchaly, byla vražda. Právě infanticidium – vražda dítěte, bylo specificky ženským zločinem. Za jakých okolností žena praktikuje násilí proti jiné osobě? Bližší informace z doby devatenáctého století, na niž se ve svých výzkumech zaměřila historička Alice Velková, nám mohou poskytnout jen konkrétní případy a žádosti o milost obžalovaných žen. Císařský kabinet v monarchii zaznamenával ročně 15 až 25 žádostí o milost, v českých zemích jich bylo méně než pět. Prakticky všechny ženy byly císařem omilostněny, ve druhé polovině devatenáctého století byl trest smrti v těchto případech vykonán jen výjimečně.⁹⁶ A jak lze takovéto pachatelky charakterizovat? Vraždkyně lze rozdělit do dvou skupin.

⁹¹K. PŘEČKOVÁ, *Hledající se a hledaná*, s. 45.

⁹²M. LENDEROVÁ, *Žena*, s. 576 – 577.

⁹³Tamtéž, s. 577.

⁹⁴K. PŘEČKOVÁ, *Hledající se a hledaná*, s. 48.

⁹⁵Tamtéž.

⁹⁶Alice VELKOVÁ, *Schuld und Strafe. Von Frauenbegangene Morde in den böhmischen Ländern in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts*, München 2012, s. 119.

Za prvé, vražda dítěte z nouze, zoufalství a jako jediné možné východisko. Tento zločin se páchal na dětech, které ještě nedosáhly jednoho roku života. K tomuto případu se uchýlovaly nejčastěji mladé ženy pod 25 let. Často jednaly impulzivně a bez přemýšlení, neviděly žádnou jinou cestu ze situace, ve které se ocitly, a zdálo se jim, že tímto vyřeší své problémy. Tyto ženy se často neměly na koho obrátit, ani koho požádat o radu. V žádostech o udělení milosti se také jako polehčující okolnost objevovalo zanedbané vzdělání pachatelek.⁹⁷ Pokud žena nezabila své dítě těsně po porodu,⁹⁸ ale až o několik dní nebo týdnů později, posuzoval se tento čin přísněji a hrozil za něj trest smrti, jelikož důvodem k vraždě již nebyl strach z hanby či snaha utajit porod.⁹⁹

Druhou skupinu tvoří ženy, které dítě zavraždily z nenávisti či jako trest. Vraždy starších dětí nebyly motivovány jen bídou nebo neschopností vyrovnat se s obtížnou životní situací. Mohlo se stát, že k činu vedla ženu nenávist a intolerance k dítěti. Důvodem mohlo být, že dítě, které žena vychovávala, nebylo její vlastní. Tato situace nastala, pokud si žena vzala vdovce s dětmi nebo měl muž děti již z předchozího manželství. Nové manželce se tak nemuselo líbit, že by se o mužovu pozornost měla dělit s dalšími osobami. Manželovo dítě mohlo být i zdrojem obav z ekonomické zátěže. Aby se předešlo konfliktům, mohlo být dítě posláno do výchovy do jiné péče.¹⁰⁰ Tyto vraždy dětí však nebyly tak časté jako v prvním případě vražd z bídy a nouze. Například ve druhé polovině devatenáctého století se v císařském kabinetu řešilo 77 případů vražd dětí, z toho jen 13 případů spadalo do kategorie vraždy z nenávisti.¹⁰¹

V případě rozsudku a určení výše trestu se soud rozhodoval a přihlížel k tomu, z jakého prostředí žena pocházela i jaký vedla život před spácháním trestného činu. Stejně důležité byly motiv a způsob spáchání deliktu.¹⁰² Tresty v této kategorii se příliš nelišily od té první. Ženy-vražedkyně si měly rovněž odpýkat několikaletý tuhý žalář, výjimečně si v rozsudku vyslechly rozsudek trestu smrti.¹⁰³

⁹⁷ Tamtéž, s. 140.

⁹⁸ Podle § 139 tr. z. byl trest vyměřen takto: „*Matce, která dítě své při porodu usmrtí nebo úmyslným opomenutím pomoci při porodu potřebné je zahynouti nechá, uložen budiž, vykonána-li vražda na dítěti manželském, těžký žalář doživotní. Bylo-li dítě nemanželské, tresce se to, bylo-li usmrceno, těžkým žalářem od deseti až do dvaceti let, zahynulo-li však dítě opominutím potřebné pomoci, od pěti do deseti let.*“ *Projekt KaKaniien.info, 117/1852 Ř. z. – Zákon trestní o zločinech, přečinech a přestupcích*, dostupné z: <http://www.kakanien.info/Show.aspx?ID=1661> [28.3. 2014].

⁹⁹ M. LENDEROVÁ a kol., *Žena*, s. 592.

¹⁰⁰ A. VELKOVÁ, *Schuld und Strafe*, s. 181.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 182.

¹⁰² M. LENDEROVÁ a kol., *Žena*, s. 598.

¹⁰³ A. VELKOVÁ, *Schuld und Strafe*, s. 195.

Také vraždy manželů tvořily významnou část ženské kriminality. Tento čin byl většinou důsledkem nefungující rodiny, manželských sporů, nevěry, alkoholismu nebo i sporů o majetek. Samozřejmě vraždy dětí a manželů nebyly jedinými vraždami, které ženy páchaly.¹⁰⁴ Mohlo jít i o vraždy matek a otců, milenců, ale zcela výjimečně ženy páchaly loupežné vraždy nebo zabily úplně cizího člověka.¹⁰⁵

Rozdíl mezi vraždou spáchanou mužem a ženou byl takový, že muž většinou jednal v afektu. Ženy však neměly takovou fyzickou sílu, aby muže usmrtily přímo při konfliktu. Proto nejčastěji volily jed, většinou arsenik,¹⁰⁶ ale u soudu jim to jen přitížilo, protože v tomto případě muselo jít o promyšlenou vraždu a podle § 136 tr. z. se za tento zločin uděloval trest smrti.¹⁰⁷ „*Za každou dokonanou vraždu má nejen vrah sám, nýbrž i ten, kdo ho snad k ní zjednal nebo při samém vykonávání vraždy ruku svou vztáhl anebo způsobem činným spolupůsobil, potrestán býti smrtí.*“¹⁰⁸ Avšak podobně jako za vraždu dítěte byla drtivá většina žen v našich zemích ve druhé polovině devatenáctého století omilostněna a trest smrti se změnil na dlouholetý, někdy i doživotní těžký žalář.¹⁰⁹

Jak už bylo řečeno výše, mezi přečiny a přestupky se řadily delikty, které ohrožovaly veřejnou bezpečnost¹¹⁰ a mravopověstnost¹¹¹ i bezpečnost občanů.¹¹² Na začátku dvacátých let dvacátého století dominovala přestupková kriminalita, jíž se dopouštěli nejen muži, ale samozřejmě i ženy. V letech 1923 – 1927 tvořily zločiny téměř 10%, přečiny přes 1% a přestupky přes 89% odsouzených. Nejčastější trestné

¹⁰⁴ M. LENDEROVÁ a kol., *Žena*, s. 599.

¹⁰⁵ A. VELKOVÁ, *Schuld und Strafe*, s. 200 – 201.

¹⁰⁶ Pod starším českým názvem znám jako otrušik či utřejch.

¹⁰⁷ M. LENDEROVÁ a kol., *Žena*, s. 602.

¹⁰⁸ *Projekt KaKaniien.info, 117/1852 Ř. z. – Zákon trestní o zločinech, přečinech a přestupcích*, dostupné z: <http://www.kakanien.info/Show.aspx?ID=1661> [28.3. 2014].

¹⁰⁹ M. LENDEROVÁ a kol., *Žena*, s. 602.

¹¹⁰ „*V činy trestné proti veřejné bezpečnosti, totiž proti veřejnému pokoji a řádu, proti veřejným zřízením a opatřením ke společné bezpečnosti a proti povinnostem veřejného úřadu.*“ *Projekt KaKaniien.info, 117/1852 Ř. z. – Zákon trestní o zločinech, přečinech a přestupcích*, dostupné z: <http://www.kakanien.info/Show.aspx?ID=1661> [28.3. 2014].

¹¹¹ *Péče zákonodárná neomezuje po svém úmyslu pojem urážky veřejné mravopověstnosti toliko na činy takové, které samy o sobě vzbuditi mohou ošklivost a veřejné pohoršení, ale zahrnuje v to i činy, jež podle povahy své přičiňují k rozšíření zkázy mravů, jakož i takové, které mají obyčejně za následek nepořádky a prostopášnosti.* – např. smilstvo, zapovězené hry, opilství. *Projekt KaKaniien.info, 117/1852 Ř.z. – Zákon trestní o zločinech, přečinech a přestupcích*, dostupné z: <http://www.kakanien.info/Show.aspx?ID=1661> [28.3. 2014].

¹¹² „*V činy trestné, jimiž vchází nebezpečnosti a škoda bezpečnosti jednotlivých lidí, totiž osobní bezpečnosti života, zdraví anebo jinak bezpečnosti těla; bezpečnosti majetku nebo výdělků; bezpečnosti cti a dobré pověsti nebo bezpečnosti jiných práv.*“ *Projekt KaKaniien.info, 117/1852 Ř. z. – Zákon trestní o zločinech, přečinech a přestupcích*, dostupné z: <http://www.kakanien.info/Show.aspx?ID=1661> [28.3. 2014].

činy mezi zločiny a přestupky byly majetkové delikty - zločin a přestupek krádeže,¹¹³ podvodu, podvodného úpadku a poškození cizích věřitelů, zpronevěry, loupeže, zlomyslného poškození cizího majetku. Průměr let 1923 – 1927 ukazuje, že zločiny krádeže činily téměř polovinu všech zločinů a v rámci přestupků přes pětinu.¹¹⁴

Nejčastějším přestupkem, kterého se ženy dopouštěly, bylo tuláctví a hned v závěsu za ním žebrota.¹¹⁵ Přesná definice tuláctví nebyla jasná ani v 19. století. Avšak pod tímto pojmem si můžeme představit, že tulák byl jedinec, který „neměl práci, zaměstnání, ani jiné existenční prostředky, potulující se z místa na místo a žijící na útraty soukromé dobročinnosti. Tuláctví se jeví jako kvalifikovaná žebrota; od žebráka se tulák lišil svou mobilitou, kdežto žebrák většinou omezoval svou činnost na určité místo. Prostředky se snažil získat jakýmkoliv způsobem, proto bylo tuláctví považováno za společensky nebezpečné.“¹¹⁶ A jak se člověk mohl stát tulákem? Mohlo tak být z různých příčin – jednalo se o sirotky, alkoholiky, prostitutky nebo i vdovy s dětmi, které se nedokázaly bez muže uživit. Podle trestního zákoníku a zákonu z roku 1885 byl tulákem ten, kdo se potuloval bez zaměstnání a práce a nemohl prokázat, že prostředky k obživě nabývá řádným způsobem. Za žebráka byl považován člověk, „který se veřejně nebo dům od domu doprošoval různým způsobem na cizích osobách peněžních částek nebo věcí, majících peněžitou hodnotu.“¹¹⁷ Od konce devatenáctého století se kladl důraz na sociální prevenci tuláctví a žebroty.

Diplomová práce se také snaží ověřit tato zjištění pro zvolené politické okresy, protože pro ně doposud nebyl proveden žádný výzkum.

¹¹³ Zločin krádeže: „Krádež stává se zločinem buď podle částky, nebo z povahy činu, nebo z vlastností věci odňaté, nebo z vlastností pachatelovy.“ Tedy pokud odcizená částka přesáhla 2000 Kč, pachatel použil násilí nebo měl u sebe zbraň životu nebezpečnou, byl za krádež již dvakrát trestán atd. V případě, že zločin neměl přitěžující okolnosti, mohl si pachatel odpykat trest ve výši šesti měsíců až jednoho roku, v případě těžšího zločinu až deset let. Více viz § 173 – 180. Přestupek krádeže: „Krádeže všeliké, které nelze podle předpisu §§ 172 až 176 trestati jako zločiny, trestati jest jako přestupky prostým nebo tuhým vězením od jednoho týdne až do šesti měsíců a podle okolnosti má vězení též býti zostřeno.“ Projekt KaKaniien.info, 117/1852 Ř. z. – Zákon trestní o zločinech, přečinech a přestupcích, dostupné z: <http://www.kakanien.info/Show.aspx?ID=1661>[28.3. 2014].

¹¹⁴ J. FRANCEK, *Velké dějiny*, s. 479.

¹¹⁵ Stanislava KLEČÁKOVÁ, *Ženská kriminalita v ulicích menšího města*, in: *Zločin a trest v české kultuře 19. století*, Praha 2011, s. 172.

¹¹⁶ M. LENDEROVÁ a kol., *Žena*, s. 560.

¹¹⁷ Tamtéž.

4 Politické okresy

4.1 Politický okres Třebíč

Roku 1868 bylo zřízeno okresní hejtmánství v Třebíči, v jehož obvodu působily dva soudní okresy – soudní okres Třebíč a soudní okres Náměšť nad Oslavou. Procesem rozlučování jednotlivých politických obcí se postupně jejich počet v obou soudních okresech zvyšoval. Roku 1925 vzrostl počet obcí politického okresu (dále jen p. o.) Třebíč až na 66 a v této podobě se stabilizoval až do roku 1949. K soudnímu okresu Náměšť nad Oslavou po změnách trvale příslušelo 37 obcí. Rozloha p. o. Třebíč činila ve 30. letech 20. století 71 989 ha, počet obyvatel se pohyboval okolo 59 991.¹¹⁸ V soudním okrese (dále jen s. o.) Třebíč žilo 42 805 obyvatel, v s. o. Náměšť nad Oslavou 17 186 obyvatel.¹¹⁹

Území okresu bylo vesměs osídleno českým obyvatelstvem. Více obyvatel německé národnosti bylo jen v Třebíči a výrazně se snížilo po roce 1918. Z obyvatel jiné národnosti to byli především Židé, roku 1930 jich v Třebíči žilo 177.

Naprostá většina obyvatel politického okresu byla katolického vyznání. Postupně se snižoval podíl obyvatelstva židovského vyznání, naopak se zvyšoval podíl evangelíků a příslušníků československé církve.¹²⁰

Oblast politického okresu byla z hlediska zemědělství počítána k méně úrodné. Hlavními plodinami byly obilniny, především žito a oves, a také brambory. Nechyběl ani chov vepřového a hovězího dobytka.¹²¹ Ve 20. století podstatně vzrostla zaměstnanost obyvatel pracujících v průmyslu. Patří mezi ně odvětví stavební, dřevařské, oděvní, ale nejvýznamnějším průmyslovým odvětvím v politickém okrese se stala obuvnická výroba. Ve 30. letech zastavily výrobu třebíčské koželuzny, zakoupila je společnost Tomáše Bati a na jejich místě začala stavět dělnické kolonie. Začal se rozvíjet i pletářský průmysl.¹²² Na počátku dvacátého století byla Jaroslavem Bakešem založena nemocnice. Lze říci, že v průběhu dvacátých a třicátých let prožívala Třebíč skvělý rozkvět, který byl zastaven příchodem nacistů.

¹¹⁸ Josef BARTOŠ, Jindřich SCHULZ, Miloš TRAPL, *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848 – 1960*, svazek XII, Ostrava 1990, s. 20 – 25.

¹¹⁹ *Lexikon obcí v zemi moravskoslezské*, Praha 1935, s. 115.

¹²⁰ Katolíků bylo roku 1930 55 591, židovského obyvatelstva 356, evangelíků 900 a 1674 obyvatel se hlásilo k československé církvi. Tamtéž, s. 26 – 28.

¹²¹ František DVORSKÝ, *Vlastivěda moravská II.*, Brno 1906, s. 29-30.

¹²² J. BARTOŠ a kol., *Historický místopis*, s. 30 – 32.

Co se týče základního vzdělání, byly školy v Třebíči zřizovány postupně. Na počátku 20. století byly v Třebíči dvě pětitřídní české obecné školy chlapecké, dvě pětitřídní české obecné školy dívčí, trojtřídní česká měšťanská škola chlapecká a dívčí, a také trojtřídní německá měšťanská a obecná škola, zvláště pro chlapce a pro dívky.¹²³

Po první světové válce byl v Třebíči velký nedostatek školních budov, rozhodlo se tedy o stavbě nové budovy. Stavba začala dne 5. září 1921 na Hanělově ulici (dnešní Hasskova ulice). V pátek 1. prosince 1922 bylo slavnostně zahájeno vyučování. V přízemí budovy byla umístěna obecná chlapecká škola, měšťanská škola byla v prvním poschodí a ve druhém poschodí byla dívčí škola. Od roku 1925 nesla název Masarykova škola.¹²⁴

V celém Rakousku-Uhersku nastal rozvoj v oblasti školství, především u středních škol. Společnost si uvědomovala, že bez řádné úrovně vzdělání je nemyslitelné pomýšlet na rozvoj techniky a hospodářství, obchodu, kultury a dalších odvětví. Ve dvacátém století se výrazně rozvrstvuje odborné střední školství, vzniká mnohem více hospodářských, průmyslových, obchodních a dalších škol.¹²⁵ Středoškolské vzdělání mohli studenti v Třebíči získat v Pokračovací průmyslové škole, zřízené roku 1886, Gymnasiu zřízeném 14. srpna 1871 nebo v Obchodní škole založené roku 1901 městským výborem.¹²⁶

Z hlediska politického vývoje okresu existovaly rozdíly mezi venkovem a okresním městem. V prvních poválečných volbách roku 1920 dosáhla Československá sociálně demokratická strana dělnická (ČSD) celkového vítězství v politickém okrese. Následující léta spolu soupeřily strany Československá strana lidová (ČSL) a Agrární strana (AGR). Za nimi se umísťovala Komunistická strana Československa (KSC), která měla na Třebíčsku poměrně významný vliv. Roku 1935 v soudním okrese Třebíč získala větší množství hlasů i Národní obec fašistická - Gajda (NOF).¹²⁷

Roku 1850 byl v Třebíči zřízen okresní soud. Svoji úřadovnu, včetně věznice, měl až do roku 1928 v tehdejší městské radnici na nynějším Karlově náměstí, kde se dnes nachází městská knihovna. Po první světové válce se uvažovalo o nové budově okresního soudu, roku 1927 tak byla dokončena nová moderní budova okresního soudu

¹²³ F. DVORSKÝ, *Vlastivěda*, s. 155-157.

¹²⁴ Jiří JOURA, *Procházky starou Třebíčí*, Třebíč 2004, s. 55-58.

¹²⁵ Zdeněk KÁRNÍK, *České země v éře první republiky (1918-1938). Díl první. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1929)*, Praha 2003, s. 524 – 526.

¹²⁶ F. DVORSKÝ, *Vlastivěda*, s. 157 – 158.

¹²⁷ J. BARTOŠ a kol., *Historický místopis*, s. 35 – 40.

s věznicí v prostoru dřívějších městských stodol. Architektem budovy byl Jan Žák. Sídlo zde měl i finanční úřad, katastrální měřický ústav, důchodkový kontrolní úřad a cejchovní úřad. V průběhu třicátých let 20. století se u okresního soudu vystřídali tři soudcové, do roku 1937 v úřadu působil Dr. Novák, který byl poté povýšen na přednostu okresního soudu. Novými soudci byli jmenováni Dr. Svoboda a Dr. Slezák. Svoboda byl určen k přijímání ústních žalob, návrhů a prohlášení v občanských, právních věcech a věcech soukromých žalob.¹²⁸

Věznice okresního soudu byla postavena jako součást soudní budovy (při nynější ulici Sadové). V 50. letech došlo ke zrušení vězení při okresním soudu a prostory věznice byly upraveny na kanceláře.¹²⁹

Okresní soud se zabýval trestnými činy - jako jsou krádeže, podvody, zpronevěry (nepřevyšovala-li škoda částku 2.000 Kč), lehké ublížení na těle a další. V okresní věznici se vykonávala vyšetřovací vazba a tresty, které okresní soud uložil. Trestní pravomoc u okresních soudů mohl vykonávat buď jeden, nebo i větší počet soudců a rozsudek mohl vynášet jen přednosta okresního soudu nebo okresní soudce.¹³⁰

¹²⁸ *Z okresního soudu*, Stráž, č. 12, 18. 3. 1937, s. 3.

¹²⁹ J. JOURA, *Procházky starou Třebičí podruhé*, Třebíč 2006, s. 46-47.

¹³⁰ Bohumil JANDA, *Československá vlastivěda díl V.*, Praha 1931, s. 412-414.

4.2 Politický okres Jihlava

Roku 1849 připadla Jihlava k brněnskému kraji a stala se sídlem okresního hejtmánství, tvořeného s. o. Jihlava, Třebíč a Velké Meziříčí. K jeho obvodu příslušelo roku 1854 115 obcí (Jihlava 38, Třebíč 39, Velké Meziříčí 38). Politický okres Jihlava sousedil na severu s p. o. Nové Město na Moravě, na severovýchodě s p. o. Velké Meziříčí, na východě a jihovýchodě s p. o. Třebíč, na jihu s p. o. Dačice a na západě a jihozápadě s p. o. Havlíčkův Brod, Pelhřimov a Kamenice nad Lipou.¹³¹

Postavení Jihlavy jako správního a hospodářského centra dnešní Vysočiny umocnilo udělení zvláštního statutu, a to zemským zákonem z 26. října 1864. Toto povýšení mezi tzv. statutární města znamenalo, že jihlavský městský úřad vykonával na území města kompetence politického úřadu první instance.¹³²

Statutární město bylo roku 1869 tvořeno čtyřmi místními částmi, k venkovskému okresu příslušelo 41 obcí. V roce 1911 byl zřízen nový soudní okres Třešť a jeho obvod byl vytvořen obcemi vyčleněnými z s. o. Jihlava (11 obcí) a z s. o. Telč v p. o. Dačice (9 obcí). Další změny proběhly ve dvacátých letech 20. století a počet obcí v p. o. Jihlava se ustálil na 69 (s. o. Jihlava 49 obcí, s. o. Třešť 20 obcí).¹³³

V roce 1849 byl v Jihlavě zřízen zemský soud, který byl roku 1855 změněn na krajský. V jeho obvodu pak působily tři vyšetřovací soudy a pět okresních soudů.¹³⁴ Agenda soudní správy byla 1. července 1850 rozdělena mezi jihlavský okresní a krajský soud.¹³⁵

Co se týče obyvatelstva, byl p. o. hustě osídlen, celkem zde k roku 1930 žilo 69 233 obyvatel (55 618 v s. o. Jihlava, 13 615 v s. o. Třešť).¹³⁶ Zejména v okresním městě žilo hodně obyvatel. Žili zde lidé české národnosti, ale i Židé a Němci. Zatímco s. o. Třešť byl osídlen jen českým obyvatelstvem, téměř polovina obcí s. o. Jihlava měla obyvatelstvo německé a vytvářela moravskou část německého jazykového ostrůvku na Jihlavsku. Do dvacátých let 20. století byla německým městem i Jihlava.¹³⁷ V roce 1910 v Jihlavě žilo 25 914 osob, z nichž se k českému jazyku přihlásilo 5 210 osob

¹³¹ Josef BARTOŠ - Jindřich SCHULZ - Miloš TRAPL, *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848 – 1960*, svazek 11, Ostrava 1988, s. 27.

¹³² *Historický atlas měst České republiky*, sv. č. 8 – Jihlava, Praha 2000.

¹³³ J. BARTOŠ a kol., *Historický místopis*, s. 27.

¹³⁴ Tamtéž, s. 28.

¹³⁵ *Historický atlas*.

¹³⁶ *Lexikon obcí v zemi moravskoslezské*, Praha 1935, s. XXI.

¹³⁷ J. BARTOŠ a kol., *Historický místopis*, s. 29 – 30.

a k německému 20 525. Poté roku 1921 žilo v Jihlavě 25 634 osob, z nichž se k české národnosti hlásilo 11 581 osob, k německé 12 877 a 488 k židovské.¹³⁸ Stejně jako v p. o. Třebíč byla většina obyvatel v p. o. Jihlava katolického vyznání. Jako další náboženství se objevovalo evangelictví a část obyvatel se hlásila i k československé církvi.¹³⁹ Při sčítání obyvatel k roku 1930 bylo 61 323 obyvatel p. o. Jihlava římskokatolického vyznání. Ve městě Jihlava bylo na rozdíl od předešlých let více osob hlásících se k československé národnosti – 17 968, k německé národnosti se hlásilo 12 092 obyvatel (další objevené národnosti – židé, Rusi, cizozemci).¹⁴⁰

V oblasti zemědělství se p. o. výrazněji nerozvíjel, znemožňoval to horský a podhorský charakter krajiny. Větší část obyvatelstva tak nacházela uplatnění a obživu v řemeslech a průmyslové výrobě. V souvislosti s hospodářským rozvojem okresního města se v jihlavském veřejném životě začíná na počátku sedmdesátých let 19. století projevovat nový fenomén – dělnictvo. Ve 20. století se zaměstnanost obyvatelstva v průmyslu nadále zvyšovala, v s. o. Jihlava počet zaměstnaných v průmyslu více než dvojnásobně převyšoval zaměstnané v zemědělství, ale převážně průmyslový charakter měl i s. o. Třešť.¹⁴¹

Nejrozvinutějším průmyslovým odvětvím na Jihlavsku byla textilní výroba, navazující na tradiční soukenictví. Vznikala řada pletařských továren, tkalcoven a továren na vlněné zboží. Roku 1870 došlo také k výstavbě plynárny, která tak umožnila plynofikaci města.¹⁴² Po roce 1918 došlo k dalšímu rozšíření textilního průmyslu, vedle oděvů se vyráběla i obuv. Mezi největší průmyslové podniky v p. o. byly jihlavská státní tabáková továrna (v roce 1900 zaměstnávala již dva tisíce osob), textilky v Malém Beranově a Heleníně, Třešti a Hodicích, Batelově a továrna na obuv v Jihlavě.¹⁴³

Jak již bylo řečeno, zemědělství v p. o. příliš nepřálo. Na méně úrodných polích se pěstovaly odolnější druhy, především brambory a len, z obilnin bylo pěstováno hlavně žito a oves. Dostatek pícnin umožňoval poměrně rozvinutou živočišnou výrobu, zejména chov dobytka pro mléko.¹⁴⁴

¹³⁸ Renata PÍSKOVÁ a kol., *Jihlava*, Praha 2009, s. 517.

¹³⁹ J. BARTOŠ a kol., *Historický místopis*, s. 30.

¹⁴⁰ *Lexikon obcí v zemi moravskoslezské*, Praha 1935, s. 55.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 30.

¹⁴² Zdeněk JAROŠ, Přemysl VEVERKA, *Historie a současnost podnikání na Jihlavsku*, Žehušice 2001, s. 113 – 114.

¹⁴³ R. PÍSKOVÁ a kol., *Jihlava*, s. 462

¹⁴⁴ J. BARTOŠ a kol., *Historický místopis*, s. 33.

Školským a kulturním centrem nejen p. o., ale celé oblasti jižní části českomoravského pomezí, byla Jihlava. Od sedmdesátých let 19. století docházelo k rozsáhlé výstavbě budov škol, roku 1882 bylo v Jihlavě otevřeno české gymnázium. Německé gymnázium zde bylo již před rokem 1848.¹⁴⁵ Budova Německého gymnázia s knihovnou byla postavena v letech 1889 – 1890 a od roku 1919 pak byla sídlem Českého reformního gymnázia.¹⁴⁶ A konečně roku 1908 byla na počest 60. výročí panování Františka Josefa I. otevřena dívčí měšťanka (dnes Střední průmyslová škola). Po vzniku Československa se začalo rozvíjet odborné a střední školství.¹⁴⁷

Přínosem pro jihlavský kulturní život se stalo založení Muzejního spolku. Na jeho schůzi konané 20. listopadu 1892 byl přijat úkol zřídit a zpřístupnit muzeum pro veřejnost a zahájit rozsáhlou sbírkotvornou činnost.¹⁴⁸ Kulturní instituce (divadlo, nakladatelství) sloužily před rokem 1918 především potřebám německé části zdejšího obyvatelstva.¹⁴⁹ Do roku 1918 bylo ve městě také více německých spolků (cyklistický, potravinářských zaměstnanců, kovodělnický, bankovních úředníků, lovecký a další). Od roku 1924 pak vzrůstal počet spolků českých (katolická politická jednota, pekařských dělníků, krejčích, Sokol, Orel, turistický a další).¹⁵⁰

Politická situace v p. o. byla ovlivňována jeho národnostní skladbou, průmyslovým charakterem a vývojem v okresním městě. Pro český politický život bylo počátkem 20. století charakteristické soupeření katolicko-národní strany a sociální demokracie. Po roce 1918 se projevil rozhodující vliv dělnických stran, díky průmyslovému charakteru okresu. Významnou pozici získala také komunistická strana, roku 1925 byla druhou nejsilnější stranou za první Československou stranou lidovou. Mezi německými stranami patřilo ve dvacátých letech prvenství Německé křesťansko sociální straně lidové, ve 30. letech henleinovcům.¹⁵¹

¹⁴⁵ Z. JAROŠ, P. VEVERKA, *Historie a současnost*, s. 117.

¹⁴⁶ R. PÍSKOVÁ, *Jihlava*, s. 604.

¹⁴⁷ Z. JAROŠ, P. VEVERKA, *Historie a současnost*, s. 115 – 116.

¹⁴⁸ *Historický atlas měst České republiky*, sv. č. 8, Jihlava 2000.

¹⁴⁹ J. BARTOŠ a kol., *Historický místopis*, s. 38.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 49.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 35 – 36.

4.3 Politický okres Pelhřimov

Politický okres Pelhřimov sousedil (a nadále sousedí) na severovýchodě s okresem Havlíčkův Brod a na jihovýchodě s okresem Jihlava, na severozápadě s okresem Benešov a západě a jihu s okresy Tábor a Jindřichův Hradec.

Od roku 1850 je Pelhřimov okresním městem a správním střediskem rozsáhlé oblasti, došlo zde také k velkému rozvoji společenského a kulturního života. V šedesátých letech vznikla celá řada zájmových spolků. Spolky založené v letech 1862–1894 byly například pěvecký spolek Záboj, Sokol, Čtenářská beseda a spolek divadelních ochotníků Rieger.¹⁵² Na počátku sedmdesátých let se založením nižšího českého gymnázia a měšťanské dívčí školy zlepšila také situace v oblasti vzdělávání a výchovy mládeže. Město Pelhřimov na vlastní náklady zřídilo reálné gymnázium, jež bylo roku 1885 rozšířeno na vyšší a roku 1892 zestátněno.¹⁵³ Roku 1901 zde vznikl Muzejní spolek a o deset let později Klub za starou Prahu.

První továrny ve městě Pelhřimov byly vybudovány v 70. a 80. letech, společně se železniční dráhou. Jednalo se například o škrobárnu, podnik na výrobu perleťových knoflíků Herrmannové & Fleischl a Hrdinova kartáčnická továrna.¹⁵⁴ Dvacáté století přineslo další stavební i hospodářský rozvoj města. Odvrácenou stranou mince podnikatelských aktivit bylo bourání některých historických staveb, které ale Pelhřimov nezasáhlo v takové míře jako jiná města. V roce 1903 byla při silnici na Jihlavu vystavěna budova nemocnice, která slouží dodnes. Docházelo k bourání již nepotřebného fortifikačního systému, zadržování podloubí a snášení domovních štítů. Naopak přibývalo nových veřejných budov a parků, v roce 1903 byla při silnici na Jihlavu vystavěna budova nemocnice, která slouží dodnes. Konec devatenáctého století poznamenala postupná radikalizace společnosti projevující se nejen velkou návštěvností prvomájových oslav, ale také vzrůstajícím napětím mezi českou a německou částí obyvatelstva.¹⁵⁵ Devatenácté století bylo pro město obdobím rozvoje průmyslu. Úspěch zaznamenal především průmysl kartáčnický, pletářský a výroba

¹⁵² Muzeum Vysočiny Pelhřimov, *Historický vývoj Pelhřimovska*, dostupné z: http://www.muzeumpe.cz/historie_pe.html [1.5. 2015].

¹⁵³ *Ottův slovník naučný*, sv. XIX, Praha 1902, s. 424 – 426, heslo Pelhřimov.

¹⁵⁴ Markéta BENDLOVÁ, *Role hasičských sborů ve všedním i svátečním životě města Pelhřimova v letech 1918 – 1938*. Bakalářská práce FF České Budějovice, České Budějovice 2012, s. 15.

¹⁵⁵ Tamtéž.

zemědělských strojů. Vedle již zmíněných průmyslových odvětví, která ve většině přežila dodnes, má dlouhou tradici i pivovarnictví.

Po sčítání obyvatel, které proběhlo roku 1921, žilo přímo v Pelhřimově 5 972 obyvatel, z nichž bylo 3 149 žen. K československé národnosti se hlásilo 5 907 obyvatel, 6 k německé a 1 k židovské (zbylí uvedli „jiná“ či „cizozemci“). Žilo zde 5 529 římských katolíků, 131 evangelíků, 32 příslušníků Církve československé husitské a 122 židů.¹⁵⁶ Podle sčítání obyvatel z roku 1930 žilo v p. o. Pelhřimov celkem 47 882 obyvatel (v s. o. Pelhřimov 19 207 obyvatel, v s. o. Pacov 19 207 obyvatel). K československé státní příslušnosti se hlásilo 47 549 obyvatel. Ostatní národnosti byly zanedbatelné. Stejně jako v předešlých politických okresech převažovalo římskokatolické náboženské vyznání. Celkem se k němu hlásilo 44 206 obyvatel.¹⁵⁷ Ve městě Pelhřimov žilo celkem 6 511 obyvatel, z nichž se 6 426 hlásilo k československé národnosti a 40 k německé. K římskokatolickému náboženství se hlásilo 5 867 obyvatel, 203 bylo evangelíků, 78 příslušníků Církve československé husitské a 105 židů.¹⁵⁸ Počet obyvatel v Pelhřimově je téměř o dvacet tisíc nižší, než počet obyvatel v Jihlavě.

¹⁵⁶ *Statistický lexikon obcí v Republice československé 1921*, díl I. Země Česká, Praha 1924, s. 55.

¹⁵⁷ *Lexikon obcí v zemi české*, Praha 1934, s. XXII.

¹⁵⁸ *Statistický lexikon obcí v Republice československé 1930*, díl I. Země Česká, Praha 1934, s. 246.

5 Socio – profesní analýza. Úvodní vymezení zjišťovaných kategorií

Až do 20. století platilo, že ženské delikty tvořily vždy menší část společensky nebezpečné činnosti, ženy bývaly častěji oběťmi, než pachatelkami trestných činů. V historickém kontextu je možné objevit obecné znaky, které se vyskytují ještě u moderní sociální deviace a spojují lidi na okraji společnosti. Na scestí se dostávají především lidé z určitých sociálních skupin, kteří žijí ve shodných či podobných podmínkách. Dalším společným znakem je podobnost nebo dokonce identita příčin, jejichž působením deviace vzniká, déle také určitá opakovatelnost jevů.¹⁵⁹ Ženy „na okraji“ se vyskytují během celých dějin. Porušovaly právní, mravní a náboženské normy. Jednalo se o tulačky, žebračky, ženy, které kradly, podváděly, vraždily... Na okraj společnosti se ale mohla dostat i žena, která narušila dobový konstrukt feminity.¹⁶⁰

Hlavní pramennou základnu k tématu představují zápisy soudních přelíčení z fondů Okresní soud Třebíč, Okresní soud Jihlava a Okresní soud Pelhřimov. Každá složka představuje jeden případ. Ve složce jsou zapsané veškeré výpovědi svědků, obžalovaných, domněnky vyšetřujících, průběhy hlavních přelíčení a konečně i zápisy z vyhlášení rozsudků. U vyslychaných je vždy uvedeno jejich celé jméno, datum a místo narození, současné bydliště, jména rodičů, povolání, rodinný stav, náboženské vyznání, vzdělání a zpráva o pověsti a majetku.

Od vzniku republiky až do jejího konce v roce 1938 se v politickém okrese Třebíč řešilo před soudem celkem 624 případů, povětšinou přestupků. Z tohoto celku stanuly před soudem ženy v 62 případech, muži v 562 případech a ve 13 případech byli pachateli muž a žena společně, ať už se jednalo o manžele, nebo jen známé.¹⁶¹

V Jihlavě se v průběhu let 1918 – 1938 u okresního soudu řešilo celkem 33 966 přestupků. Je to obrovské číslo v porovnání s případy u okresního soudu v Třebíči. Celkově ženy v politickém okrese Jihlava stanuly před soudem v 7591 případech a muži tedy ve 26 375 případech. Vidíme, že muži se přestupků dopouštěli výrazně

¹⁵⁹M. LENDEROVÁ a kol., *Žena*, s. 552.

¹⁶⁰Srov. Pavel HIML, *Zrození vagabunda. Neusedlí lidé v Čechách 17. a 18. století*, Praha 2007.

¹⁶¹L. DOLÁKOVÁ, *Okresní soud Třebíč – seznam vybraných trestních spisů 1914-1939*. Dílčí inventář, 1962, 34 s., ev.č. 241.

častěji než ženy. Počet případů ale neodráží počet žen, které byly žalovány. U některých přestupků se mohlo objevit více pachatelek a mohly být žalovány za více spáchaných trestných činů současně.¹⁶²

Celkový počet případů řešených u okresního soudu v Pelhřimově za období první republiky bylo 28 019. Z tohoto počtu stanuli muži před soudem v 24 072 případech a ženy v 3947 případech. Naneštěstí se spisů s trestnými činy žen dochovalo pouze čtyřicet jedna. Zbytek prošel skartací.

Proč u okresního soudu v Třebíči bylo řešeno tak malé množství trestných činů v porovnání se soudy v Jihlavě a Pelhřimově? Důvodem byl počet obyvatel žijících v jednotlivých okresech i ve velikosti politických okresů. Například jen v městě Jihlava žilo téměř 26 000 obyvatel, což byla skoro polovina celkového počtu obyvatel politického okresu Třebíč. Nelze se proto divit, že rozdíl v počtu řešených případů byl tak velký.

V následující části diplomové práce budou zkoumány oblasti života ženy jako je její věk, rodinný stav, vzdělání, povolání a migrace. Pro lepší orientaci jsou nejdříve uvedeny definice zkoumaných kategorií.

Věkové složení obviněných žen

Až zákonem č. 48 z roku 1931 byly vytvořeny soudy mládeže. Tento zákon konstatoval, že nedospělí (do 14 let) nemají trestní odpovědnost a řešení jejich deliktů přenechal poručenským soudům. Trestné činy mladistvých (14 – 18 let) se nazývaly provinění, platily pro ně snížené trestní sazby. Delikty, které měly povahu přestupků, projednávali soudci mládeže u okresních soudů. Trestné činy na úrovni zločinů a přečinů příslušely před senáty mládeže u krajských soudů.¹⁶³ Ve 20. letech se tedy mládež soudila u stejného soudu jako dospělí, přestože nebyla posílána do vězení.

¹⁶² SOKA Jihlava, fond *Okresní soud Jihlava (1850 – 2002)*, jmenné rejstříky trestaných osob v letech 1918 – 1938.

¹⁶³ J. JANÁK, *Vývoj správy v českých zemích v epoše kapitalismu II. Období první a druhé republiky a okupace (1918 – 1945)*, Praha 1971, s. 157 – 160.

Rodinný stav

Vdané ženy

Trestných činů se dopouštěly ženy svobodné, vdané, vdovy či ženy rozvedené. Největší procento delikventek bylo vdaných. Sňatek byl zásadním zlomem v životě každé ženy. Ve společnosti nabyla vážnosti, už byla brána za „dospělou“, společně se statutem svého muže rostla také autorita ženy a byla jí prokazována patřičná úcta. Ještě v 19. století byla sice v rámci domácnosti nadále podřízena muži, nemohla svobodně jednat, nicméně její status se v porovnání se svobodnou ženou zlepšil.¹⁶⁴ V průběhu první poloviny 20. století se názor na „pohlavní lásku“ před svatbou zmírnil, respektovala se určitá volnost a společenský život partnerů, a také možnost plodit děti mimo manželství,¹⁶⁵ přesto i nadále převažoval pohled na ženu jako manželku, která vyplní svůj život péčí o muže, děti a domácnost.¹⁶⁶ Přes jistý nesouhlas ekonomů, politiků, odborů i dělníků, kteří propagovali „nepracující“ manželku se již od poloviny 19. století vyskytují pracující ženy. Nejvíce žen bylo na konci 19. a na začátku 20. století stále zaměstnané jako dělnice¹⁶⁷, služky v domácnosti¹⁶⁸ a nádenice.¹⁶⁹

Vdovy

Díky demografickým výzkumům se prokázalo, že v populaci se vyskytovalo více ovdovělých žen než vdovců. Příčinou ovšem nebylo, že by se ženy dožívaly výrazně vyššího věku než muži, ale to, že ovdovělí muži mnohem častěji uzavírali nový sňatek.¹⁷⁰ Vyšší možnost dalšího sňatku měly také mladší a bohatší ženy, kterým v době ovdovění bylo kolem 30 – 35 let. V době po první světové válce počet vdov vzrostl, bylo jich třikrát více než ovdovělých mužů. I nadále měl však muž lepší vyhlídky na další sňatek, neboť i v meziválečné době byl nový sňatek vdov katolickou

¹⁶⁴ M. LENDEROVÁ a kol., *Žena*, s. 97.

¹⁶⁵ Srov. Olga STRÁNSKÁ (ed.), *Praktická hospodyňka II*, Praha b. n. 1927.

¹⁶⁶ Více o „povolání“ v domácnosti M. LENDEROVÁ a kol., *Žena*, s. 310 – 318.; srovnání s dobovou literaturou: Věnceslava LUŽICKÁ, *Činnost ženy v domácnosti*, Přednášky spolku Domácnost (Česká kuchařská škola), č. 1, Praha 1886.; Magdaléna Dobromila RETTIGOVÁ, *Mladá hospodyňka v domácnosti, jak sobě počínati má, aby své i manželovy spokojenosti došla*, Praha 1840.

¹⁶⁷ Srov. Šárka BARTOŠOVÁ, *Aspekty zaměstnávání žen v období první československé pětiletky. Příklad Brna*. Diplomová práce FF Brno, Brno 2013.

¹⁶⁸ Srov. Naďa MACHKOVÁ – PRAJZOVÁ, *Služka. Příklad Marie Stejskalové*, in: Lukáš Fasora, Jiří Hanuš, Jiří Malíř, *Člověk na Moravě 19. století*, Brno 2004, s. 250 – 261.; Eva KURFÍRTOVÁ, *Ženské domácí služebnictvo v českých zemích (od 60. let 19. století do období první republiky)*. Diplomová práce FF Pardubice, Pardubice 2012.

¹⁶⁹ M. LENDEROVÁ a kol., *Žena*, s. 378.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 134.

církví odmítán.¹⁷¹ Naopak staré ženy byly často spojovány s chudobou, která byla dávána do souvislosti s nemožností nebo neschopností pracovat a vydělat si tak na živobytí. Ženy se mezi chudé mohly zařadit například právě ovdověním, jelikož se ztrátou manžela přišly i o živitele rodiny. Bezvýchodná situace tak mohla ženy dovést k zoufalým činům, mezi něž se v lepším případě řadily krádeže a žebrota.¹⁷²

Rozvedené ženy

Manželství mohlo být zrušeno buď rozvodem, nebo rozlukou manželství. V čem tkvěl rozdíl? Při rozvodu se jednalo o smlouvu uzavřenou mezi manželi, potvrzenou soudem, kterou byly zrušeny jen některé závazky, manželství jako takové zůstalo zachováno. Manželé se tedy k sobě po uvážení mohli znovu vrátit. Rozvedená manželka nezůstala nezaopatřená, měla nárok na výživné.¹⁷³ V případě rozluky se jednalo o definitivní zánik manželství a bývalí partneři mohli uzavírat manželství nová.¹⁷⁴ Důvodů pro konečné zrušení manželství bylo několik. Například cizoložství jednoho z manželů, špatné nakládání mezi manželi, ubližování na těle, opětovné urážky, alkoholismus a další.¹⁷⁵

Přestože byly rozvod a rozluka oficiálně povoleny, katolická církev rozlučitelnost manželství nepřijala. Při pohledu na manželství prosazovala principy monogamie, pojetí manželství jako svátosti a nerozlučitelnost manželství na základě slibu věrnosti.¹⁷⁶

Vzdělání trestaných žen

I při povinné školní docházce zůstávala nepatrná část obyvatelstva bez vzdělání. V roce 1921 bylo při sčítání zjištěno v českých zemích 248 tisíc negramotných starších 5 let, do roku 1930 se snížil počet negramotných na necelých 117 tisíc a tento pokles pokračoval nepochybně i v dalších letech. Většinou šlo o nejstarší osoby, které

¹⁷¹ Tamtéž, s. 153; Srov. Emanuel ŽÁK, *Kapitoly o manželství. Několik úvah o významu a účelu manželství, o jeho nedostacích a vadách se zřetelem na poměry dnešní doby*, Praha 1934.

¹⁷² Srov. A. VELKOVÁ, *Staré ženy ve venkovské společnosti na přelomu 18. a 19. století*, in: Zdeněk Hojda – Marta Ottlová (edd.), *Vetché stáří nebo zralý věk moudrosti*, Praha 2009, s. 204 – 224.

¹⁷³ Jaroslav ZAVADIL, *Manželské právo. Sbírka pojednání z československého práva*, sv. 16, Praha 1938, s. 81 – 82.

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 88 – 92.

¹⁷⁵ Srovnání Jaromír SEDLÁČEK, *Rodinné právo*. Knihovna českého akademického Spolku „Právnick“ v Brně, Brno 1934.

¹⁷⁶ K. PŘEČKOVÁ, *Hledající se a hledaná*, s. 31.

postupně vymíraly, v mladším obyvatelstvu byl podíl negramotných minimální.¹⁷⁷ Celkově je zřejmé, že proces profesionalizace, který zvýšil význam školního vzdělávání, výrazně poznamenal možnost pracovního a společenského uplatnění žen.¹⁷⁸ I do soudních spisů obžalovaných se připisovalo, zda dotyčné ženy umějí číst a psát, máme tak hrubou představu o gramotnosti obžalovaných žen.¹⁷⁹

Povolání

Se vznikem Československé republiky se citelně změnilo postavení žen ve společnosti. Alespoň na papíře. Směly volit, vzdělávat se a samozřejmě se více uplatňovaly v zaměstnání. Přes jistý nesouhlas ekonomů, politiků, odborů i dělníků, kteří propagovali hlavně „nepracující“ manželku, se již od poloviny 19. století vyskytují pracující ženy. Nejvíce žen bylo na konci 19. a na začátku 20. století stále zaměstnané jako dělnice,¹⁸⁰ služky v domácnosti¹⁸¹ a nádenice.¹⁸² Další pracovaly například v hostincích, hotelích a kavárnách.¹⁸³

Byly rozdíly mezi spáchanými trestnými činy zaměstnaných a nezaměstnaných žen? Jaké byly nejčastější přestupky zaměstnaných/nezaměstnaných žen?

Migrace žen

V rámci pohybu žen v politickém okrese nebo i mimo něj byla důležitá otázka domovského práva. Zákon o domovském právu převzala Československá republika z říšského obecního zákona č. 105 z roku 1863, novelizovaného v roce 1896. Pro ČSR tedy platil ústavní zákon ze dne 9. dubna 1920 (zákon č. 236/1920 Sb. z.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 13.

¹⁷⁸ Pavla VOŠAHLÍKOVÁ, *Kvalifikace, profesionalizace a tzv. ženská povolání v českých zemích*, in: *Dějiny žen, aneb Evropská žena od středověku do poloviny 20. století v zasetí historiografie*, s. 361.

¹⁷⁹ Více o vzdělání žen a dívek Jana MALÍNSKÁ, „*My byly, jsme a budeme!*“ *České ženské hnutí 1860 – 1914 a idea českého národa*, Praha 2013; Marie BAHENSKÁ, *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze 19. století*, Praha 2005; František DRTINA, *Dívčí školství u nás a jinde*, in: Jan Boleslav KOZÁK (ed.), *Spisy. Reforma školství. Soubor statí*, sv. 4, Praha 1931.

¹⁸⁰ Srov. Šárka BARTOŠOVÁ, *Aspekty*, Brno 2013.

¹⁸¹ Srov. Nad'a MACHKOVÁ – PRAJZOVÁ, *Služka. Příklad Marie Stejskalové*, in: Lukáš FASORA, Jiří HANUŠ, Jiří MALÍŘ, *Člověk na Moravě 19. století*, Brno 2004, s. 250 – 261.; Eva KURFIŘTOVÁ, *Ženské domácí služebnictvo v českých zemích (od 60. let 19. století do období první republiky)*, Diplomová práce, Pardubice 2012.

¹⁸² M. LENDEROVÁ a kol., *Žena*, s. 378.

¹⁸³ M. LENDEROVÁ a kol., *Žena*, s. 95.; více Lynn ABRAMSOVÁ, *Zrození moderní ženy. Evropa 1789 – 1918*. Brno 2005.

a n.)¹⁸⁴, kterým se doplnily a měnily dosavadní ustanovení o nabytí a pozbytí státního občanství a práva domovského v republice Československé.¹⁸⁵

Domovské právo bylo možné získat několika způsoby. Narozením do příslušné obce, sňatkem (toto platilo pouze pro ženy, které se mohly přestěhovat za manželem), výslovným přijetím do obce. Lidem bez domova byla domáci obec přidělena dočasně, dokud se nezjistila jejich skutečná trvalá příslušnost. Z domovské obce vyplývaly jisté výhody – nemajetným obyvatelům poskytovala finanční pomoc a nemocní a chudí nemohli být vyhnáni.¹⁸⁶

¹⁸⁴ V platnosti zůstal až do konce roku 1948.

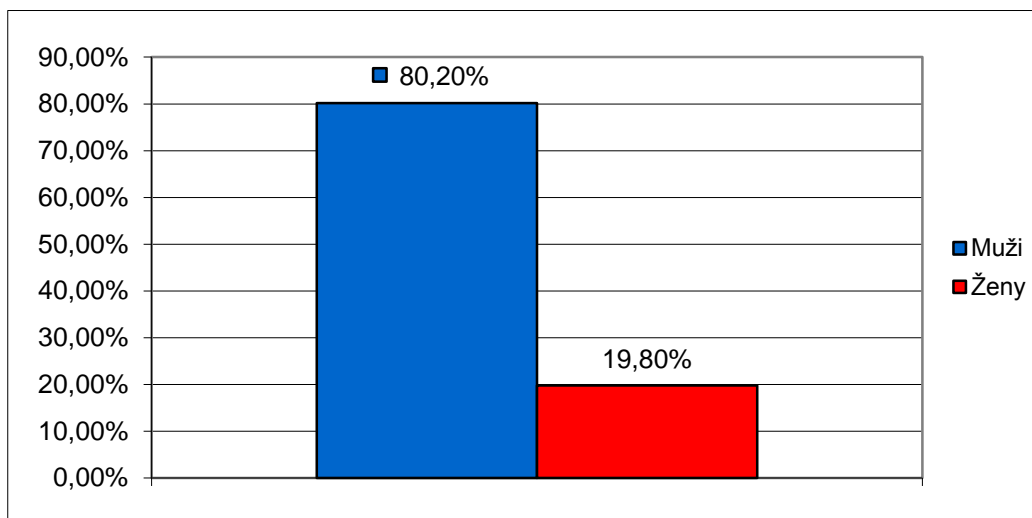
¹⁸⁵ Ústavní zákon ze dne 9. 4. 1920, kterým se doplňují a mění dosavadní ustanovení o nabytí a pozbytí státního občanství a práva domovského v republice československé, dostupné z: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=1817&Section=1&IdPara=1&ParaC=2> [20.1. 2015].

¹⁸⁶ Zdeněk SOUKUP, *Aplikace domovského práva v Přelouči 1918 – 1938*. Bakalářská práce FF Pardubice, Pardubice 2010. Více k domovskému právu Ludvík BÖHM, *Poznámky k obecnímu řádu a k zákonům o domovském právu*, Brno 1924; Josef ŽLÁBEK – Vladimír VERNER, *Státní občanství a domovské právo v republice Československé*, Praha 1923.

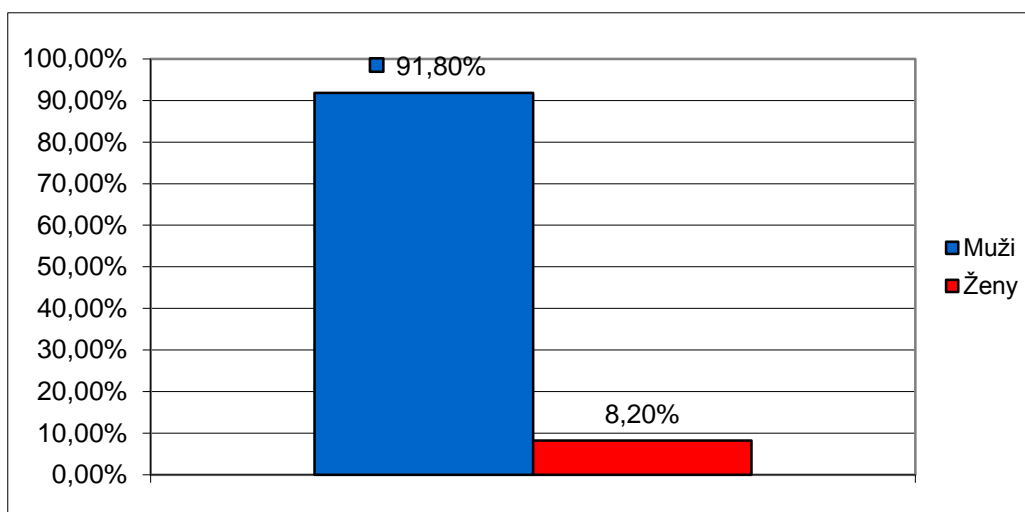
5.1 Socio-profesní analýza Třebíč

Během první republiky se před okresním soudem v Třebíči řešilo 624 případů. Ženy byly souzeny pouze v 62 případech, ve kterých byla obžalovaná buď sama, nebo s mužem,¹⁸⁷ což celkově znamenalo 68 žen.¹⁸⁸

Graf č. 1: Procentuální zastoupení trestných činů spáchaných muži a ženami ve 20. letech

Graf č. 2: Procentuální zastoupení trestných činů spáchaných muži a ženami ve 30. letech

¹⁸⁷ SOKA Třebíč, fond *Okresní soud Třebíč*, inv. č. U 874/19.

¹⁸⁸ V některých případech bylo současně obviněno více žen. L. DOLÁKOVÁ, *Okresní soud Třebíč – seznam vybraných trestních spisů 1914-1939*. Dílčí inventář, 1962, 34 s., ev.č. 241.

Z uvedených grafů je tedy patrné, že muži se trestných činů dopouštěli mnohem častěji než ženy. Celkově mužská kriminalita v třebečském okrese tvořila 89,1%, žen pachatelek bylo jen 10,9%. Lišila se také povaha trestných činů páchaných ženami? Obecně lze říci, že mravnostních deliktů, jako je svedení k předmanželskému pohlavnímu styku nebo znásilnění, se v politickém okrese dopouštěli pouze muži, naopak ženy byly obviněny z kuplířství¹⁸⁹ a prostituce.¹⁹⁰ I v případech ublížení na těle, či například nepovoleného držení střelné zbraně byli pachateli muži. Typicky ženský přestupek nelze definovat, avšak častější u žen než u mužů byly přestupky tuláctví - jednalo se především o ženy svobodné a nezaměstnané,¹⁹¹ u některých soudních spisů se jako povolání ženy mohlo objevit „cikánka“.¹⁹² V těchto případech byly ženy většinou obviněny i z krádeží.¹⁹³

Mezi páchané přestupky, které byly nahlášeny sousedy nebo četníky, patřilo tuláctví většinou společně se žebrotou, krádeže, urážka na cti (především osoby, ale mohlo se jednat i o urážku úřadu), křivé obvinění, předražení nebo falšování potravin a další.

Věkové složení obviněných žen

Nejmladšími účastnicemi soudního přelíčení v Třebíči byly dvě třináctileté dívky – Pavla Vodičková, cikánka obviněná z tuláctví,¹⁹⁴ a Marie Černá, obviněná z krádeže vkladní knížky své babičky.¹⁹⁵

Mezi obžalovanými ženami se v třebečském okrese více objevovaly ženy starší 30 let, přesněji 69,1%. Téměř všechny byly vdané¹⁹⁶ či ovdovělé,¹⁹⁷ mladší ženy byly až na výjimky svobodné.¹⁹⁸ Pokud byl manžel nezaměstnan, vydělával málo a ženy samy

¹⁸⁹ SOKA Třebíč, fond *Okresní soud Třebíč*, inv. č. 997/ 36.

¹⁹⁰ Tamtéž, inv. č. 1036/ 35.

¹⁹¹ Tamtéž, inv. č. T 548/25.

¹⁹² Všichni potulní cikáni starší 14 let, kteří byli státními občany, nebo se oprávněně zdržovali na československém území, museli být evidováni a nosit cikánské legitimace, které byly vydávány místo občanských průkazů. V legislativním systému ČSR se na potulné cikány vztahoval zákon č. 117/1927 Sb z. a n., respektive jeho prováděcí nařízení č. 68/1928 Sb z. a n. Ctibor NEČAS, *Romové na Moravě a ve Slezsku (1740 - 1945)*, Brno 2005, s. 48 – 51.

¹⁹³ SOKA Třebíč, fond *Okresní soud Třebíč*, inv. č. U 1026/19.

¹⁹⁴ Tamtéž.

¹⁹⁵ Tamtéž, inv. č. T 396/ 26.

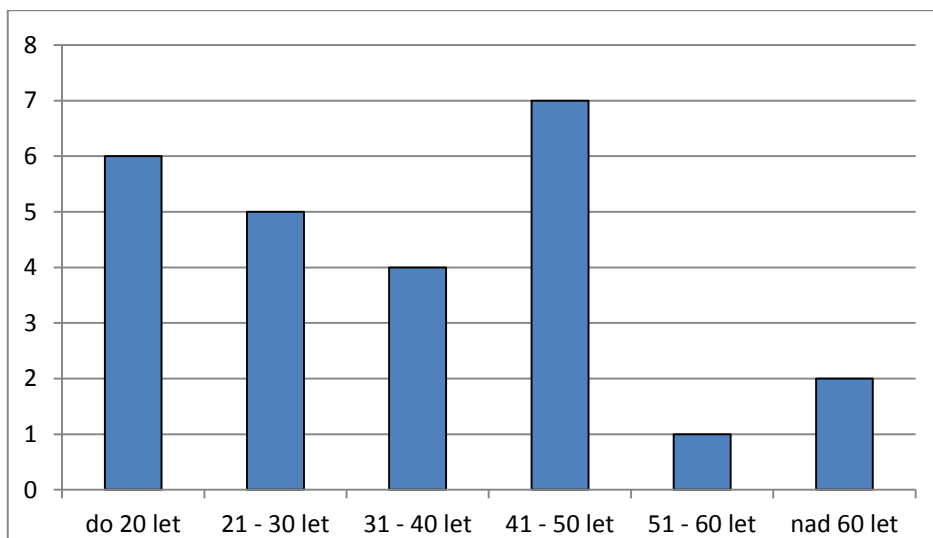
¹⁹⁶ Tamtéž, inv. č. T 522/26.

¹⁹⁷ Tamtéž, inv. č. T 1082/26.

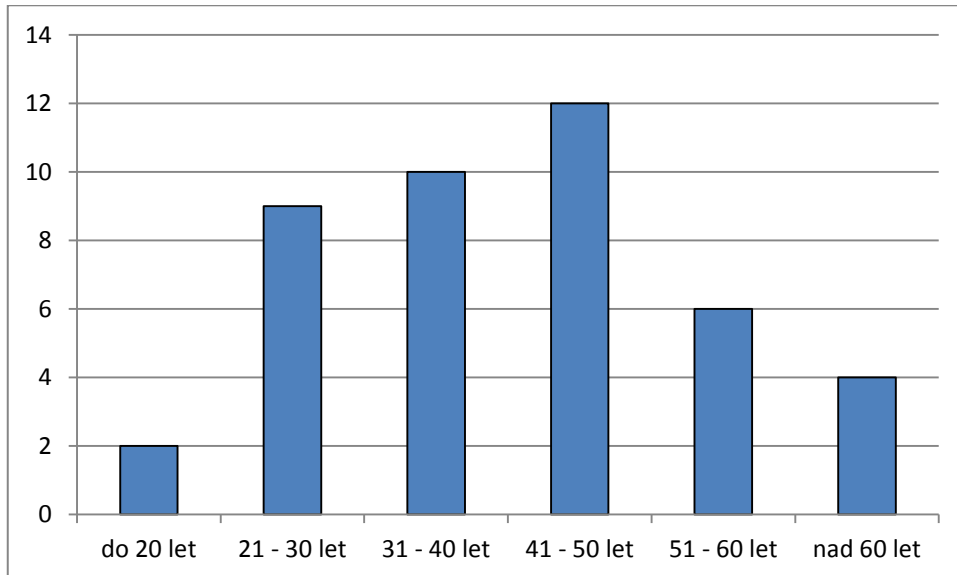
¹⁹⁸ Tamtéž, inv. č. T 1546/28.

byly v domácnosti, uchýlovaly se k porušení zákona.¹⁹⁹ Tyto důvody také často uváděly u soudu jako polehčující okolnost.

Graf č. 3: Počet trestných činů podle věku ve 20. letech

Graf č. 4: Počet trestných činů podle věku ve 30. letech

¹⁹⁹ Tamtéž, inv. č. T 119/ 36.

Rodinný stav

Svobodné ženy

Svobodných trestaných žen bylo v období první republiky v politickém okrese o něco více než vdov, jednalo se asi o 27,9% z celkového počtu trestně stíhaných žen. Jednalo se vesměs o ženy do 30 let, jejich průměrný věk byl 24 let. Je pravděpodobné, že většina žen se vdát chtěla, jednak aby si zajistily lepší životní úroveň, ale také z důvodu reputace neboli dobré pověsti. Na „staré panny“ nahlížela skrz prsty ještě i společnost první poloviny 20. století.²⁰⁰ Většina svobodných žen pracovala, dokud se neprovdaly.²⁰¹ Co nutilo porušit zákon svobodné ženy? Rozdíl je patrný mezi 20. a 30. léty. Ve 20. letech se nejvíce případů řešilo s cikánkami, které byly obviněné z tuláctví a žebroty.²⁰² Tyto ženy se toulaly napříč okresy, domovskou obec většinou měly velmi vzdálenou od místa, kde se právě nacházely. Samozřejmě byly nezaměstnané, proto se k přestupku tuláctví přidávala žebrota a většinou i krádeže.²⁰³ Vztahoval se na ně zákon č. 117/1927 Sb. z. a n. o potulných cikánech. Podle něho měli mít cikáni tzv. cikánské legitimace, kde byly uvedeny jejich osobní údaje, případně povolení ke kočování (kočovnický list). Například k táboření u vesnic měli mít povolení místního starosty.²⁰⁴ Ve 30. letech se naopak řešily hlavně přestupky neoprávněného pobírání podpory v nezaměstnanosti. Téměř všechny trestané svobodné ženy měly jedno nebo více nemanželských dětí.²⁰⁵ To také zvolily jako svoji obrannou strategii u soudu. Omlouvaly se, že mají malé dítě a výdělek v práci na jeho výživu nestačí.²⁰⁶ Děti nemanželského původu to měly v minulosti těžké, ale s vydáním „manželského patentu“ Josefa II. se jejich situace začala pomalu zlepšovat. Již během 19. století byl zaznamenán nárůst nemanželských dětí. Nemuselo to však znamenat, že dítě vyrůstalo bez otce, řada dětí přicházela na svět nesezdanému páru.²⁰⁷ Avšak po právní stránce

²⁰⁰ Srov. M. LENDEROVÁ a kol., *Žena*, s. 163 – 168.

²⁰¹ Srov. Marie L. NEUDORFLOVÁ, *Problematika žen a placená práce v ženských časopisech na přelomu 19. a 20. století*, *Historická demografie* 34, 2010, s 2 - 13.; Jana ENGLOVÁ, *Práce žen v továrnách v poslední čtvrtině 19. století a její reflexe v sociálních demokratických kruzích*, *Historická demografie* 34, 2010, s. 14 - 29.

²⁰² SOKA Třebíč, fond *Okresní soud Třebíč*, inv. č. U 527/ 19.

²⁰³ Tamtéž, inv. č. U 1026/ 19.; Srov. P. HIML, *Zrození vagabunda. Neusedlí lidé v Čechách 17. a 18. století*, Praha 2007.

²⁰⁴ Ctibor NEČAS, *Romové na Moravě a ve Slezsku (1740 - 1945)*, Brno 2005, s. 50 – 51.

²⁰⁵ SOKA Třebíč, fond *Okresní soud Třebíč*, inv. č. T 748/ 36.

²⁰⁶ Tamtéž, inv. č. T 618/ 36.

²⁰⁷ Milena LENDEROVÁ – Karel RÝDL, *Radostné dětství. Dítě v Čechách 19. století*, Praha 2006, s. 267.

nemohlo mít nemanželské dítě otce až do roku 1914, kdy bylo otcům povoleno adoptovat nemanželské dítě, pokud již neměli děti manželské. Tato překážka byla roku 1928 zrušena. S tímto souvisela i příjmení dětí. Manželské děti dostaly příjmení po otci, kdežto děti nemanželské po matce. Ve dvacátých letech 20. století bylo evidováno 12 – 13% nemanželských dětí.²⁰⁸ Obrannou strategií žen s nemanželským dítětem bylo doznání se k trestné činnosti a jako polehčující okolnost uvedly, že musí živit sebe i dítě, o které se starají samy.²⁰⁹

Vdané ženy

Sňatek byl zásadním zlomem v životě každé ženy. Ve společnosti nabyla vážnosti, už byla brána za „dospělou“, společně se statutem svého muže rostla také autorita ženy a byla jí prokazována patřičná úcta.²¹⁰ V průběhu první poloviny 20. století se názor na „pohlavní lásku“ před svatbou zmínil, respektovala se určitá volnost a společenský život partnerů, a také možnost plodit děti mimo manželství,²¹¹ přesto i nadále převažoval pohled na ženu jako manželku, která vyplní svůj život péčí o muže, děti a domácnost.²¹²

V období první republiky bylo v politickém okrese Třebíč 47,1% trestaných žen vdaných a drtivá většina z nich uvedla jako své povolání „v domácnosti“,²¹³ případně uváděly manželovo povolání.²¹⁴ Kterých přestupků se ženy dopouštěly nejčastěji? Důvodů, proč se vdané ženy ocitly v soudní síni, bylo několik. Ve velké míře se jednalo o podílnictví na krádeži, buď přímo s manželem,²¹⁵ nebo byly obviněny za přestupky, které spáchaly jejich děti.²¹⁶

Nejčastějším přestupkem, především ve 30. letech, se stalo neoprávněné pobírání podpory v nezaměstnanosti. Příčin mohlo být několik a světová hospodářská krize, vrcholící u nás v letech 1933-1934, tomu jen napomohla.²¹⁷ V 80. letech 19. století se rozlišovalo, kdo zasluhuje podporu v nezaměstnanosti. Nezaměstnaní totiž

²⁰⁸ K. PŘEČKOVÁ, *Hledající se a hledaná*, s. 122 – 123.

²⁰⁹ SOKA Třebíč, fond *Okresní soud Třebíč*, inv. č. T 234/ 36.

²¹⁰ M. LENDEROVÁ a kol., *Žena*, s. 97.

²¹¹ Srov. Olga STRÁNSKÁ (ed.), *Praktická hospodyňka II*, Praha b. n. 1927.

²¹² Více o „povolání“ v domácnosti M. LENDEROVÁ a kol., *Žena*, s. 310 – 318; Srov. s dobovou literaturou: Věnceslava LUŽICKÁ, *Činnost ženy v domácnosti*, Přednášky spolku Domácnost (Česká kuchařská škola), č. 1, Praha 1886; Magdaléna Dobromila RETTIGOVÁ, *Mladá hospodyňka v domácnosti, jak sobě počínati má, aby své i manželovy spokojenosti došla*, Praha 1840.

²¹³ SOKA Třebíč, fond *Okresní soud Třebíč*, inv. č. T 339/30.

²¹⁴ Tamtéž, inv. č. T 210/24.

²¹⁵ Tamtéž, inv. č. T 892/ 24.

²¹⁶ Tamtéž, inv. č. T 844/ 35.

²¹⁷ Zdeněk KÁRNÍK, *České země v éře první republiky (1918 – 1938)*. Díl II., Praha 2002.

mohli splývat s tuláky a osobami štítícími se práce.²¹⁸ Československý stát zavedl zákonem podpory v nezaměstnanosti v prosinci 1918.²¹⁹ Hospodářská krize přišla ve srovnání s Německem či USA do ČSR později a postupně. Na jejím počátku došlo ke zvýšení podílu státního příspěvku na vyplácených podporách. V roce 1925 byl zaveden gentský systém, který zabezpečoval podporu pouze členům odborů.²²⁰ Protože tento systém nezahrnoval všechny nezaměstnané, roku 1930 byl gentský systém doplněn o další dva druhy péče. Vedle peněžitých podpor byly nezaměstnaným přidělovány poukázky na potraviny (tzv. žebračky) a dále stát rozsáhle přispíval na mzdy v rámci budování veřejně prospěšných staveb.²²¹

Proč vdané ženy páchaly trestnou činností? Pravděpodobně se snažila přilepšit rodině kvůli manželovu nízkému výdělku, nebo byl manžel přímo nezaměstnaný, nemocný, invalida apod. Důvodem také mohla být snaha o lepší život, šetření a splácení dluhů nebo podpora příbuzných.²²² I v těchto případech bylo přihlíženo k polehčujícím okolnostem a ženy většinou dostaly podmíněný trest. Vyskytly se ovšem například i případy „maření exekuce“, kdy ženy, většinou společně s manželem, prodávaly věci zabavené státem z důvodu neplacení daní.²²³ Tyto prohřešky byly trestány přísněji z důvodu již zmíněné hospodářské krize, stát chtěl totiž bránit úniku dalších peněz, trestu se tito provinilci nevyhnuli. Například manželé Linhovi z Příbyslavic prodali exekučně zabavené věci. Nakonec trest podstoupila pouze Marie Linhová, jednalo se o 8 dní vězení a navíc musela státu uhradit způsobenou škodu.²²⁴

Vdovy

V politickém okrese Třebíč bylo v období první republiky vdovami 20,6% z celkového počtu trestaných žen. Jejich průměrný věk byl 51 let, což není příliš vysoké číslo. Tento průměr snižovaly především mladší vdovy ve 20. letech.²²⁵ Příčinou jejich brzkého ovdovění mohla být smrt manžela ve válce, nebo naopak sňatek se starším mužem. Společným jmenovatelem pro spáchání trestného činu, respektive přestupku,

²¹⁸ J. RÁKOSNÍK, *Odvracená tvář*, s. 68.

²¹⁹ Tamtéž, s. 159.

²²⁰ Romana MAREČKOVÁ, *Hospodářská politika Československa v letech 1918–1938*. Diplomová práce, Praha 2014, s. 55.

²²¹ Tamtéž, s. 279.

²²² Srovnání J. ENGLOVÁ, *Práce žen v továrnách v poslední čtvrtině 19. století a její reflexe v sociálních demokratických kruzích*, *Historická demografie* 34, 2010, s.

²²³ SOKA Třebíč, fond *Okresní soud Třebíč*, inv. č. T 1284/ 37.

²²⁴ Tamtéž, inv. č. T 452/ 33.

²²⁵ Tamtéž, inv. č. T 957/ 26.

byla špatná životní situace po ztrátě základní opory v podobě manžela, neschopnost najít si zaměstnání a uživit tak sebe, natož případné potomky.²²⁶ Nejčastější obhajobou těchto žen tak bylo upozornění na zoufalou životní situaci, kdy nemají na základní potřeby, ani na jídlo.²²⁷ Některé přestupky, mezi něž se řadily například drobné krádeže, vysílání dětí na žebrotu a neoprávněné pobírání podpory v nezaměstnanosti, byly ženám prominuty,²²⁸ dostaly peněžní pokutu²²⁹ nebo byl trest pouze podmíněný.²³⁰

Rozvedené ženy

Od 20. let byl zaznamenán nárůst rozvodů, ve 30. letech došlo k dalšímu navýšení počtu rozvedených párů. Tento trend v menší míře následuje i politický okres Třebíč. Ve dvacátých letech se sice mezi kriminálnicemi neobjevila ani jedna rozvedená či rozloučená žena, ale ve třicátých letech byly tři.²³¹ Toto nízké číslo pravděpodobně vypovídá o tom, že přestože rozvody povolené byly, katolicky zaměřené obyvatelstvo Třebíčska setrvalo v tradičních hodnotách úplné rodiny.²³²

Pouze jediná z těchto žen porušila zákon kvůli špatné životní situaci a provinila se pobíráním podpory v nezaměstnanosti.²³³ Další dvě ženy byly výdělečně činné, navíc jejich věk nebyl vysoký. Alžběta Smutná se živila jako obchodnice a provinila se tím, že nezažádala příslušný úřad o povolení konání přehlídky svého zboží.²³⁴ Ida Šimenicová pracovala jako porodní asistentka v Jugoslávii, odkud se vrátila zpět do Československa, přestože byla roku 1931 vyhoštěna.²³⁵

²²⁶ Tamtéž, inv. č. T 517/ 34.

²²⁷ Tamtéž, inv. č. T 361/ 37.

²²⁸ Tamtéž, inv. č. T 336/ 31.

²²⁹ Tamtéž, inv. č. T 517/ 34.

²³⁰ Tamtéž, inv. č. T 253/ 38.

²³¹ Tamtéž, inv. č. T 244/ 36; Tamtéž, inv. č. T 273/ 37; Tamtéž, inv. č. T 825/ 34.

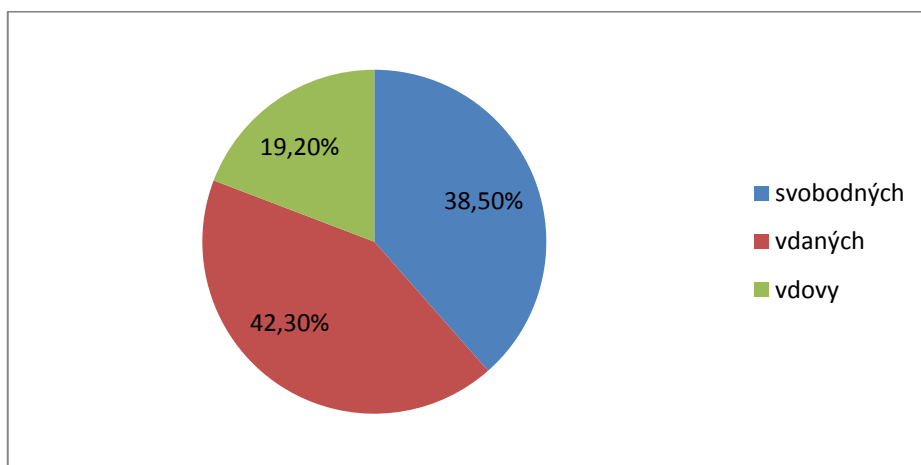
²³² Ve spisech pachatelky mimo jiné vyplňovaly náboženské vyznání.

²³³ SOKA Třebíč, fond *Okresní soud Třebíč*, inv. č. T 825/ 34.

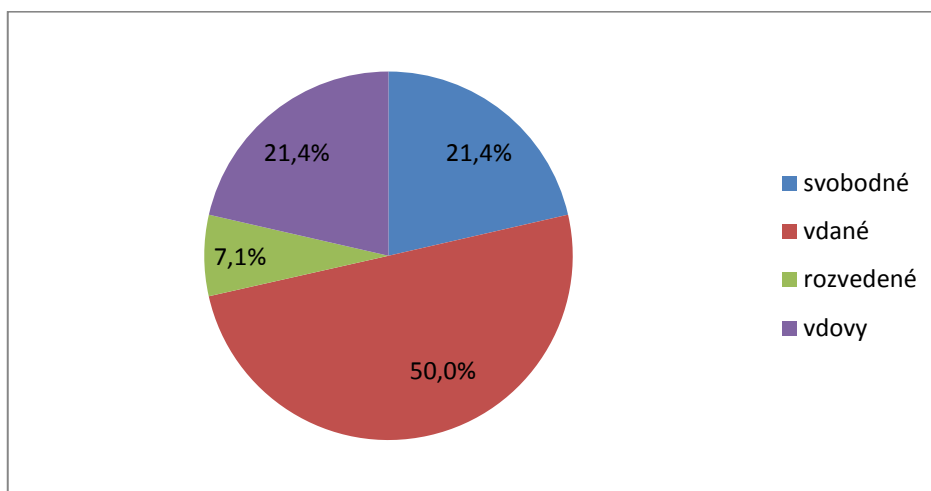
²³⁴ Tamtéž, inv. č. T 244/ 36.

²³⁵ Tamtéž, inv. č. T 273/ 37.

Graf č. 5: Procentuální zastoupení svobodných, vdaných a ovdovělých žen ve 20. letech

Graf č. 6: Procentuální zastoupení svobodných, vdaných a ovdovělých žen ve 30. letech

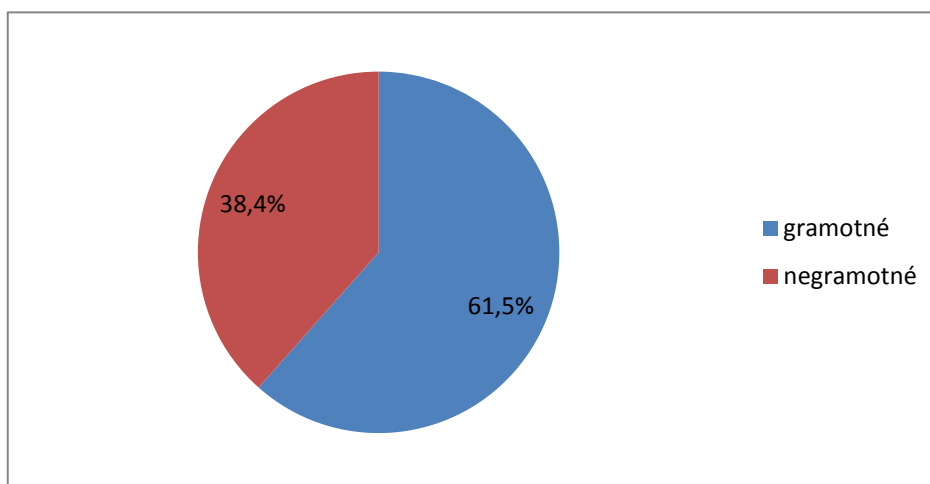
Vzdělání žen

Ze soudních spisů okresního soudu Třebíč vyplývá, že všechny pachatelky číst a psát uměly, až na cikánky²³⁶ a tři nejstarší trestané ženy.²³⁷ Cikáni žili potulným životem, a pokud rodiče číst ani psát neuměli, jejich děti se to neměly od koho naučit. Údaje o úrovni vzdělání obyvatelstva se v té době nezjišťovaly, ale dá se předpokládat, že ženy s vyšším vzděláním se trestných činů v této době dopouštěly méně.

²³⁶ SOkA Třebíč, fond *Okresní soud Třebíč*, inv. č. U 141/19; Tamtéž, inv. č. U 527/19; Tamtéž, inv. č. U 1026/19.

²³⁷ Tamtéž, inv. č. T 91/26; Tamtéž, inv. č. T 843/24; Tamtéž, inv. č. T 195/36.

Graf č. 7: Procentuální zastoupení gramotných a negramotných žen ve 20. letech

Poznámka: Ve 30. letech byla negramotná pouze jedna žena ze zkoumaných spisů.

Povolání

Ze soudních spisů vyplývá, že 31,3% vdaných žen bylo zaměstnaných a snažily se zlepšit rodinný rozpočet.²³⁸ Většina z nich byla zaměstnána jako dělnice²³⁹ či rolnice.²⁴⁰ U svobodných a ovdovělých žen bylo uvedeno povolání „v domácnosti“ zcela výjimečně,²⁴¹ spíše u povolání najdeme „nezaměstnaná.“²⁴² Pracovaly například také jako dělnice,²⁴³ rolnice²⁴⁴ a prodavačky.²⁴⁵ Výjimku opět tvořily cikánky, u jejichž povolání bylo napsáno „cikánka“, z toho lze soudit, že zaměstnané nebyly.²⁴⁶

Společnými přestupky zaměstnaných i nezaměstnaných žen byly majetkové delikty, především krádeže. Můžeme tedy soudit, že i zaměstnané ženy nevydělávaly dostatek peněz k vedení domácnosti a mohlo to být jednou z příčin, proč se uchýlovaly k trestným činům. U nezaměstnaných žen se častěji objevují přestupky zakázaného návratu na území republiky, urážky cti, pomluvy a především tuláctví a žebrota. Právě tuláci a žebráci se snadněji identifikovali, když byli bez stálého bydliště a nezaměstnaní.

²³⁸ Srov. P. HORSKÁ, *K ekonomické aktivitě žen na přelomu 19. a 20. století (Příklad Českých zemí)*. Československý časopis historický 1983, č. 5, s. 711 – 744.

²³⁹ SOKA Třebíč, fond *Okresní soud Třebíč*, inv. č. T 843/24.

²⁴⁰ Tamtéž, inv. č. U 446/19. Více M. KUČERA, *Populace*, s. 14 – 15.

²⁴¹ SOKA Třebíč, fond *Okresní soud Třebíč*, inv. č. T 234/ 36.

²⁴² Tamtéž, inv. č. T 199/ 36.

²⁴³ Tamtéž, inv. č. T 618/ 36.

²⁴⁴ Tamtéž, inv. č. T 517/ 34.

²⁴⁵ Tamtéž, inv. č. T 1545/28.

²⁴⁶ Tamtéž, inv. č. U 1026/19.

Tabulka č. 1: Povolání žen ve 20. letech

Povolání	Svobodné	Vdané	Vdovy
v domácnosti	-	5	-
soukromnice	-	1	1
služebná	1	-	-
prodavačka	2	-	-
rolnice	-	1	3
domkařka	-	-	1
cikánka	6	2	-
žákyně	1	-	-
neuvedeno	-	1	-
dělnice	-	1	-

Tabulka č. 2: Povolání žen ve 30. letech

Povolání	Svobodné	Vdané	Vdovy	Rozvedené/Rozloučené
v domácnosti	1	16	-	-
dělnice	6	4	2	1
služebná	1	-	1	-
obchodnice	-	1	1	1
rolnice	-	-	2	-
hostinská	-	-	1	-
porodní asistentka	-	-	-	1
nezaměstnaná	1	-	2	-

Migrace žen

Migrace obyvatelstva se děla vždy a ani třebečské obyvatelstvo za první republiky nebylo výjimkou. Pohyb žen v rámci okresu nebo mimo něj a odchod z místa narození nebyl náhodný, ale byl většinou spojen s určitou životní fází. Ženy se stěhovaly za lepším výdělkem do větší vesnice či města, takto činily především ženy svobodné, které se zde později mohly i vdát. Co se týče vdaných žen, případně vdov a rozvedených žen, ty se často stěhovaly za manželem.²⁴⁷ V místě narození žilo v době spáchání trestného činu pouhých 7,4% svobodných a 19,1% vdaných žen,

²⁴⁷ Srov. A. VELKOVÁ, *Migrace a životní cyklus venkovského obyvatelstva. Sonda do situace na Štáhlavsku v letech 1750 - 1850*, Historická demografie 30 – supl., 2006, s. 73 – 98.

a to především v největším městě okresu – Třebíči,²⁴⁸ kde bylo více příležitostí pro seznámení i pracovních možností. Další skupinu migrujících žen tvořily tulačky. Mezi nimi se v okrese Třebíč objevilo pár mladých svobodných dívek, které byly obviněny z tuláctví, ale hájily se tím, že pouze cestují za službou.²⁴⁹ Cikánky páchaly přestupky, jako jsou žebrota a krádeže.²⁵⁰ Od žebráka z povolání se tulák lišil právě svou mobilitou – žebrák většinou omezoval svou „činnost“ na určité místo. Společným rysem tuláků a tulaček bylo rodinné zázemí a společenské vlivy – většinou se jednalo o lidi bez sociálního zázemí, sirotky, alkoholiky, žebráky atd.²⁵¹

Tabulka č. 3: Migrace žen

	Svobodné	Vdané/Vdovy/Rozvedené
bydliště v místě narození	26,3%	26,5%
bydliště mimo místo narození	73,7%	73,5%

²⁴⁸ SOKA Třebíč, fond *Okresní soud Třebíč*, inv. č. T 909/ 32.

²⁴⁹ Tamtéž, inv. č. T 1362/ 35. Ve 2. polovině 19. století stojí služebná na druhé příčce nejčastěji vykonávaných povolání ekonomicky činných žen. J. ENGLOVÁ, *Práce*, s. 76.

²⁵⁰ SOKA Třebíč, fond *Okresní soud Třebíč*, inv. č. U 141/19.

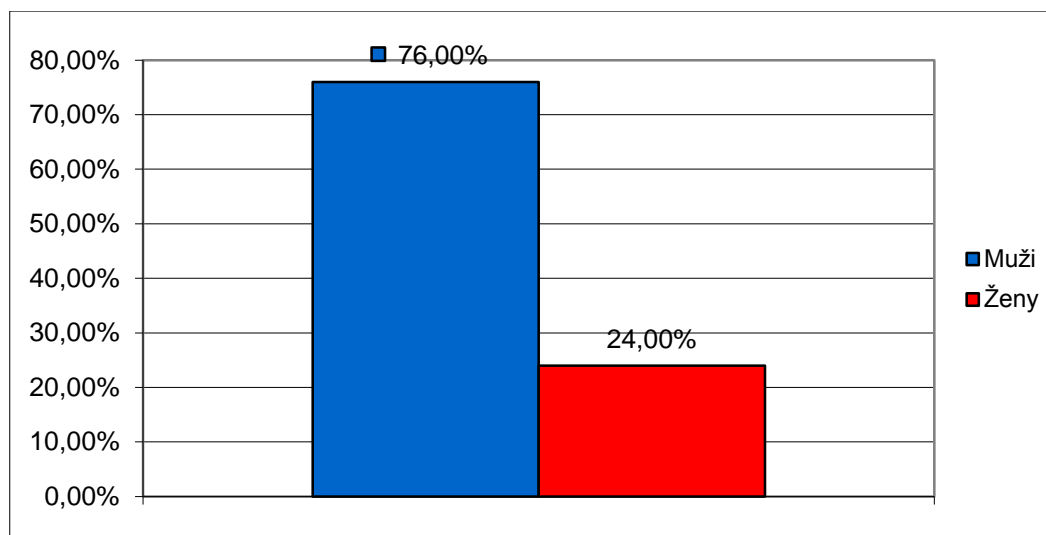
²⁵¹ M. LENDEROVÁ a kol., *Žena*, s. 560 – 561.

5.2 Socio – profesní analýza města Jihlava

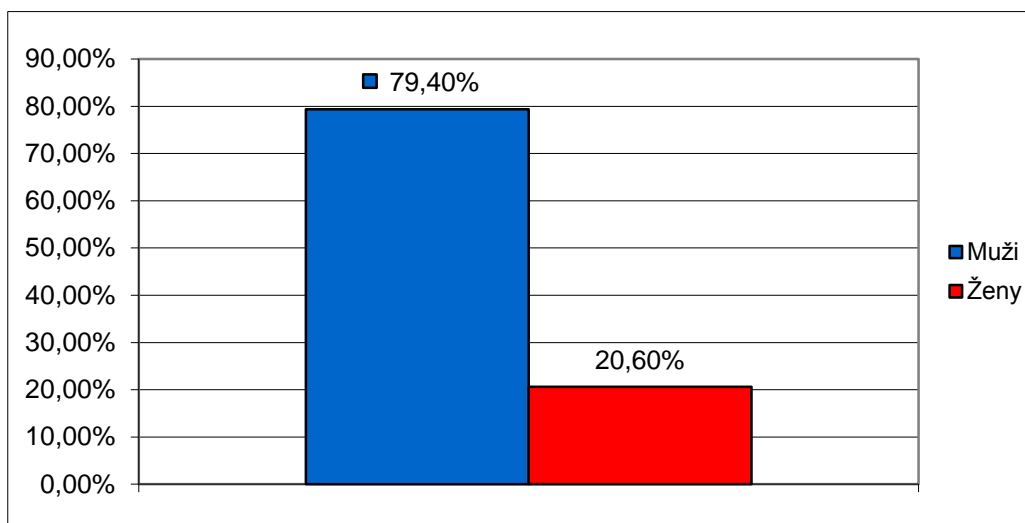
Mužská kriminalita za celé období první republiky tvořila v jihlavském okrese 77,7%, ženy se na trestných činech podílely jen ve 22,3% případů. A jakých konkrétních přestupků se ženy v p. o. Jihlava dopouštěly? Především to byly majetkové delikty (krádeže, podvody, zpronevěry a další), mravnostní trestné činy (prostituce, nákaza pohlavní chorobou), tuláctví a žebrota, urážka cti (a s ní související pomluvy) atd. Srovnáme-li přestupky p. o. Jihlava a p. o. Třebíč zjistíme, že v jihlavském okrese se výrazně častěji řešily případy prostituce, objevují se i případy lehkého ublížení na těle. Je to samozřejmě dáno velikostí politického okresu a počtem řešených případů.

Množství případů spáchaných v p. o. Jihlava bylo velké, ale ne všechny soudní spisy se v archivu dochovaly. Drtivá většina spisů byla skartována nebo se nedochovaly s potřebnými údaji. Pro účel diplomové práce bylo vybráno 107 spisů, ve kterých se objevilo 118 obžalovaných žen.

Graf č. 8: Procentuální zastoupení trestných činů spáchaných muži a ženami ve 20. letech

Graf č. 9: Procentuální zastoupení trestných činů spáchaných muži a ženami ve 30. letech

Věkové složení obviněných žen

Podle zákona O trestním soudnictví nad mládeží (č. 48/1931 Sb. z. a n.) měli být mladiství souzeni u soudu pro mládež.²⁵² Do té doby byli souzeni před soudci pro dospělé. Nejmladší trestanou ženou v p. o. Jihlava byla šestnáctiletá Marie Švarcová, která stanula ještě před soudem pro dospělé v roce 1930. Byla obviněná z krádeže bot a oděvů, navíc neměla stálé bydliště, proto byla obviněna i z přestupku tuláctví.²⁵³ Nejstarším trestaným ženám bylo nad sedmdesát let.²⁵⁴

Mezi obžalovanými ženami se objevovaly převážně ženy starší třiceti let (65, 3%). Mladších žen do třiceti let tak stanulo před soudem výrazně méně. Proč tomu tak bylo? Lze předpokládat, že mladé dívky se častěji mohly spolehnout na pomoc od svých rodičů, než starší ženy, které byly již osamostatněné.

Lišily se páchané přestupky u mladších a starších žen? Byly některé trestné činnosti specifické pro určitou věkovou kategorii? Obecně můžeme říci, že na typu přestupku ani věku žen nezáleželo. Krádeže, pomluvy, podvody páchaly mladé i staré ženy. Jedinými rozdílnými přestupky co se týče věku žen, jsou prostituce a kuplířství. U přestupku prostituce se setkáváme až na několik výjimek s mladými ženami do třiceti

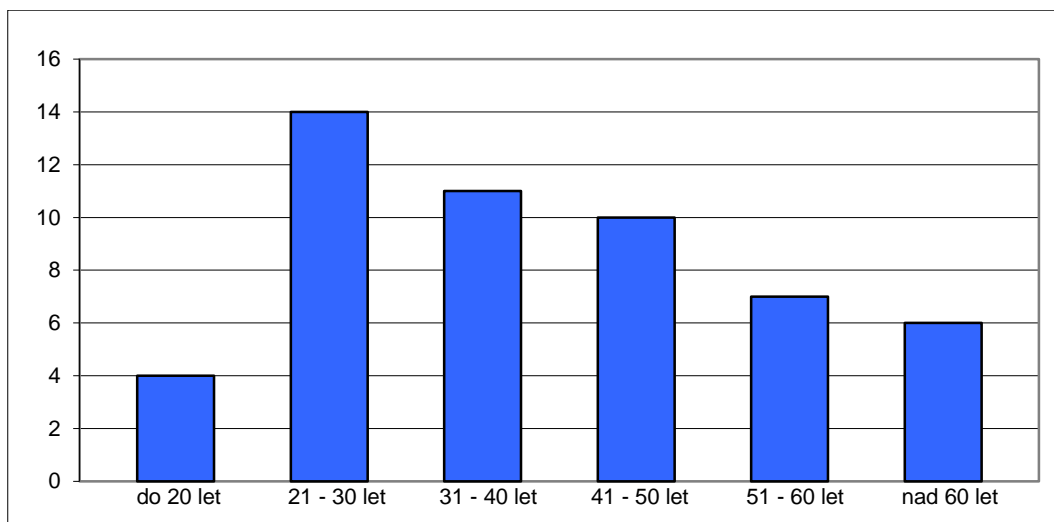
²⁵² J. JANÁK, *Vývoj správy*, s. 157.

²⁵³ SOKA Jihlava, fond *Okresní soud Jihlava (1850 – 2002)*, inv. č. T 268/ 30.

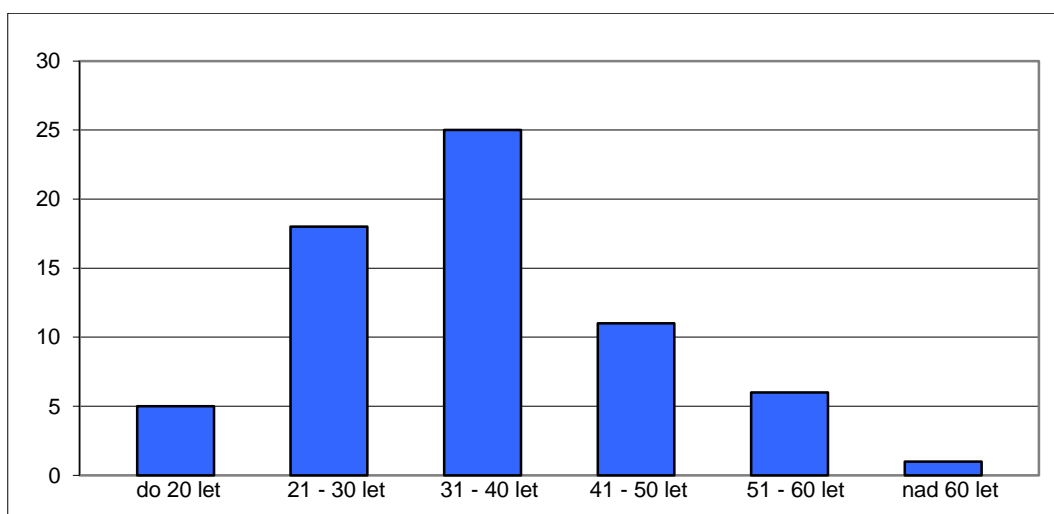
²⁵⁴ Nejstarší trestanou ženou se stala Marie Nechvátalová, které bylo 73let. Tamtéž, inv. č. T 886/ 26.

let, svobodnými a nezaměstnanými. Naopak z kuplířství byly obviněny pouze ženy starší, nejčastěji vdovy. Z kuplířství byla například obviněna vdova Terezie Ripperová. Ta měla údajně své dceři shánět zákazníky.²⁵⁵

Graf č. 10: Počet trestných činů podle věku ve 20. letech

Graf č. 11: Počet trestných činů podle věku ve 20. letech

Rodinný stav

Svobodné ženy

Svobodné ženy byly trestány o něco méně než vdané ženy nebo vdovy. Převážně se jednalo o věkovou skupinu do třiceti let, ale svobodné ženy se objevovaly

²⁵⁵ Tamtéž, inv. č. T 896/ 34.

i ve věku padesáti let. Tradiční část společnosti se snažila zachovat roli ženy jako matky, manželky a hospodyně, ale toto určení přestávalo být za první republiky bezvýhradné. Jakých přestupků se svobodné ženy dopouštěly nejčastěji? Asi nepřekvapí, že to byl přestupek prostituce a s ní i přestupek o přenosu pohlavních nemocí. Prostitutky byly převážně mladé a svobodné ženy. Muži by takovéto řemeslo u svých manželek zřejmě nesnesli, i když pár případů vdaných prostitutek se v politickém okrese objevilo.²⁵⁶ Prostitutce Františce Šenkýřové sháněl „klienty“ dokonce její manžel.²⁵⁷ Nejčastějším motivem, jenž vedl mladou ženu k prostituci, byla – a dodnes zůstává – snaha po snazším a vyšším výdělku, než jakého dosahovala dělnice, švadlena nebo služebná. Přesné výše mezd nelze určit, protože se měnily v závislosti na hospodářské situaci i lokalitě. Průměrná mzda dělníků se pohybovala kolem 510 – 590 Kč měsíčně, rolník pobíral ještě o tři sta korun méně, u žen byly platy ještě nižší.²⁵⁸ U povolání služebných to bylo zcela individuální, záleželo na zaměstnavateli. Součástí mzdy služebné byly i naturálie – strava, ošacení, ubytování.²⁵⁹

Vdané ženy

Manželstvím nastávala pro ženy nová etapa života. Jejich další dny měla vyplnit péče o manžela, děti a celou domácnost. Za nejlepší pro vdávání se považoval věk mezi 18 a 25 lety, manžel měl být o 6 až 12 let starší. Žena měla rodit do třiceti let.²⁶⁰

Při uzavírání sňatku hrála důležitou roli otázka zachovalosti, dnes bychom řekli dobré pověsti, a čistého trestního rejstříku. Mravy se za první republiky sice trochu uvolnily, ale i tak se na spořádaný život nevěst i ženichů přihlíželo.²⁶¹

V politickém okrese bylo za zkoumané období obžalováno 39,8% vdaných žen. Co vedlo vdané ženy k trestné činnosti a jakých přestupků se nejčastěji dopouštěly?

²⁵⁶ Vdaná prostitutka byla např. Emilie Oprchalová z Jihlavy. Za přestupek dostala trest týdenního vězení. SOKA Jihlava, fond *Okresní soud Jihlava*, inv. č. T 963/ 29.

²⁵⁷ Tamtéž, inv. č. T 605/ 31.

²⁵⁸ *Investia.cz*, dostupné z: <http://www.investia.cz/stare-ceske-bankovky-1918-1938> [26.1.2015]; *Ptejte se knihovny*, dostupné z: <http://www.ptejteseknihovny.cz/uloziste/aba006/prumerne-ceny-1918-1938> [26.1.2015].

²⁵⁹ E. KURFIŘTOVÁ, *Ženské domácí služebnictvo v českých zemích (od 60. let 19. století do období první republiky)*, diplomová práce FF Pardubice, Pardubice 2012, s. 60.

²⁶⁰ Více k rodině a manželství Pavla KLABOUCH, *Manželství a rodina v minulosti*, Praha 1962. Více o manželství v dobové literatuře Emanuel ŽÁK, *Kapitoly o manželství. Několik úvah o významu a účelu manželství, o jeho nedostacích a vadách se zřetelem na poměry doby dnešní*, Praha 1934; Emilian SOUKUP, *Manželské kapitoly. Základy manželství*, Praha 1934.

²⁶¹ Srov. Arnošt Inocenc BLÁHA, *Dnešní krise rodinného života*, Brno 1933.

Vdané ženy sice měly zázemí v podobě manžela, ale jeho výdělek mohl být pro chod domácnosti nedostačující nebo práci vůbec neměl.²⁶² Nejčastějšími přestupky tak byly krádeže. Důvodem byla právě snaha zaopatřit rodinu.²⁶³ Dopouštěly se krádeží především na materiálních věcech (uhlí, dřevo, potraviny).

Další časté přestupky vdaných žen byly urážky na cti a pomluvy. Ženy se urážely a pomlouvaly navzájem, mohly urážet i veřejné činitele – soudce, policii, úřady a další.²⁶⁴ Že se i pouhé nadávky nebraly na lehkou váhu, dokazuje značné množství případů řešených u soudu.

Poměrně vysoká kriminalita vdaných žen byla zapříčiněna věkem pachatele. Trestné činnosti se dopouštěly více starší ženy než mladé a většina žen tak už byla provdána.

Vdovy

Sčítání lidu, provedené v roce 1930, ukázalo, že ve společnosti bylo více vdov než vdovců. Důvodem mohl být fakt, že vdovci uzavírali další sňatky častěji než vdovy.²⁶⁵

V politickém okrese Jihlava bylo 15,3% vdov mezi celkovým počtem trestaných žen. Jejich průměrný věk byl 51,8 let, což je téměř stejné, jako průměrný věk trestaných vdov v politickém okrese Třebíč. Průměr snižovaly mladé vdovy, kterým bylo kolem čtyřiceti let.

Jakých přestupků se vdovy dopouštěly? V první řadě to byly majetkové delikty, především krádeže. Tyto ženy byly často nezaměstnané nebo se živily převážně jako příležitostné dělnice. Motivem trestného činu tak zřejmě byla tíživá životní situace.

Některé ženy se dopouštěly i více přestupků najednou. Například přestupku zakázaného návratu do Československé republiky a současně přestupku tuláctví, případně i žebrot. Tyto ženy byly většinou cizinky – Polky, Rumunky a další.

²⁶² Ve spisech se často objevuje jako povolání ženy povolání jejího manžela. Ale například společně s obžalovanou Anežkou Plihalovou byl obviněn zároveň i její manžel, oba z přestupku tuláctví. Je tedy jisté, že ani manžel Plihalové neměl stálou práci. SOkA Jihlava, fond *Okresní soud Jihlava*, inv. č. T 194/ 33.

²⁶³ Tamtéž, inv. č. U III 1266/ 21.

²⁶⁴ Tamtéž, inv. č. T 1025/ 32.

²⁶⁵ *Sčítání lidu v republice Československé ze dne 1. prosince 1930*. Díl I. Růst, koncentrace a hustota obyvatelstva, pohlaví, věkové rozvrstvení, rodinný stav, státní příslušnost, národnost, náboženské vyznání. Státní úřad statistický, Praha 1934.

Protloukaly se životem bez stálého zaměstnání a práce. Pro společnost ČSR se stávaly nežádoucí přítěží, proto soud rozhodoval o jejich vyhoštění za hranice ČSR.²⁶⁶

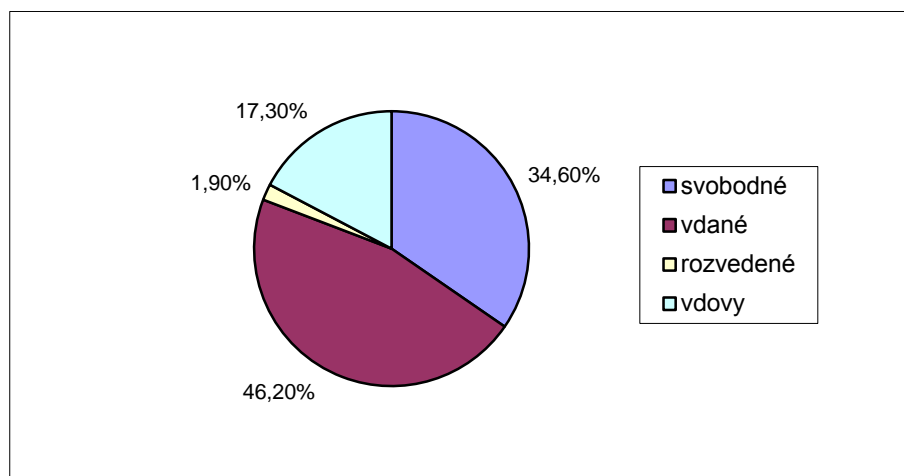
A jaké obranné strategie tyto ženy u soudu použily? Předně se soud snažily přesvědčit o své neutěšené situaci, poukazyvaly například, že nemají práci,²⁶⁷ starají se ještě o některé členy rodiny²⁶⁸ apod. Tulačky se hlavně snažily prokázat, že alespoň příležitostně pracují.²⁶⁹

Rozvedené ženy

Stejně jako v politickém okrese Třebíč i v tom jihlavském bylo rozvedených velmi málo.²⁷⁰ Když ženy vstoupily do manželství, rozvod braly opravdu jako poslední možnost. Ovšem můžeme se setkat i s případem, kde ve spisu bylo v kolonce rodinného stavu uvedeno „vdaná“ s přípisem, že s mužem nežije ve společné domácnosti a blíží se jejich rozvod.²⁷¹

Rozvedená byla i jednatřicetiletá Františka Doležalová, která se starala o jednu dceru. Přestože od bývalého manžela musela dostávat výživné, pracovala jako nádenice. Před soudem stanula kvůli obžalobě z pohlavního styku na veřejném místě. Pro nedostatek důkazů byla nakonec osvobozena.²⁷²

Graf č. 12: Procentuální zastoupení svobodných, vdaných a ovdovělých žen ve 20. století

²⁶⁶ Více Kateřina ŠIMÁČKOVÁ a kol., *Soudní přezkum vyhoštění* (analýza), Brno 2012.

²⁶⁷ SOkA Jihlava, fond *Okresní soud Jihlava*, T T 891/ 26.

²⁶⁸ Tamtéž, inv. č. T 896/ 34.

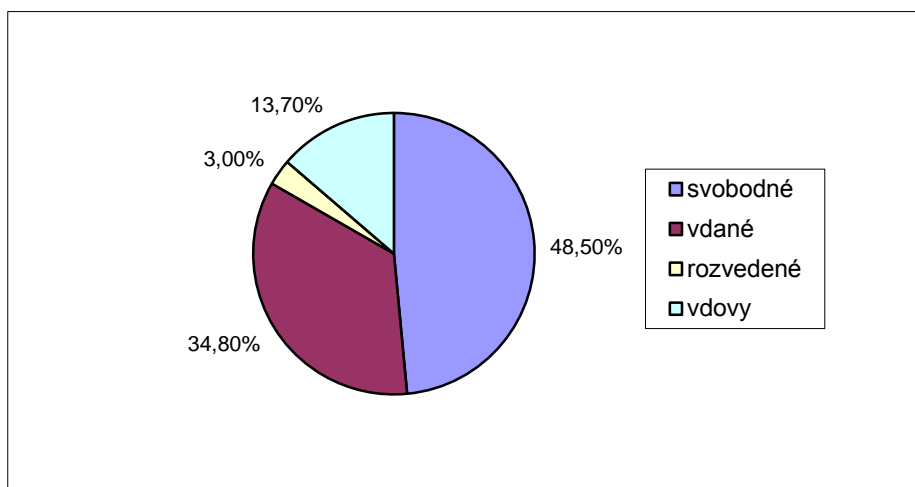
²⁶⁹ Tamtéž, inv. č. T 723/ 33.

²⁷⁰ Například rozvedená Marie Puckérová – Czechová se provinila falšováním osobních dat a za tento přestupek musela na čtyři týdny do vězení. SOkA Jihlava, fond *Okresní soud Jihlava*, inv. č. T 787/ 36.

²⁷¹ Tamtéž, inv. č. T 1586/ 32.

²⁷² Tamtéž, inv. č. T 792/ 27.

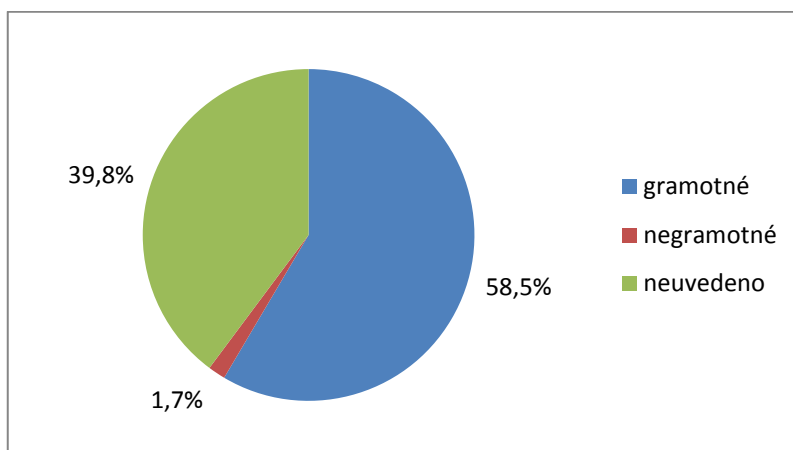
Graf č. 13: Procentuální zastoupení svobodných, vdaných a ovdovělých žen ve 30. století

Vzdělání žen

Situace vzdělanosti žen v p. o. Jihlava byla velmi podobná situaci v p. o. Třebíč. Na Jihlavsku byly všechny ženy gramotné, až na výjimky, které tvořily cikánky. Děti cikánů zřejmě do školy nechodily, a pokud je číst a psát nenaučili jejich rodiče, zůstaly negramotné. Ve spisech se pouze výjimečně objevila trestaná žena, která měla vyšší vzdělání než jen základní.²⁷³ Z toho lze vyvodit, že vzdělané ženy se kriminální činnosti v období první republiky ve sledovaném regionu dopouštěly minimálně.²⁷⁴

Graf č. 14: Procentuální zastoupení gramotných a negramotných žen 1918 - 1938

²⁷³ Aurelie Schýbalová údajně absolvovala kurz (neuvedeno jaký). Tamtéž, inv. č. T 1624/ 30.

²⁷⁴ Více o vzdělání žen Otokar KÁDNER, *Vývoj a dnešní soustava školství IV*, Praha 1938.

Povolání žen

V první polovině 20. století už nebylo neobvyklé, když vdané ženy pracovaly.²⁷⁵ Přesto byly trestané vdané ženy v p. o. Jihlava většinou v domácnosti nebo jako své zaměstnání uvedly momentální nezaměstnanost. Nepracující vdané ženy tvořily v období první republiky 66% z celkového počtu obviněných vdaných žen. Pokud zaměstnané byly, pracovaly většinou jako dělnice. Je to důsledek toho, že jen malá část mužů vydělávala dostatek peněz, aby se žena mohla starat jen o děti a domácnost.²⁷⁶ Právě tovární výroba představovala pro ženy žijící v průmyslových oblastech nejširší možnosti uplatnění ve výdělečné činnosti. Jako dělnice nepracovaly jen vdané ženy, které do práce nastupovaly často v souvislosti s nezaměstnaností svých manželů, ale i svobodné ženy a vdovy.²⁷⁷

Svobodné ženy byly buď nezaměstnané, či pracovaly jako již zmíněné dělnice, služebné,²⁷⁸ švadleny, kadeřnice atd. a to především ve třicátých letech 20. století. Dvě ženy dokonce uvedly jako své zaměstnání prostituci.²⁷⁹

Tabulka č. 4: Povolání žen ve 20. letech

Povolání	Svobodné	Vdané	Vdovy	Rozvedené
v domácnosti	-	19	-	-
soukromnice	2	-	-	-
služebná	4	-	1	-
obchodnice	1	-	-	-
nádenice	-	-	-	1
výměnkářka	-	-	1	-
trhovkyně	-	-	1	-
dělnice	5	4	1	-
švadlena	1	-	1	-
pletařka	1	-	-	-
nezaměstnaná	1	-	1	-
neuvedeno	3	1	3	-

²⁷⁵ Srov. Šárka BARTOŠOVÁ, *Aspekty zaměstnávání žen v období první československé pětiletky. Příklad Brna*, diplomová práce, Brno 2013.

²⁷⁶ Lynn ABRAMSOVÁ, *Zrození moderní ženy. Evropa 1789 – 1918*, Brno 2005, s. 188 – 189.

²⁷⁷ Více M. LENDEROVÁ, *Žena v českých zemích*; Jana ENGLOVÁ, *Sociologické aspekty zaměstnávání žen v průmyslové výrobě v 2. polovině 19. století*. in J. Macháčová – J. Matějček (edd.), *Studie k sociálním dějinám*, Praha 1998, č. 1 (8).

²⁷⁸ Více E. KURFIŘTOVÁ, *Ženské domácí služebnictvo v českých zemích (od 60. let 19. století do období první republiky)*, diplomová práce, Pardubice 2012.

²⁷⁹ SOKA Jihlava, fond *Okresní soud Jihlava*, inv. č. T 848/ 34.

Tabulka č. 5: Povolání žen ve 30. letech

Povolání	Svobodné	Vdané	Vdovy	Rozvedené
v domácnosti	2	8	1	-
soukromnice	2	-	-	-
služebná	7	1	-	-
obchodnice	-	2	-	-
rolnice	-	1	-	-
chůva	1	-	-	-
trhovkyně	1	-	-	-
dělnice	4	5	3	1
úřednice	1	-	-	-
učitelka	-	-	-	1
prostitutka	2	-	-	-
nezaměstnaná	11	4	4	-
neuvedeno	1	2	1	-

Migrace žen

Podobně jako v p. o. Třebíč se ženy pohybovaly buď v rámci okresu, kdy především svobodné ženy odešly například do města za práci, nebo se dostaly mimo rodný okres především kvůli sňatku.²⁸⁰ Vdané ženy většinou následovaly manžela. Můžeme se setkat i s případem, kdy ženy pracovaly v Praze, ale souzené byly u okresního soudu v Jihlavě.²⁸¹ Ukázkou migrace je i přestupek tuláctví, kdy se ženy pohybovaly v podstatě po celé republice.²⁸² V některých spisech byla uvedena pouze domovská obec, nikoliv místo narození žen, z těchto údajů tedy nelze určit, zda se dotyčná žena v domovské obci i narodila. Pokud analyzujeme dochované informace, zjistíme, že vdané ženy a vdovy se častěji přestěhovaly z rodné obce než svobodné ženy. Naopak svobodné ženy více zůstávaly v místě narození, zejména pokud se jednalo o Jihlavu, kde bylo více pracovních příležitostí. Poměrně velké množství žen také uvedlo do spisů, že stále bydliště nemají.²⁸³ Většinou se jednalo o tulačky a žebračky.

²⁸⁰ Tamtéž, inv. č. T 172/ 28.

²⁸¹ Tamtéž, inv. č. T 304/ 34.

²⁸² Například Anna Pospíšilová se potulovala hlavně mezi Jihlavou a Brnem. Tamtéž, inv. č. T 880/ 37.

²⁸³ SOKA Jihlava, fond Okresní soud Jihlava, inv. č. T 221/ 33, Tamtéž, inv. č. T 108/ 34.

Tabulka č. 6: Migrace žen

	svobodné	vdané, vdovy, rozvedené
bydliště v místě narození	6,8%	1,9%
bydliště mimo místo narození	3,5%	11,7%
nestálého bydliště	12,7%	11,7%

Poznámka: 57,1% údajů chybí.²⁸⁴

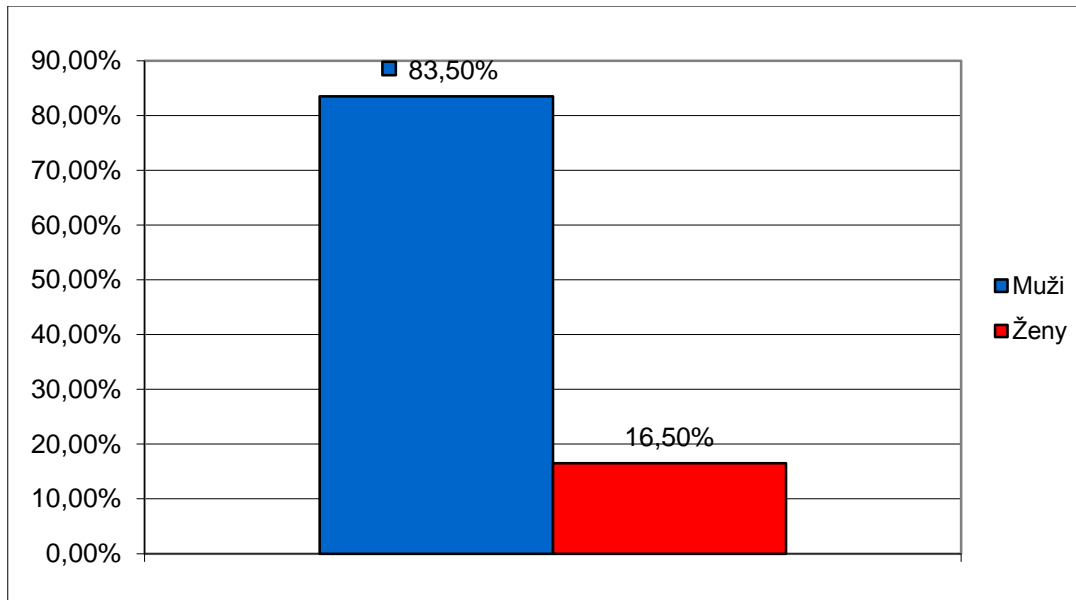
²⁸⁴ Ve spisech například neuvedeno místo narození nebo současné bydliště.

5.3 Socio – profesní analýza města Pelhřimov

I v politickém okrese (dále jen p. o.) Pelhřimov se v drtivé většině kriminální činnosti dopouštěli muži. Pokud porovnáme kriminalitu žen ve všech třech zkoumaných okresech, nejméně žen – pachatelek bylo v p. o. Třebíč. Je to z důvodu celkově nízké kriminality v p. o. Třebíč v období první republiky.

Jakých trestných činů se ženy v p. o. Pelhřimov dopouštěly? V podstatě se u okresního soudu řešily stejné přestupky jako v předešlých dvou okresech. Byly to např. krádeže, nedovolený návrat do ČSR, urážky cti a pomluvy. Prostituce ani přestupek o pohlavních chorobách se v dochovaných spisech neobjevily ani jednou. Nelze ale předpokládat, že se jich ženy v politickém okrese nedopouštěly. Pelhřimov je jediným politickým okresem, ve kterém se za zkoumané období řešily dva případy zločinů. Jednalo se o žhářství²⁸⁵ a o podezření ze zabití dítěte.²⁸⁶ Pokud se totiž jednalo o zločiny, neřešily se u okresních soudů, ale spíše u soudů krajských.

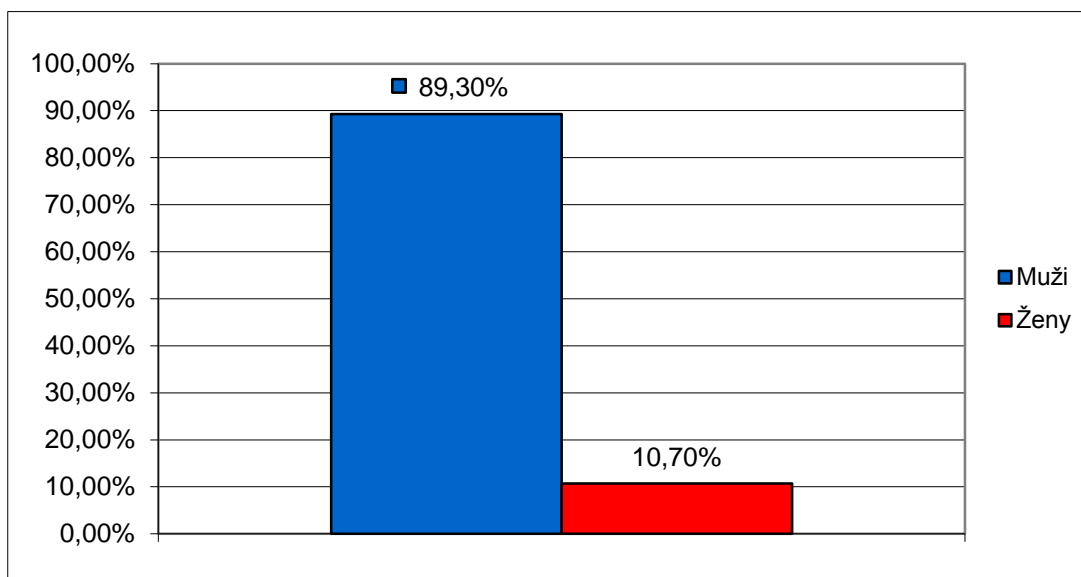
Graf č. 15: Procentuální zastoupení trestných činů spáchaných muži a ženami ve 20. letech

²⁸⁵ SOKAPelhřimov, fond *Okresní soud Pelhřimov*, inv. č. Tv 54/ 25.

²⁸⁶ Tamtéž, inv. č. T 578/ 33.

Graf č. 16: Procentuální zastoupení trestných činů spáchaných muži a ženami ve 30. letech

Věkové složení obviněných žen

Věkové složení trestaných žen v Pelhřimově je odlišné od předešlých okresů. Během dvacátých let 20. století se před soudem neobjevila ani jedna dívka do dvaceti let, ve třicátých letech pak byla trestaná pouze jedna dívka tohoto věku.²⁸⁷ Musíme ale brát v potaz, že dochovaných spisů zůstalo opravdu malé množství.

Největší procento obžalovaných žen bylo z věkové skupiny 30 – 40 let. Bylo to 47,9% žen. Druhou nejčastější věkovou skupinou trestaných žen tvořily ženy staré 40 – 50 let (25%). Nejstarší trestanou ženou byla sedmašedesátiletá Petronila Votrubová, která se dopustila spoluviny na krádeži a za tento přestupek dostala trest vězení na jeden týden.²⁸⁸

Lze rozdělit spáchané přestupky podle věkové skupiny? V případě p. o. Pelhřimov se mladé i staré ženy dopouštěly stejných přestupků, především krádeží a urážek na cti.

Lišily se u soudu obranné strategie žen podle věku? Obecně lze říci, že ženy, které měly děti, obhajovaly své činy z důvodu zaopatření dětí.²⁸⁹ Děti měly ženy většinou kolem třiceti let a starší.

²⁸⁷ Anně Šabartové bylo 19 let, když byla obviněná z podezření ze spáchaní vraždy dítěte. Tamtéž.

²⁸⁸ Tamtéž, inv. č. T 586/ 27.

²⁸⁹ Například Marie Ratajová si vyzvedla látku na oblečení pro syna, ale nezaplatila za ni. U soudu vypověděla, že na zaplacení prostě neměla peníze. Tamtéž, inv. č. U 463/ 33.

Rodinný stav

Svobodné ženy

Stejně jako v p. o. Třebíč bylo i na Pelhřimovsku trestaných více svobodných žen (20,8%) než vdov. Jejich průměrný věk byl 33 let, což je poměrně vysoké číslo. Přestupků se tak dopouštěly starší svobodné ženy než ty mladší, které se ještě snad mohly spolehnout na pomoc od rodičů, případně prarodičů.

Jakých trestných činů se svobodné ženy dopouštěly? Byly to přestupky urážky na cti, kdy například Božena Janečková urážela starostu obce Dušejova. Navíc se s dalšími členy rodiny utábořila na návsi obce, kde to bylo zakázáno. Jednalo se o cikány, kteří v obci navíc i ukradli drobné věci.²⁹⁰ Dále se svobodné ženy dopouštěly krádeží,²⁹¹ neplatily za zakoupené zboží,²⁹² nedovoleně se vrátily do ČSR.²⁹³

Jaké byly obranné strategie svobodných žen u soudu? Pokud se jednalo o nezaplacené zboží, slibovaly, že částku uhradí, až budou mít peníze. Jedna žena se přiznala k přestupku krádeže, ale na svoji obhajobu uvedla, že k trestnému činu byla donucena pod pohrůžkou zabití. Snažila se tak vzbudit dojem, že trestného činu se nedopustila z vlastní vůle.²⁹⁴

Vdané ženy

Přestupků projednávaných u okresního soudu Pelhřimov se nejvíce dopouštěly ženy vdané (66,7%). Je to mnohem vyšší číslo než v okresech Třebíč a Jihlava. Většina nepracovala, důvod k uchýlení se k trestné činnosti tedy opět mohla být snaha zlepšit životní úroveň rodiny. Podíl vdaných žen na kriminální činnosti na Pelhřimovsku je také z důvodu stáří žen – pachatelek. Většina již překročila věk třiceti let.

Jakých přestupků se tedy vdané ženy dopouštěly? Nejvíce to byly urážky cti. Jednalo se o urážku jiných žen²⁹⁵ nebo také četníků a strážů,²⁹⁶ lékařů²⁹⁷ atd. Dále páchaly různé druhy krádeží – od stromků a uhlí, až po falšování mléka.

²⁹⁰ Tamtéž, inv. č. T 230/ 34.

²⁹¹ Tamtéž.

²⁹² Tamtéž, inv. č. U 246/ 25.

²⁹³ Tamtéž, inv. č. T 303/ 24.

²⁹⁴ Tamtéž, inv. č. T 586/ 27.

²⁹⁵ Tamtéž, inv. č. T 442/ 36.

²⁹⁶ Tamtéž, inv. č. T 117/ 26.

²⁹⁷ Tamtéž, inv. č. T 335/ 34.

Do prodávaneého mléka přilévaly vodu, tím měly více mléka a mohly více vydělat. Za tento přestupek hrozilo vězení nebo peněžitá pokuta. Bylo tomu tak v případech Aloisie Volákové a Marie Šikýřové. Aloisie Voláková dostala trest vězení v délce 48 hodin,²⁹⁸ Marie Šikýřová dostala pouze peněžní pokutu 50 Kč.²⁹⁹

Dalšími přestupky byly například maření exekuce³⁰⁰ a žebrotu. Vdané ženy už musely být opravdu zoufalé, pokud se snížily k žebrání. V případě obžalovaných žen Josefy Truhlářové a Josefy Vicanové tomu tak asi skutečně bylo. Obě byly vdané za kočující kramáře a byly cikánky. Obě byly nezaměstnané a navíc měla každá pět dětí. Tyto rodiny cestovaly společně, společně se také dopustily přestupku.³⁰¹

Vdovy

Vdov – pachatelek bylo poměrně malé množství (12,5%). V porovnání s politickými okresy Třebíč a Jihlava je to nejnižší počet. Zajímavostí je, že všechny až na jednu ženu³⁰² pracovaly.³⁰³ Nebo alespoň do spisu uvedly, že jsou zaměstnané.

Jaké přestupky vdovy páchaly? Opět se jednalo o majetkové delikty – krádeže a také podvod. Toho se dopustila Marie Navrátilová, která si chtěla otevřít vlastní koloniál. Od obchodníka Jaroslava Matějů v Pelhřimově vylákala různé zboží (kávu, čokoládu apod.), za které nezaplatila. U soudu se hájila tím, že sumu zaplatí, až bude mít peníze, ale několik měsíců se tak nestalo. Byla odsouzena na deset dní do vězení a obchodníkovi musela navíc uhradit vzniklou škodu.³⁰⁴

Dalším přestupkem vdov bylo vysílání nezletilých dětí na žebrotu. Obrannou strategií žen bylo tvrdit, že o žebrání dětí nevěděly, že tak musely činit z vlastní vůle. Problém nastal, pokud se toto vysvětlení neshodovalo s výpovědí dětí. Třináctiletá Jaroslava Hameršmířová řekla, že pokud by nešla žebrat, byla by doma bita.³⁰⁵

²⁹⁸ Tamtéž, inv. č. T 147/ 37.

²⁹⁹ Tamtéž, inv. č. T 389/ 34.

³⁰⁰ Tamtéž, inv. č. T 132/33.

³⁰¹ Tamtéž, inv. č. T 254/ 36.

³⁰² Tamtéž, inv. č. U 463/ 33.

³⁰³ Více viz hospodářské dějiny – Jakub RÁKOSNÍK, *Odvračená tvář meziválečné prosperity: Nezaměstnanost v Československu v letech 1918-1938*, Praha 2008; Vlastislav LACINA, *Formování československé ekonomiky 1918-1923*, Praha 1990; Václav PRŮCHA, *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992, díl I: Období 1918-1945*, Brno 2004.

³⁰⁴ Tamtéž, inv. č. T 153/ 37.

³⁰⁵ Tamtéž, inv. č. T 705/ 36.

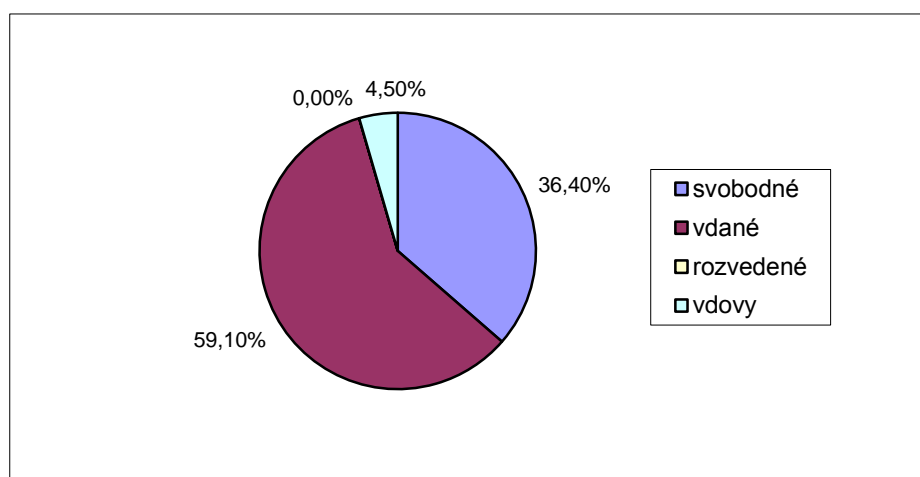
Rozvedené ženy

V dochovaných spisech z politického okresu Pelhřimov se neobjevila ani jedna trestaná rozvedená žena.³⁰⁶ Pouze se objevily případy, kdy ženy žily s manželem odděleně, ale zatím neproběhl rozvod nebo rozluka.³⁰⁷

Rozvod manželů se blížil v případě obviněné Boženy Pejchalové. Tu dokonce obvinil její manžel, že mu ukradla téměř 3.000 Kč a další věci z jeho bytu. Pejchalová se bránila, že byt je také její a na věci přispívala. Nakonec byla od obžaloby osvobozena, soud nemohl potvrdit ani vyvrátit tvrzení manželů.³⁰⁸

Opět musíme brát v úvahu malé množství dochovaných spisů. Ale v porovnání s dalšími okresy nelze předpokládat, že rozvodovost byla výrazně vyšší než jinde.

Graf č. 17: Procentuální zastoupení svobodných, vdaných a ovdovělých žen ve 20. letech

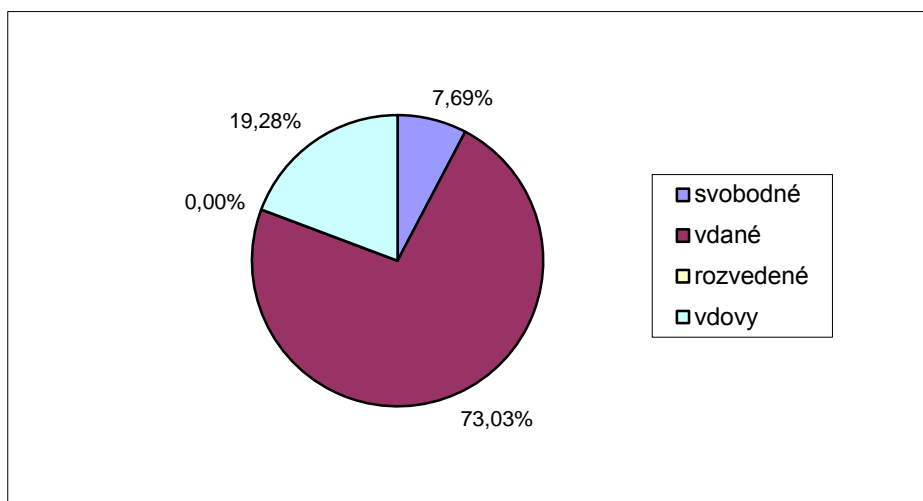

³⁰⁶ O manželském právu, rozluce a rozvodu pojednává v Občanském zákoníku zákon ze dne 22. května 1919, č. 320 Sb. z. a n., o změnách ustanovení občanského práva o manželském právu.

³⁰⁷ Tamtéž, inv. č. T 150/ 35.

³⁰⁸ Tamtéž, inv. č. Tv 8/ 33.

Graf č. 18: Procentuální zastoupení svobodných, vdaných a ovdovělých žen ve 30. letech

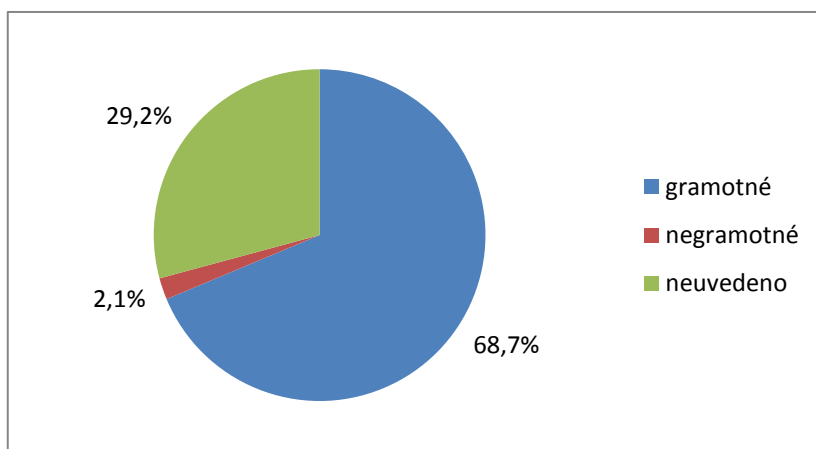

Vzdělání žen

V období první republiky se s negramotnou trestanou ženou v Pelhřimově setkáme pouze jednou. Jednalo se o dvaatřicetiletou cikánku Boženu Janečkovou.³⁰⁹ V tomto období byly trestané i další cikánky, ale všechny byly gramotné. Jedna žena uvedla, že kromě toho, že je gramotná, absolvovala i čtyři ročníky obchodní akademie.³¹⁰

V některých případech tento údaj nebyl uveden, ale můžeme předpokládat, že většina číst a psát uměla.

Graf č. 19: Procentuální zastoupení gramotných a negramotných žen 1918 - 1938

³⁰⁹ Tamtéž, inv. č. T 230/ 34.

³¹⁰ Tamtéž, inv. č. T 153/ 37.

Povolání žen

V politickém okrese Pelhřimov, stejně jako v p. o. Třebíč a p. o. Jihlava, byla drtivá většina vdaných žen v domácnosti a nepracovala. Pokud zaměstnané byly, nejčastěji uváděly povolání dělnice a rolnice.

Naopak většina svobodných žen pracovala. Nejčastěji se objevovalo zaměstnání rolnice. I vdovy se musely spoléhat jen na sebe, proto také většina pracovala. Byly zaměstnané jako rolnice, dělnice, pradelny apod.

Jaké přestupky páchaly zaměstnané a nezaměstnané ženy? Byl vidět rozdíl? Z dochovaných údajů můžeme říci, že na zaměstnání nezáleželo. Zaměstnané i nezaměstnané ženy se dopouštěly stejných přestupků, jako jsou krádeže, urážky cti, falšování mléka apod. Motivem majetkových deliktů bylo přilepšit sobě nebo rodině. Naopak urážky diskreditovaly druhé osoby.

Tabulka č. 7. Povolání žen ve 20. letech

Povolání	Svobodné	Vdané	Vdovy
v domácnosti	-	7	-
soukromnice	1	-	-
služebná	1	-	-
dělnice	1	4	1
rolnice	3	1	-
prostitutka	-	1	-
nezaměstnaná	2	-	-

Tabulka č. 8: Povolání žen ve 30. letech

Povolání	Svobodné	Vdané	Vdovy
v domácnosti	-	13	-
soukromnice	-	-	1
služebná	1	-	-
chalupnice	-	2	-
rolnice	-	1	1
pradlena	-	-	1
dělnice	-	1	-
hostinská	-	-	1
cikánka	1	2	-
nezaměstnaná	-	-	1

Migrace žen

Stejně jako v předešlých dvou okresech, i v p. o. Pelhřimov se nejčastěji stěhovaly vdané ženy a vdovy. Lze předpokládat, že následovaly svého manžela. Množství vdaných žen a vdov ale také bydlelo ve své rodné vsi nebo rodném městě. Především se jednalo o obyvatelky města Pelhřimov a blízkého okolí. Okresní město nabízelo mnohem více pracovních míst i kulturního vyžití než menší obce.³¹¹

Svobodné ženy naopak zůstávaly více v místě narození. V porovnání s p. o. Třebíč je tomu přesně naopak. Vdané i svobodné ženy v p. o. Třebíč se častěji stěhovaly z rodné obce, než v ní zůstávaly.

Tabulka č. 9: Migrace žen

	svobodné	vdané, vdovy, rozvedené
bydliště v místě narození	14,6%	31,2%
bydliště mimo místo narození	4,2%	47,9%
nestálého bydliště	2,1%	

³¹¹ Více o kulturním životě města Pelhřimova: Marie DOJAVOVÁ – Libor DEDERA, *Tajemství zdi města Pelhřimova*, Pelhřimov 2002; Jana PODAŘILOVÁ, *Kulturní a spolkový život v Pelhřimově na přelomu 19. a 20. století*, diplomová práce FF JU, České Budějovice 2004.

6 Příklady nejčastějších přestupků

6.1 Majetkové delikty, urážky na cti, tuláctví a žebrota

Mezi nejvíce páchané přestupky patřily majetkové delikty, urážky na cti, tuláctví a žebrota. Řadí se také mezi nejméně závažné trestné činy. Řádově za ně pachatelky dostaly trest v podobě peněžité pokuty, případně několik dní vězení. Záleželo na přitěžujících a polehčujících okolnostech, tedy zda delikventky páchaly trestnou činnost opakovaně či poprvé, zda se přiznaly apod.

Nejčastější trestné činy mezi zločiny a přestupky byly majetkové delikty - zločin a přestupek krádeže,³¹² podvodu, podvodného úplatku a poškození cizích věřitelů, zpronevěry, loupeže, zlomyslného poškození cizího majetku. V průběhu let 1923 – 1927 se ukazuje, že zločiny krádeže činily téměř polovinu všech zločinů a v rámci přestupků přes pětinu.³¹³ Pod pojmem krádež se rozumí odejmutí cizí movité věci pro vlastní užitek, bez svolení majitele. Na věci zcela bezcenné se delikvent krádeže dopustit nemohl.³¹⁴ Ostatně krádež byla také nejčastějším typem majetkových deliktů ve zkoumaných politických okresech.

O tom, že majetkové delikty – krádeže, podvody, zpronevěry – byly ženami nejčastěji páchané přestupky, svědčí i případy ve zkoumaných okresech, kde podíl majetkových přestupků tvořil největší část kriminality žen – 37,9%. Část přestupků se týkala neoprávněného pobírání podpory v nezaměstnanosti.³¹⁵ Tento přestupek se objevuje především v období hospodářské krize a přetrvával téměř celá třicátá léta dvacátého století. Podpory v nezaměstnanosti jsou v porovnání s péčí o jiné sociální události (nemoc, úraz, stáří) relativně mladší záležitosti. Příčinou byl fakt, že masová nezaměstnanost se objevila v evropských národních ekonomikách až poměrně pozdě.

³¹²Zločin krádeže: „Krádež stává se zločinem buď podle částky, nebo z povahy činu, nebo z vlastnosti věci odňaté, nebo z vlastnosti pachatelovy.“ Tedy pokud odcizená částka přesáhla 2000 Kč, pachatel použil násilí nebo měl u sebe zbraň životu nebezpečnou, byl za krádež již dvakrát trestán atd. V případě, že zločin neměl přitěžující okolnosti, mohl si pachatel odpykat trest ve výši šesti měsíců až jednoho roku, v případě těžšího zločinu až deset let. Více viz § 173 – 180. Přestupek krádeže: „Krádeže všeliké, které nelze podle předpisu §§ 172 až 176 trestati jako zločiny, trestati jest jako přestupky prostým nebo tuhým vězením od jednoho týdne až do šesti měsíců a podle okolnosti má vězení též býti zostřeno.“ *Projekt KaKaniien.info, 117/1852 Ř. z. – Zákon trestní o zločinech, přečinech a přestupcích*, dostupné z: <http://www.kakanien.info/Show.aspx?ID=1661> [28.3. 2014].

³¹³J. FRANCEK, *Velké dějiny*, s. 479.

³¹⁴Jaroslav KALLAB – Vilém HERRNRITT, *Trestní zákony československé platné v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 1933, s. 138 – 140.

³¹⁵SOKA Třebíč, fond *Okresní soud Třebíč*, inv. č. T 1328/35; Tamtéž, inv. č. T 1542/35; Tamtéž, inv. č. T 119/36.

Nezaměstnaní tak mohli splývat s tuláky a osobami štítícími se práce. Teprve v 80. letech 19. století po zkušenosti hospodářské krize, se začal brát pojmový rozdíl mezi těmito skupinami.

V konkrétních případech majetkových deliktů se objevuje široká škála věku žen, zaměstnání i rodinného stavu. Krádeže páchaly dívky, kterým bylo dvacet let,³¹⁶ ale i sedmdesátileté ženy.³¹⁷ Byly svobodné,³¹⁸ vdané,³¹⁹ vdovy³²⁰ i rozvedené.³²¹ Téměř polovinu majetkových deliktů spáchaly vdané ženy. Je pravdou, že některé vdané ženy žily s manželem v oddělené domácnosti nebo se blížil jejich rozvod.³²² Ale proč právě vdané ženy měly největší podíl na majetkové kriminalitě žen? Nejvyšší procento odsouzených žen bylo ve věku 30 – 45 let, a to je období, kdy většina žen byla již provdána.

Co vedlo ženy k těmto přestupkům? Velké množství trestných činů bylo spácháno z materiální nouze. Jedním z nejčastějších motivů pro majetkovou kriminalitu žen byla starost o materiální zabezpečení dětí. Jednalo se o drobné krádeže nebo podvody. Setkáme se například s případy krádeže kusů látky, drůbeže,³²³ nižší částky peněz,³²⁴ zpronevěry oblečení.³²⁵ V některých případech si ženy objednaly nějaké zboží (šaty, potraviny), za které nezaplatily, ale zboží si ponechaly.³²⁶ Hlavně se jednalo o ženy nemajetné, které se musely postarat o často hladovějící děti. Samy nepracovaly a mužův výdělek na rozpočet rodiny nestačil. Někdy se stávalo, že krádeži se dopouštěly ženy společně s manželi. Mohlo se jednat o krádeže dřeva, uhlí, nakupování kradeného zboží za nižší cenu apod.³²⁷ Většinou se ale ženy ke krádeži odhodlaly samy. Majetkových deliktů žen společně s manželi bylo menší množství.

A z jakých příčin se krádeží a podvodů dopouštěly svobodné ženy a vdovy? Převážně žily samy, bez příbuzných. Jen některé svobodné mladé dívky ještě žily u rodičů. Musely se spoléhat samy na sebe a často neviděly jiné východisko z tíživé

³¹⁶ SOKA Jihlava, fond *Okresní soud Jihlava*, inv. č. T 1018/ 34.

³¹⁷ Tamtéž, inv. č. T 886/ 26.

³¹⁸ Tamtéž, inv. č. T 268/ 30.

³¹⁹ SOKA Pelhřimov, fond *Okresní soud Pelhřimov*, inv. č. T 207/ 25.

³²⁰ Tamtéž, inv. č. T 6/ 26.

³²¹ SOKA Jihlava, fond *Okresní soud Jihlava*, inv. č. T 787/ 36.

³²² SOKA Pelhřimov, fond *Okresní soud Pelhřimov*, inv. č. Tv 8/ 33.

³²³ SOKA Třebíč, fond *Okresní soud Třebíč*, inv. č. U 1026/ 19.

³²⁴ Tamtéž, inv. č. T 396/ 26.

³²⁵ SOKA Pelhřimov, fond *Okresní soud Pelhřimov*, inv. č. U 263/ 33.

³²⁶ Tamtéž, inv. č. U 264/ 33.

³²⁷ Tamtéž, inv. č. Tv 9/ 32.

situace, než krádež. Ze zkoumaných případů vyplývá, že tyto ženy byly nemajetné a zaměstnané jako služky, dělnice nebo neměly vůbec žádnou práci.³²⁸

Lišilo se provedení deliktu krádeže? Podle průběhu trestných činů popsanych ve spisech můžeme rozdělit krádeže na „plánované“ a spontánní respektive „neplánované“. Lze říci, že krádeže různých surovin (uhlí, obilí atd.) byly plánované. Pachatelky musely vědět, že se suroviny na daném místě nacházely a také se snažily přijít v dobu, kdy je při krádeži nikdo neuvidí. Takto plánovaná byla například krádež obilí v Jihlavě v ceně 250 Kč, které se dopustilo hned pět žen společně. Není bez zajímavosti, že téměř všechny byly nezaměstnané a staraly se o více dětí.³²⁹ Podobný případ se stal i v Pelhřimově, kde tři ženy společně kradly uhlí z vagónů. Opět byly všechny nemajetné a staraly se o několik dětí.³³⁰ Naopak jako neplánovaná krádež se zdá případ obžalované Antonie Prchalové. Šla si nakoupit maso k řezníkovi a přitom ukradla peníze (200 Kč) na pultě, kam si je odložila okradená Kateřina Svobodová.³³¹ Měl tento fakt „plánované“ či „neplánované“ krádeže dopad na konečnou výši trestu? Patrně ne, Antonie Prchalová dostala za svůj čin trest vězení ve výši čtrnácti dní, zato zlodějky z Jihlavy pouze dva dny vězení. Délka trestu byla odvozena spíše od výše způsobené škody, kterou pachatelky způsobily.

Jaké byly obranné strategie³³² žen u soudu? V první řadě popíraly svoji vinu na trestném činu. U soudu tak lhaly a sled událostí trestného činu si vymyslely, případně některé části pozměnily.³³³ Často byli soudem vyslychaní svědci případu, kteří tvrzení obžalovaných vyvraceli, a lež tak mohla pachatelkám jedině přitížit. Další skupina žen se raději přiznala. Soud při vynášení rozsudku k přiznání přihlížel, pokud měla žena navíc čistý trestní rejstřík, trest mohl být nižší. Některé ženy se snažily svést vinu na své spolupachatele. Mohlo se stát, že ze sebe dělaly oběť, která byla k trestnému činu donucena. Takovýto případ se například odehrál v Pelhřimově roku 1927. Obžalovanými z krádeže byly Antonie Losová a Petronila Votrubová. Losová vypověděla, že kradla pod pohružkou smrti od Votrubové. Ta následně toto tvrzení

³²⁸ SOKA Jihlava, fond *Okresní soud Jihlava*, inv. č. T 275/ 31; SOKA Pelhřimov, fond *Okresní soud Pelhřimov*, inv. č. T 153/ 37.

³²⁹ SOKA Jihlava, fond *Okresní soud Jihlava*, inv. č. U III 1266/ 21.

³³⁰ SOKA Pelhřimov, fond *Okresní soud Pelhřimov*, inv. č. T 6/ 26.

³³¹ Tamtéž, inv. č. T 806/ 25.

³³² Obrannou strategií rozumíme snahu o získání své dobré pověsti zpět, co nejvíce ospravedlnit své jednání v očích okolí. J. DIBELKA, *Obranné strategie*, s. 101 – 102. Více si na své cti a dobré pověsti zakládali lidé v raném novověku. Vzhledem k množství případů urážky na cti, které se u soudů řešily za první republiky, dobrá pověst nebyla lhostejná ani lidem ve 20. století.

³³³ SOKA Jihlava, fond *Okresní soud Jihlava*, inv. č. T 806/ 25.

popřela.³³⁴ Votrubová se u soudu dokonce bránila výrokem, že raději bude krást, než aby žeberala. Takové ponížení a ostudu by prý nesnesla. Je u ní patrná jistá drzost vůči soudu, zajímavostí také je, že byla trestaná za desítky dalších přestupků, dokonce i zločinů a pobyt ve vězení ji evidentně netrápil.³³⁵

Dalším častým trestným činem byla urážka na cti. Zákon o ochraně cti byl upraven zákonem dne 28. června 1933 č. 108 Sb. a obsahoval, co vše spadá pod urážku cti³³⁶, pomluvu³³⁷ a na cti utrhačství³³⁸, včetně možných trestů. Do roku 1933 se zákon řídil podle trestního zákoníku z roku 1852. Převratná změna roku 1933 ovšem nenastala. Zákon zůstal v podstatě stejný, největší změna tkvěla hlavně v postupném rozlišení pojmů, hledalo se přesnější znění, vymezil se význam nových termínů. Zákon tak právě zavedl nové rozlišení slov *urážka*, *pomluva* a *utrhaní na cti*.³³⁹

Přestupků urážky na cti či pomluv bylo v okresech Třebíč, Jihlava a Pelhřimov řešeno také poměrně velké množství. Přesněji řečeno 12,3%. Největšího počtu přestupků se dopustily ženy vdané a nezaměstnané (77,8%). Jako vysvětlení může opět posloužit věk trestaných žen. Téměř všechny trestané ženy byly totiž starší třiceti let a, jak již bylo zmíněno, v tomto věku byla většina žen provdána.³⁴⁰

O jaké konkrétní přestupky urážek na cti se jednalo? Většinou se ženy mezi sebou pomlouvaly a sprostě si nadávaly. U soudu často vyšlo najevo, že jejich sousedská nesnášenlivost trvala již delší dobu. Například Františka Růžková nařkla soukromou žalobkyni Marii Neuwithovou, že měla mimomanželský poměr s jejím (Růžkové) manželem výrokem: „*Was haben sie bei meinem Manne im Geschäft zu*

³³⁴ SOKA Pelhřimov, fond *Okresní soud Pelhřimov*, inv. č. T 586/ 27.

³³⁵ Tamtéž.

³³⁶ Dle § 1 „*Kdo někomu nadávkou, zlým nakládáním, vyhrůžkou zlého nakládání, vydáváním v posměch nebo jinak na cti ublíží.*“ Urážka se tedy dělá slovem, skutkem nebo posunkem a byla trestná, i když se stala beze svědků nebo v dopise. *Zákon ze dne 28. 6. 1933 O ochraně cti*, dostupné z: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-asp?Id=5698&Section=1&IdPara=1&ParaC=2> [6.11. 2014].

³³⁷ Dle § 2 „*Kdo někomu na cti ublíží tím, že před třetí osobou o něm jakýmkoliv způsobem uvede nebo dále sdělí skutečnost, která by jej mohla vydati v opovržení nebo snížiti v obecném mínění.*“ Pomluva se od urážky lišila hlavně tím, když urážlivé výroky nebo lži byly vysloveny před třetí osobou. *Zákon ze dne 28. 6. 1933 O ochraně cti*, dostupné z: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-asp?Id=5698&Section=1&IdPara=1&ParaC=2> [6.11. 2014].

³³⁸ Dle § 3 „*Jestliže vinník utrhal někomu na cti podle promyšleného plánu s úmyslem, aby rozvrátil rodinný život jeho nebo člena jeho rodiny neb aby zničil hmotnou existenci takové osoby*“ nebo věděl-li, že osoba, co pomlouvá, mluví lži, a nic neoznámil. Utrhaní na cti tedy byla pomluva vědomě lživá a pomluva podle promyšleného plánu. *Zákon ze dne 28. 6. 1933 O ochraně cti*, dostupné z: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-asp?Id=5698&Section=1&IdPara=1&ParaC=2> [6.11. 2014].

³³⁹ *Zákon ze dne 28. 6. 1933 O ochraně cti*, dostupné z: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-asp?Id=5698&Section=1&IdPara=1&ParaC=2> [6.11. 2014].

³⁴⁰ Tamtéž, inv. č. T 215/ 35; Tamtéž, inv. č. T 335/ 34; SOKA Jihlava, fond *Okresní soud Jihlava*, inv. č. T 1491/ 37; SOKA Třebíč, fond *Okresní soud Třebíč*, inv.č. T 210/ 24.

tun,³⁴¹ veřejně jí nadávala: „*Schlampen, Dirne, Hure*“³⁴² a nahlas jí vyhrožovala zbitím, čímž mohla poškozenou veřejně ponížit a zostudit.³⁴³ Další ženy pomlouvaly například četníky, soudce, lékaře, protože se jimi cítily nějakým způsobem poškozené. Právě jeden lékař podal žalobu na Štěpánku Košařovou, protože jí v nemocnici zemřel syn a ona poté roznášela pomlvy o špatné lékařské péči, které se synovi dostalo.³⁴⁴ U soudu v Třebíči se řešil případ urážky cti advokáta Žáka. Obžalovaná byla Marie Veškrnová, které zatkli manžela. Ta Žáka urážela a tvrdila, že do vězení dostal jejího manžela úmyslně a navíc o tom uzavřel sázku se Židy.³⁴⁵ Urážky strážníků se dopustila například Antonie Kuželková. Křičela na policii, ať raději chytají cikány a ji nechají být.³⁴⁶ Také Josefa Šenkýřová urazila policisty výrokem: „*Mně můžou všichni policajti vyházat prdel.*“³⁴⁷ Opět můžeme říci, že toto provedení přestupku bylo nepromyšleným činem učiněným v náhlém popudu. Ženy spatřily nenáviděnou osobu a chtěly si s ní „vyřídit účty“ z očí do očí.³⁴⁸

Zato jako promyšlený přestupek urážky na cti se zdají být důmyslnější pomlvy v podobě anonymních dopisů. Pachatelky chtěly uškodit, ale nechtěly na sebe upozornit. Poškozená strana většinou vytušila, kdo za pomluvami stojí, s pachatelkami totiž nežily v přátelském duchu. Například obžalovaná Anna Urbanová a poškozená Marie Paclíková. Tyto ženy žily delší dobu v nesouladu, jak vyplývá z textu hanlivého dopisu,³⁴⁹ díky kterému přišla Paclíková i o zaměstnání. Urbanová se k autorství dopisu nepřiznala ani po grafologickém posudku a trvala na své nevině. Nepomohla jí ani žádost o milost u prezidenta republiky a musela si odpykat trest vězení v délce čtrnácti dní.³⁵⁰

Když už se tedy situace vyhrotila natolik, že musel zakročit soud, ženy se snažily dosáhnout co nejnižšího trestu. Mezi obrannými strategiemi se opět objevuje popírání viny. Pokud se jednalo o sprosté nadávání mezi ženami, obžalované se snažily svalit vinu na žalobkyně. S nadávkami prý obžalované nezačaly, jen se bránily.³⁵¹

³⁴¹ „*Co máte co dělat v obchodě s mým mužem.*“ SOkA Jihlava, fond *Okresní soud Jihlava*, inv. č. T 49/ 25.

³⁴² „*Couro, děvko, kurvo.*“ Tamtéž.

³⁴³ Tamtéž.

³⁴⁴ SOkA Pelhřimov, fond *Okresní soud Pelhřimov*, inv. č. T 335/ 34.

³⁴⁵ SOkA Třebíč, fond *Okresní soud Třebíč*, inv. č. T 631/ 24.

³⁴⁶ SOkA Jihlava, fond *Okresní soud Jihlava*, inv. č. T 1491/ 37.

³⁴⁷ Tamtéž, inv. č. T 1025/ 32.

³⁴⁸ Tamtéž, inv. č. T 947/ 30.

³⁴⁹ Text dopisu je uveden v příloze.

³⁵⁰ SOkA Pelhřimov, fond *Okresní soud Pelhřimov*, inv. č. T 442/ 36.

³⁵¹ Tamtéž, inv. č. T 947/ 30.

Mnohdy se ženy snažily dokázat, že případné vězení by výrazně ohrozilo běh jejich domácnosti. Apelovaly na soud, že se musejí starat například o nemocného manžela³⁵² nebo malé děti. Uváděly také, že na nich závisí jejich výdělek pro domácnost.³⁵³ U soudu si chtěly přilepšit i poukázáním na svůj dosud čistý trestní rejstřík.

Byly rozdíly mezi tresty udělenými za urážku veřejného činitele, nadávky žen mezi sebou a za anonymní dopisy? V podstatě byly udělovány podobné tresty – pár dní vězení nebo peněžité pokuty. Avšak nejvyšší trest, čtrnáct dní vězení, dostala již zmíněná Anna Urbanová za posílání hanlivého a urážlivého dopisu.

Mezi často páchané delikty se řadí i tuláctví a žebrota. Současně s nimi páchaly delikventky i další trestné činy jako prostituci či krádeže. Přesná definice tuláctví nebyla jasná ani v 19. století. Podle Stanislavy Klečákové, která se dlouhodobě zabývá problematikou ženské kriminality, byl tulák jedinec, který „neměl práci, zaměstnání, ani jiné existenční prostředky, potulující se z místa na místo a žijící na útraty soukromé dobročinnosti. Tuláctví se jeví jako kvalifikovaná žebrota; od žebráka se tulák lišil svou mobilitou, kdežto žebrák většinou omezoval svou činnost na určité místo. Prostředky se snažil získat jakýmkoliv způsobem, proto bylo tuláctví považováno za společensky nebezpečné.“³⁵⁴ A jak se člověk mohl stát tulákem? Mohlo tak být z různých příčin – jednalo se o sirotky, alkoholiky, prostitutky nebo i vdovy s dětmi, které se nedokázaly bez muže uživit. Podle trestního zákoníku a zákona z roku 1885 byl tulákem ten, kdo se potuloval bez zaměstnání a práce a nemohl prokázat, že prostředky k obživě nabývá řádným způsobem. Příčinu, jak se jedinec mohl stát tulákem, se pokusil vysvětlit i Ottův slovník naučný.³⁵⁵

Za žebráka byl považován člověk, „který se veřejně neb dům od domu doprošuje se na cizích osobách buď výslovně nebo konkludentními činy (posunky, prosebními listy a p.) darů peněžitých aneb věcí majících peněžitou hodnotu, přičemž jest lhotejno, zdaliž osoba žebrající jest vskutku nuznou či nuznost jen předstírá.“³⁵⁶ Přestupek žebroty se trestal i v případě, pokud rodiče posílali žebrat nezletilé děti. Od konce devatenáctého století se kladl důraz na sociální prevenci tuláctví a žebroty. Existovala veřejná chudinská péče organizovaná především obcemi. Ty budovaly například

³⁵² SOKA Pelhřimov, fond *Okresní soud Pelhřimov*, inv. č. T 442/ 36.

³⁵³ SOKA Třebíč, fond *Okresní soud Třebíč*, inv. č. T 1082/ 26.

³⁵⁴ M. LENDEROVÁ a kol., *Žena*, s. 560.

³⁵⁵ „Příčiny, pro které individuum stává se tulákem, jsou rozmanité. Nehledí-li se k toulavosti jakožto vrozené poruše duševní, možno označiti stav tuláka za výslednici zhoubných vlivů rodinných i společenských – nalezení, alkoholické, propuštění trestanci a káránci, nevěstky a p. tvoří největší procento tuláků.“ Ottův slovník naučný nové doby, díl XXV, Praha 2002, s. 855, heslo Tuláctví.

³⁵⁶ Ottův slovník naučný nové doby, díl XXVII, Praha 2002, s. 769, heslo Žebrota.

starobince, chudobince, sirotčince, útulky, obecní kuchyně a další zařízení.³⁵⁷ Hospodářská krize měla dopad i na tuto oblast. V roce 1931 bylo na milodary obcí odkázáno již 408 000 osob.³⁵⁸

Analýzou vybraných spisů dospějeme k závěru, že tuláctví a žebrota byly jedním z nejvíce páchaných trestných činů, kterých se ženy dopouštěly. Ze zkoumaných případů to bylo 15,6%. Muži se těchto přestupků dopouštěli podstatně méně. Mezi tulačkami se objevovaly především svobodné ženy, případně vdovy (69,7%). Zřejmě neměly rodinu ani příbuzné, které by mohly požádat o pomoc. Opakovaně se tuláctví a žebroty dopustila rozvedená Tekla Fuchmannová, která navíc žila nezřízený život a byla alkoholička.³⁵⁹ Dostala tudíž mimořádně vysoký trest – vězení v délce dva a půl měsíce. Co se týkalo vdaných žen, jejich přestupkem nebylo tuláctví. Jednalo se o žebrání. Buď žebraly samy osobně,³⁶⁰ nebo posílaly žebrat své děti,³⁶¹ což bylo také trestné. Samy práci neměly, byly v domácnosti a manžel zřejmě rodinu uživit nedokázal. Děti chodily žebrat nejčastěji v domovské obci a do vedlejších vesnic. Samozřejmě na žebrotu mohly své děti posílat i vdovy.³⁶²

Jak už bylo řečeno výše, tuláci a žebráci neměli stálou práci. Ve zkoumaných případech tomu tak skutečně bylo. Jen malá část obžalovaných žen uvedla, že příležitostně pracují – hlavně jako služebné a dělnice.³⁶³ Výše uvedené ženy se dopouštěly jen přestupků tuláctví a žebroty, ale některé ženy se dopouštěly zároveň i dalších deliktů, zejména prostituce a krádeže jídla, oblečení apod. Kočovný typ života byl typický hlavně pro cikány. Ve spisech se také objevily dvě skupiny cikánek. Vždy se jednalo o příslušnice jedné rodiny – matka s dcerami a tři sestry. Opakovaně se dopouštěly tuláctví, žebroty a krádeže, proto dostaly trest vězení v délce jednoho měsíce.³⁶⁴ Cikánkám Růžičkovým se nepodařila krádež prokázat, proto dostaly trest vězení na jeden týden.³⁶⁵ Mezi nejčastější přestupky cikánů patřilo právě tuláctví a především krádeže (krádeže dřeva, šatů, jídla, kapesní krádeže...).³⁶⁶ Zákonem, který platil už od roku 1873 (č. 108/1873 ř. z.), byly stanoveny policejné trestní předpisy proti

³⁵⁷ Petr TRÖSTER a kol., *Právo sociálního zabezpečení*, Praha 2005, s. 30 – 31.

³⁵⁸ Václav PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918 – 1992*, I. díl, Brno 2004, s. 412.

³⁵⁹ SOKA Jihlava, fond *Okresní soud Jihlava*, inv. č. T 1339/ 36.

³⁶⁰ SOKA Třebíč, fond *Okresní soud Třebíč*, inv. č. T 417/ 34.

³⁶¹ Tamtéž, inv. č. T 195/ 36; Tamtéž, inv. č. T 135/ 37.

³⁶² SOKA Pelhřimov, fond *Okresní soud Pelhřimov*, inv. č. T 705/ 36.

³⁶³ Tamtéž, inv. č. T 1792/ 34; Tamtéž, inv. č. T 1412/ 35.

³⁶⁴ SOKA Třebíč, fond *Okresní soud Třebíč*, inv. č. U 1026/ 19.

³⁶⁵ Tamtéž, inv. č. U 141/ 19.

³⁶⁶ C. NEČAS, *Romové*, s. 48.

zahalečům a tulákům, za něž byli pokládáni vedle osob štítících se práce, prostitutek, trestanců také kočovní komedianti, šumaři a tentokrát výslovně i Romové.³⁶⁷

Žena obviněná z tuláctví a zároveň z prostituce byla mladá a svobodná. Těchto přestupků se dopouštěla opakovaně, navíc byla podezřelá z přenosu pohlavní nemoci.³⁶⁸

Co obžalované ženy z přestupku tuláctví či žebrotu volily jako své obranné strategie? V první řadě se ženy snažily dokázat, že jsou zaměstnané a nikoliv bez práce.³⁶⁹ To by totiž odporovalo tomu, že tulák se přizívuje na společenské dobročinnosti a pohybuje se z místa na místo a nemá stálý domov. To byl ale pro většinu žen kámen úrazu. Nedokázaly totiž uvést jméno zaměstnavatele ani své trvalé bydliště.³⁷⁰ Ve spisu se tak objevoval zápis „nestálého bydliště.“ Cikánky se většinou bránily tím, že jsou například kočující kramářky a prodávají zboží.³⁷¹ Pokud byly ženy obviněné z vysílání dětí na žebrotu, volily taktiku nevědomosti.³⁷² Bránily se tvrzením, že děti na žebrotu nevysílaly a to, že jejich děti žebrají, vůbec nevěděly. Svalovaly tak vinu na své děti, ale jelikož ty byly nezletilé, žádný trest jim nehrozil.

Projevily se rozdíly mezi udělenými tresty? Rozhodně vyšší tresty dostaly ženy, které se přestupků dopouštěly opakovaně, případně se dopustily několika přestupků najednou. Ženy, které se provinily tuláctvím či žebrotou, musely ve vězení strávit několik málo dní.

Do dalších přestupků můžeme zařadit například lehké ublížení na těle (spadnutí dítěte, rvačky...), zakázaný návrat do Československé republiky, zanedbání péče o dítě, předražování (nájmu, potravin atd.), maření exekuce a další. Škála těchto přestupků je velká, proto sem spadá 24,2% případů.

Rozmezí věku žen v této škále přestupků, rodinného stavu a zaměstnání je také široké. Opět převládaly starší ženy nad třicet let nad mladšími. Většina žen byla vdaná nebo byly vdovy. Rozvedená žena se objevila pouze v jednom případě. Jednalo se o pětáctyřicetiletou obchodnici. Byla obviněná z pořádání předváděcí akce svého zboží, k níž neměla povolení.³⁷³

Počty zaměstnaných a nezaměstnaných žen byly podobné – polovina žen pracovala, druhá polovina byla nezaměstnaná. Nezaměstnané byly především vdané

³⁶⁷ Tamtéž, s. 193.

³⁶⁸ SOKA Jihlava, fond *Okresní soud Jihlava*, inv. č. T 582/ 34.

³⁶⁹ Tamtéž, inv. č. T T 1339/ 36.

³⁷⁰ Tamtéž, inv. č. T 268/ 30.

³⁷¹ SOKA Třebíč, fond *Okresní soud Třebíč*, inv. č. U 141/19

³⁷² SOKA Pelhřimov, fond *Okresní soud Pelhřimov*, inv. č. T 705/ 36.

³⁷³ SOKA Třebíč, fond *Okresní soud Třebíč*, inv. č. T 244/ 36.

ženy. Ve spisech měly v kolonce zaměstnání buď „v domácnosti“³⁷⁴ nebo se tam mohlo objevit zaměstnání manžela.³⁷⁵ Jednalo se například o manželky rolníků,³⁷⁶ zedníků,³⁷⁷ dělníků,³⁷⁸ tesařů³⁷⁹ a dalších řemeslníků. Můžeme tedy soudit, že trestané ženy pocházely z dělnického prostředí, tedy z nižších vrstev společnosti.

A jaké obranné strategie se u soudu objevovaly? Záleželo na povaze a typu přestupku. Například u přestupku maření exekuce se před soudem většinou objevily ženy společně se svými manžely. Prodaly soudně zabavené zboží nebo porazily zabavené prase. Většinou tvrdily, že o zabavení věci nevěděly.³⁸⁰ Na nevědomost sázely i další ženy. Například Božena Kohnová byla obviněna, že ukryla kradený nůž. Hájila se tím, že nůž byl bratrův a netušila, že byl kradený.³⁸¹ V případech rvačky a několika facek obžalované vypovídaly, že si začala druhá strana.³⁸² Svoji vinu tak přímo nepopíraly, ale snažily se, aby soud vynesl co nejnižší trest. Ve většině případů byly ženy nakonec osvobozeny pro nedostatek důkazů.³⁸³ Mnohdy trestem byla pouze peněžité pokuta, která nepřevyšovala částku 100 Kč.³⁸⁴

³⁷⁴ SOKA Třebíč, fond *Okresní soud Třebíč*, inv. č. T 135/ 37.

³⁷⁵ SOKA Pelhřimov, fond *Okresní soud Pelhřimov*, inv. č. T 132/ 33.

³⁷⁶ Tamtéž, inv. č. T 132/ 33.

³⁷⁷ SOKA Jihlava, fond *Okresní soud Jihlava*, inv. č. T 1747/ 34.

³⁷⁸ SOKA Třebíč, fond *Okresní soud Třebíč*, inv. č. T 195/ 36.

³⁷⁹ Tamtéž, inv. č. T 1542/ 35.

³⁸⁰ Tamtéž, inv. č. T 452/ 33.

³⁸¹ SOKA Jihlava, fond *Okresní soud Jihlava*, inv. č. U III 679/ 20

³⁸² Tamtéž, inv. č. T 1305/ 35.

³⁸³ SOKA Třebíč, fond *Okresní soud Třebíč*, inv. č. T 195/ 36.

³⁸⁴ Tamtéž, inv. č. T 517/ 34.

6.2 Cizoložství

Dalším z přestupků bylo cizoložství, které je definováno podle Ottova slovníku naučného jako „*mimomanželské souložení jednoho z manželů nebo takové souložení s jedním z manželů. Cizoložství jest skutkem trestným; trestnost však různě odůvodnit. Dle platného rakouského zákoníku z r. 1852 jest cizoložství souložení jednoho z manželů s jinou osobou než spoluzemanželem ve zlém úmyslu vykonané.*”³⁸⁵ Uražený manžel však nemůže podat žalobu na svoji manželku (nebo obráceně) z několika důvodů. Pokud nevěru odpustil nebo uplynul-li ode dne, kdy se o cizoložství dozvěděl, rok, aniž podal žalobu. Nebo uplynulo-li pět let od spáchání cizoložství, aniž byla žaloba podána.³⁸⁶ Soud často posuzoval muže mírněji než ženu, zejména když žena po mimomanželské souloži otěhotněla. Případy cizoložství byly ve zkoumaných okresech řešeny v Třebíči a Jihlavě. Jak vůbec takové případy probíhaly?

Cizoložství se ve zkoumaných okresech Třebíč, Jihlava a Pelhřimov dopustilo v období první republiky velmi malé procento žen. Konkrétních případů za toto období se dochovalo pouze pět, což celkově ze všech případů činí 2,4%. Tohoto přestupku se dopouštěly, jak je vidno z případů, vdané i svobodné ženy. Z věkového hlediska se také nejvíce rozdíly – mimomanželský poměr měly mladé i starší ženy. Z případů v Třebíči a v Jihlavě vidíme, že cizoložství páchaly více mladé ženy do třiceti let, vdané a v domácnosti, tedy nezaměstnané. Například obžalovaná Marie Potěšilová, která měla mimomanželský poměr s Františkem Medem. Žalobu podala Medova manželka, jež se tímto činem cítila zostuzena a ponížena. Potěšilová u soudu ani nemusela zapírat, dcera žalobkyně je totiž viděla přímo při souloži.³⁸⁷ Další vdanou cizoložnicí byla Anna Ságnerová, na kterou podal žalobu její manžel. Z jejího poměru měla vzejít i jejich dcera, což obžalovaná popírala. Soud nakonec Ságnerovou pro nedostatek důkazů osvobodil.³⁸⁸ Svobodnou ženou obviněnou z cizoložství byla Markéta Wendlová, jež měla poměr se ženatým Emanuelem Krejčím. Wendlová se snažila soudu dokázat, že poměr s Krejčím udržovala pouze pod jeho výhrůzkami. Jinak by vše řekl manželce, jejímu zaměstnavateli a byl by z toho společenský skandál. Obžalovaná byla nakonec osvobozena.³⁸⁹ Obranná strategie Markéty Wendlové byla jasná. Snažila se dokázat,

³⁸⁵ *Ottův slovník naučný*, díl V., Olomouc 1997, s. 418 – 419, heslo Cizoložství.

³⁸⁶ *Masarykův slovník naučný*, díl I., Praha 1925, s. 820, heslo Cizoložství.

³⁸⁷ SOKA Jihlava, fond *Okresní soud Jihlava*, inv. č. T 484/ 27.

³⁸⁸ Tamtéž, inv. č. T 717/ 35.

³⁸⁹ Tamtéž, inv. č. T 515/ 35.

že v milostném poměru pokračovala z důvodu ochrany své dobré pověsti, snažila se ze sebe udělat alespoň částečnou obět'. U soudu přiznala, že se ženatým mužem poměr měla, ale chtěla ho dávno ukončit. Poté, co ho chtěla ukončit, jí milenec začal vyhrožovat, že vše rozhlásí, pokud ho opustí. Wendlová se obávala, že by přišla o práci a žila by s cejchem cizoložnice. To kvůli své dobré pověsti nemohla připustit, proto ve vztahu nadále setrvala. Dobrá pověst hrála roli téměř ve všech aspektech života – při hledání práce, při vybírání partnera a v neposlední řadě k dobré pověsti přihlížel i soud. Ať už se jednalo o obžalované nebo o svědky. Výpovědi svědků se špatnou pověstí neměly velkou váhu, obžalovaným mohla špatná pověst uškodit a zvýšit trest.

A jaké další obranné strategie ženy u soudu zvolily? V první řadě přestupek zapíraly. Stály si za tím, že svému manželovi byly věrné. V mnoha případech soud ženy skutečně osvobodil, protože se neprokázalo, že by žena svého muže skutečně podvedla.³⁹⁰ Mohlo se jednat o pouhé pomluvy zlých a závistivých jazyků. Avšak co když k cizoložství skutečně došlo a navíc byli svědci? Ženám nezbývalo nic jiného, než se přiznat a doufat ve shovívavější trest.³⁹¹

Jaké tresty soud za přestupek cizoložství ukládal? Opět byla většina žen osvobozena a trest si musela odpykat pouze Potěšilová, která strávila ve vězení dva týdny. Zde můžeme vidět podobně vysoký trest jako u prostituce.

³⁹⁰ *Masarykův slovník naučný*, díl I., Praha 1925, s. 820, heslo Cizoložství.

³⁹¹ SOKA Jihlava, fond *Okresní soud Jihlava*, inv. č. T 484/ 27.

6.3 Prostituce a kuplířství

Prostituce³⁹² byla ženskou formou kriminality mravnostních přestupků a tvořila jakýsi pandán k mužskému zločinci. Vyloženě mužskou kriminalitu tvořily hlavně mravnostní delikty – znásilnění, svedení ženy pod slibem manželství apod. Prostitutka stála na okraji společnosti kvůli svému živobytí, kvůli normám, které porušovala; k obchodu se sexem se přidávaly i další zločiny – násilí, krádeže, vraždy.³⁹³ V průběhu dějin, od středověku do dvacátého století, se setkáváme se třemi typy úsilí legislativy, jak prostituci ovlivnit: prohibicí, reglementací a abolicionismem.³⁹⁴ Prohibice znamenala úplný zákaz prostituce a její případný postih. Reglementace prostituci tolerovala, stát se snažil o její kontrolu, o vytvoření pravidel, v nichž se mohl obchod se sexem odehrávat. Nebyla to tedy prostituce zákonná, ale správními orgány trpěná. Nejzásadnější počín reglementace byl, že se prostitutky dostaly pod policejní, ale i zdravotnickou kontrolu. Byly policejně registrovány, měly zdravotní karty a musely se hlásit na pravidelné lékařské kontroly. Do konce devatenáctého století se reglementace prosadila téměř ve všech evropských zemích.³⁹⁵ Reglementace však měla i své odpůrce – abolicionisty. Ti namítali, že registrace zachytí jen část prostitutek, kritizovali nedostatečné lékařské kontroly a také to, že registrovaná prostitutka má ztížené podmínky znovu se reintegrovat do společnosti.³⁹⁶

První aboliční zákon ve střední Evropě byl zákon č. 241 z 11. července 1922 (č. 241/ 1922 Sb. z. a n.) zvaný *O potírání pohlavních nemocí*. K zákonu vyšla dvě vládní nařízení, prováděcí pokyny z 23. října 1923 a průvodní výnos z 21. ledna 1924. Tímto zákonem se rušila reglementace prostituce a zároveň se zakazovalo zřizování a provozování nevěstinců, jejich počet tak po válce výrazně poklesl. Kdo si přesto nevěstinec držel, měl být trestán za přestupek kuplířství, pouliční prostituce však nijak omezená nebyla, navíc byla zcela zbavená kontroly.³⁹⁷

A z jakého prostředí prostitutky pocházely? Na základě výzkumu pramenů z politických okresů Třebíč, Jihlava a Pelhřimov vyplývá, že novodobá prostitutka

³⁹² Podle Ottova slovníku naučného je prostituce definovaná jako „propůjčení těla vlastního komukoli za příčinou zisku.“ *Ottův slovník naučný*, sv. XX, Praha 1903, s. 787, heslo Prostituce.

³⁹³ Srov. M. LENDEROVÁ a kol., *Žena*, Praha 2009.

³⁹⁴ M. LENDEROVÁ, *Prostituce a veřejná moc v českých zemích od poloviny 19. století do 20. let 20. století*, in: *Zločin a trest v české kultuře 19. století*, Praha 2011, s. 161 – 162.

³⁹⁵ M. LENDEROVÁ a kol., *Žena*, s. 603 – 614.

³⁹⁶ Tamtéž, s. 615.

³⁹⁷ Tamtéž, s. 168.

pocházela většinou z dělnických a řemeslnických rodin, mohla být svobodná, ale také vdova, rozvedená, nebo dokonce i vdaná. Prostitucí si většinou přivydělávaly služby a dělnice, souviselo to s tehdejší sociální strukturou obyvatelstva, kdy byly nižší vrstvy podstatně více zastoupeny. Hlavním motivem, který vedl ženy k prostituci, byla vidina rychlejšího a snazšího výdělku.³⁹⁸ Výdělek prostitutek byl totiž výrazně vyšší než plat dělnic. Avšak ženy, které se rozhodly pro živobytí prostitutky, musely počítat s nezáviděníhodným postavením. Pokud s „prací“ prostitutky neskončily včas a nezačaly vést řádný život, čekal je většinou život na ulici. Stará a nemocná prostitutka už nebyla pro nikoho atraktivní.³⁹⁹

Za první světové války se prostituce velmi rozmohla a s ní i nárůst pohlavních onemocnění,⁴⁰⁰ proto se české místodržitelství rozhodlo roku 1916 vydat *Základní pravidla pro úpravu prostituce*, jimž se zkráceně říkalo „prostituční regulativ“. Představovala do té doby nejrozsáhlejší a nejpodrobnější dokument týkající se prostituce s celozemskou platností. V tomto nařízení bylo výslovně řečeno, že každá registrace prostitutky musela proběhnout vydáním zdravotní knížky. Regulativ posílil pravomoci obce v oblasti regulace prostituce a dohled nad nevěstinci měl být zevrubný.⁴⁰¹

Případů prostituce či nákazy pohlavní nemocí se ve zkoumaných spisech řešilo poměrně hodně. Celkově to činilo 17,1%. Z případů vyplývá, že prostituci provozovaly převážně mladé ženy a dívky do třiceti let (70%). Prostitutky kolem čtyřiceti let se objevovaly zřídka. Mladá žena byla pro muže zajímavější a přitažlivější, starší ženy se do této činnosti pouštěly výrazně méně.⁴⁰² Důvodem také může být, že starší ženy byly již vdané. Ve zkoumaných okresech byly za prostituci v drtivé většině trestané svobodné ženy, případně vdovy (83,3%). Tímto způsobem sháněly obživu pro sebe, případně pro nemanželské dítě.⁴⁰³ Zhruba polovina z nich byla sice zaměstnaná, jednalo

³⁹⁸ Například Žofie Vránová pracovala jako dělnice, ale vydělávala si i prostitucí. SOkA Jihlava, fond *Okresní soud Jihlava*, inv. č. T 32/ 29.

³⁹⁹ M. LENDEROVÁ a kol., *Žena*, s. 615 – 620.

⁴⁰⁰ Trest za přenášení pohlavních nemocí podle § 393 tr. z.: „Kdo se dopustí jednání nebo opominutí, o kterém může věděti (§ 335), že jest způsobilé přivoditi rozšíření přenosné nemoci a tím nebezpečství pro život nebo zdraví lidí, bude potrestán pro přestupek peněžitou pokutou od 50 do 5 000 Kčs nebo vězením ode tří dnů až do tří měsíců a , když z činu vzniklo těžké poškození nebo smrt některého člověka, bude potrestán podle § 335.“ *Projekt KaKaniien.info*, 117/1852 Ř.z. – *Zákon trestní o zločinech, přečinech a přestupcích*, dostupné z: <http://www.kakanien.info/Show.aspx?ID=1661> [28.3. 2014].

⁴⁰¹ M. LENDEROVÁ, *Prostituce*, s. 165.

⁴⁰² Ve zkoumaných okresech bylo pouze 10% prostitutek starších čtyřiceti let.

⁴⁰³ Srov. M. LENDEROVÁ, *Chytla patrola aneb Prostituce za Rakouska i republiky*, Praha 2002; Táž, *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*, Praha 2009.

se především o služebné⁴⁰⁴ nebo dělnice.⁴⁰⁵ Některé uvedly zaměstnání, ale byly bez práce.⁴⁰⁶ Výdělek prostitutky byl rozhodně snadnější a rychlejší, než pracovat jako služebná nebo v továrně jako dělnice.⁴⁰⁷ Celkově 54, 2% žen odsouzených za prostituci bylo zaměstnaných a 45, 8% pachatelek bylo v domácnosti či nezaměstnaných. Lze tedy říci, že ženám jejich výdělek v běžném zaměstnání nestačil.

Společně s přestupkem prostituce se ženy mohly dopouštět i dalších trestných činů. Ve zkoumaných spisech to byly nejčastěji přestupky krádeže, tuláctví a především přestupky šíření pohlavních nemocí. Například Marie Homolková nebyla obžalovaná pouze z prostituce, ale také z podezření šíření venerické choroby, jelikož se v minulosti několikrát léčila s kapavkou. Polehčující okolností obžalované bylo její doznání, naopak jí přitížila její špatná pověst prostitutky, proto byla odsouzena na dvanáct dní do vězení.⁴⁰⁸ Dalším přestupkem, který se na prostituci může vázat, je krádež. Anna Dušková musela čelit hned několika obviněním – šíření pohlavní nemoci a krádeži. Jednalo se o druhou nejstarší ženu trestanou ze smilstva.⁴⁰⁹ Obžalovaná musela ve vězení zůstat celý měsíc.⁴¹⁰ Otilie Körberová byla obviněna hned ze čtyř spáchaných přestupků, přestože jí bylo teprve dvacet let – prostituce, šíření pohlavní nemoci, krádeže a spoluvinně na podvodu. Za tento výčet dostala trest vězení na šest týdnů.⁴¹¹ Výše zmíněné ženy byly svobodné, ale i mezi vdanými ženami se našly prostitutky. Obvinění z prostituce a šíření pohlavní nemoci tak čelila například Žofie Honzářková, která za své trestné činy dostala trest vězení na dva týdny a k tomu pokutu 100 Kč.⁴¹²

Co vedlo vdané ženy k prostituci? Ve spisu mohly obžalované mít v kolonce rodinný stav „vdaná“, ale ve skutečnosti mohli manželé žít odděleně, nebo se blížil jejich rozvod. Pokud žena neměla práci a byla jen v domácnosti, mohly nastat

⁴⁰⁴ SOKA Jihlava, fond *Okresní soud Jihlava*, inv. č. T 112/ 31.

⁴⁰⁵ Tamtéž, inv. č. T 244/ 29.

⁴⁰⁶ SOKA Třebíč, fond *Okresní soud Třebíč*, inv. č. T 1036/ 35 + T 375/ 36.

⁴⁰⁷ Více o zaměstnání žen viz J. BUREŠOVÁ, *Proměny společenského postavení žen v první polovině 20. století*, Olomouc 2001; Pavla HORSKÁ, *K ekonomické aktivitě žen na přelomu 19. a 20. století*, Československý časopis historický 1983, č. 5; Šárka BARTOŠOVÁ, *Aspekty zaměstnávání žen v období první československé pětiletky. Příklad Brna*, diplomová práce, Brno 2013.

⁴⁰⁸ SOKA Jihlava, fond *Okresní soud Jihlava*, inv. č. T 593/ 32.

⁴⁰⁹ Anně Duškové bylo 46 let. Tamtéž, inv. č. T 226/ 31.

⁴¹⁰ Tamtéž.

⁴¹¹ Tamtéž, inv. č. T 140/ 35.

⁴¹² Tamtéž, inv. č. T 101/ 35.

existenční potíže a neviděla jiné východisko zisku peněz⁴¹³ – manžel nemusel vydělávat dostatek peněz, mohl se i ocitnout bez práce.⁴¹⁴

Jaké obranné strategie volily prostitutky u soudu? Opět se setkáváme s výmluvami a popíráním viny. Pokud byly pohlavně nemocné a někoho nakazily nebo uvedly v nebezpečí nákazy, tvrdily, že o své nemoci nevěděly. Případně že to zjistily a ihned se obrátily na lékařskou pomoc. Další obrannou strategií bylo tvrzení, že byly opilé.⁴¹⁵ Muži jim v baru platili alkoholické nápoje a ony potom prý nevěděly, co dělají. Jiné ženy se k přestupku přiznaly. Mohly doufat, že k tomu soud přihlédne jako k polehčující okolnosti.⁴¹⁶

S některými obžalovanými ženami se můžeme setkat o několik let později, kdy byly znovu souzené. Většinou za spáchání stejného přestupku⁴¹⁷ – prostituce nebo pohlavní nákazy. Konkrétně se jednalo například o Františku Šenkýřovou.⁴¹⁸ Z toho vyplývá, že ani několikadenní trest vězení nezabránil ženám v pokračování trestné činnosti.⁴¹⁹

Jak vysoké tedy byly tresty za prostituci? Byl rozdíl ve výši trestu s přihlédnutím na opakování trestné činnosti? Přitížilo ženám spáchání více přestupků najednou? Tresty za prostituci byly poměrně vysoké, oproti ostatním přestupkům. Pokud byly ženy uznané vinnými, v žádném případě nedostaly pouze peněžitou pokutu, ale musely strávit několik dní ve vězení. Ženy obžalované pouze z jednoho přestupku (prostituce či šíření pohlavní nemoci) dostaly výrazně nižší trest, než ty s více prohřešky. V průměru to bylo vězení v délce trvání téměř devíti dnů. Pachatelky obžalované z více trestných činů najednou dostaly v průměru trest vězení na osmáct dní. U žen, u kterých se trestná činnost opakovala, dosahovaly tresty v průměru k téměř patnácti dnům vězení.

S prostitucí bylo spojeno kuplířství, což je „v trestním právu nadržování cizímu smilstvu vůbec. Je podle § 132 tr. z. zločinem, byla-li jím svedena osoba nevinná nebo dopustí-li se ho rodiče, poručníci, vychovatelé nebo učitelé na svých dětech, poručencích... Přestupku kuplířství podle § 512 tr. z. se dopustí 1. kdo u sebe dává nevěstkám řádný pobyt k vykonávání jejich nedovolené živnosti nebo je jinak

⁴¹³ Tamtéž, inv. č. T 963/ 29.

⁴¹⁴ Tamtéž, inv. č. T 1328/ 32.

⁴¹⁵ Tamtéž, inv. č. T 1624/ 30.

⁴¹⁶ Tamtéž, inv. č. T 848/ 34.

⁴¹⁷ Tamtéž, inv. č. T 112/ 31.

⁴¹⁸ Viz případ výše.

⁴¹⁹ Z celkového počtu trestaných žen za prostituci bylo opakovaně souzeno 16,7% žen za tentýž přestupek.

*přechovává, 2. kdo si činí živnost z přivádění takových osob, 3. kdo se jinak dává upotřebovati za dohazovače v nedovoleném srozumívání tohoto druhu. Jako kuplířství se trestá u nás i zřizování a udržování nevěstinců.*⁴²⁰ Velmi často se kuplíři stávali hostinští, krčmáři a majitelé hotelu nebo jejich zaměstnanci.⁴²¹

Kuplířství bylo nejméně řešeným přestupkem ve zkoumaných okresech. V konkrétních případech to činí 1,4%.

Trestného činu kuplířství se dopustily ženy svobodné, případně vdovy. Především to byly ženy, které pracovaly ve službách – tedy jako pokojské v hotelu nebo hostinské. Toto prostředí bylo typické pro výskyt prostitutek v první polovině dvacátého století poté,⁴²² co byly zrušeny a zakázány veřejné domy.⁴²³ Prostitutky se tak zdržovaly především v prostředí kaváren, barů, hostinců atd.⁴²⁴ Dokazuje to i případ řešený v Třebíči. Hostinská Vokurková měla ve své hospodě místnost, kam si prostitutky mohly vodit své zákazníky, především to byly návštěvníci hospody. Muži často svolili, pokud jim číšnice nabídla pohlavní styk.⁴²⁵ Někteří muži do takových hostinců chodili právě za tímto účelem. Částečným spolupachatelem Vokurkové byl František Havlena, který na požádání přivedl místní prostitutku Marii Bílou. Je otázkou, jestli kuplířky z tohoto přestupku něco těžily. Zda jim bylo zapláceno za poskytnutí pokoje, případně za sehnání prostitutky.⁴²⁶ Vokurková si vyslechla rozsudek trestu vězení na dva týdny, Havlena musel do vězení na tři dny. Z kuplířství byli také obviněni majitel hotelu v Jihlavě a jeho pokojská Antonie Jetenská. Prý pronajímali pokoj ženám, i když o nich věděli, že jsou prostitutky. Tato obžaloba se nepodařila prokázat, proto byli oba osvobozeni.⁴²⁷

Jaké obranné strategie volily kuplířky? Mnoho možností jim nezbývalo. Mohly trestný čin zapírat,⁴²⁸ nebo se přiznat. Pokud žena skutečně kuplířkou byla, většinou se vše u soudu potvrdilo. Bylo totiž vždy dostatek svědků, kteří tuto skutečnost objasnili. A zapírání tedy mohlo obviněným pouze uškodit.

⁴²⁰ *Masarykův slovník naučný*, díl IV., Praha 1929, s. 246, heslo Kuplířství.

⁴²¹ Tamtéž.

⁴²² Srov. M. LENDEROVÁ, *Chytila patrola*, Praha 2002; M. LENDEROVÁ a kol., *Žena*, Praha 2009.

⁴²³ Zákon č. 241/ 1922 Sb § 14 jasně zakazoval zřizování a udržování nevěstinců. *Ottův slovník naučný nové doby*, díl III, Praha 2001, heslo Kuplířství.

⁴²⁴ Více M. LENDEROVÁ, *Chytila patrola*, Praha 2002.

⁴²⁵ SOKA Třebíč, fond *Okresní soud Třebíč*, inv. č. T 1036/ 35.

⁴²⁶ Tamtéž, inv. č. T 997/ 36.

⁴²⁷ SOKA Jihlava, fond *Okresní soud Jihlava*, inv. č. T 244/ 29.

⁴²⁸ Tamtéž, inv. č. T 896/ 34.

Jaké tresty obžalované za kuplířství dostaly? Jelikož se případy přestupku kuplířství ve zkoumaných okresech dochovaly pouze tři a dvě obžalované byly navíc zproštěné viny, není zbylý údaj dostačující. Pachatelka dostala trest vězení v délce dvou týdnů, což je podobný trest jako za prostituci.

6.4 Zločin podezření vraždy dítěte

Případ zločinu se stal v říjnu 1933 v Dolní Cerekvi, p. o. Pelhřimov. Jednalo se o podezření, že devatenáctiletá Anna Šabartová⁴²⁹ zabila své narozené dítě a její milenec, dvacetiletý Josef Šedivý, jí s tím pomáhal.

Obžalovaná tajně porodila v říjnu roku 1933, bez pomoci lékaře či porodní báby. Šabartová společně s Šedivým vypověděli, že dítě se narodilo živé, ale krátce po porodu zemřelo. Ani jeden nevěděl, že porod a úmrtí dítěte musí ohlásit, báli se hanby, proto společně mrtvolku dítěte zahrabali na poli. Dne 12. října 1933 v 15:30 hodin byli oba podezřelí zatčeni a odvezeni do věznice okresního soudu v Pelhřimově. Protože bylo odůvodněné podezření, že Šabartová dítě při porodu usmrtila, nebo ho nechala zemřít tím, že opomenula poskytnout mu pomoc potřebnou při porodu, byla učiněna ústní oznámení okresnímu soudu v Pelhřimově, který k úřednímu účelu ohledání mrtvolky a provedení pitvy vyslal dne 13. října 1933 na místo nálezu mrtvolky soudní komisi. Podle výsledků pitvy bylo narozené dítě nedonošené a částečně nedovyvinuté. I při lepším lékařském ošetření by pravděpodobně kvůli nedostatečnému vývoji zemřelo. Vražda dítěte se tedy neprokázala, oba obžalovaní tak byli propuštěni na svobodu.⁴³⁰

Zločiny se u okresních soudů většinou neprojednávaly, proto je tento případ výjimečný. Vražda dítěte byla typickým trestným činem žen společně s potratem.⁴³¹ Právě podezření z vraždy novorozeněte padlo na Annu Šabartovou a jejího milence. Na svoji obranu oba uvedli, že nevěděli co si při porodu dítěte i po něm mají počít. Ani že to mají oznámit příslušným úřadům. Snažili se na soudce udělat dojem litujících nevědomých mladých lidí. Rozhodujícím faktem nakonec byla provedená pitva mrtvolky dítěte.⁴³²

⁴²⁹ Šabartová – 19 let, svobodná, služebná.

⁴³⁰ SOKA Pelhřimov, fond *Okresní soud Pelhřimov*, inv. č. T 578/ 33.

⁴³¹ Srov. M. LENDEROVÁ a kol., *Žena*, Praha 2009; A. VELKOVÁ, *Schuld und Strafe*, München 2012.

⁴³² SOKA Pelhřimov, fond *Okresní soud Pelhřimov*, inv. č. T 578/ 33.

7 Závěr

Tato diplomová práce je pokusem o srovnávací studii s historicko – antropologickým přístupem, její podstatnou část ovšem tvoří socio-profesní analýza, čili demografická složka. Práce si kladla za cíl přiblížit drobnou kriminalitu spáchanou ženami, které byly řešeny okresními soudy v politických okresech Třebíč, Jihlava a Pelhřimov v letech 1918 – 1938. Jejím primárním cílem bylo zjištění, jaké druhy kriminality se v jednotlivých okresech řešily a jaké obranné strategie ženy u soudu volily. K tomuto účelu sloužily prameny trestně právní agendy, konkrétně soudní spisy vztahující se k jednotlivým případům. Po prozkoumání inventářů a jmenných knih bylo zjištěno, že největší počet trestných činů bylo spácháno v p. o. Jihlavě, následně v Pelhřimově a nejméně v Třebíči. Důvodem byla velikost politických okresů – vždyť celý p. o. Třebíč měl jen jedenkrát více obyvatel než město Jihlava.⁴³³

Spáchaných trestných činů bylo velké množství, dochovaných soudních spisů ale už mnohem méně. Pro p. o. Třebíč a Pelhřimov byly využity všechny dochované spisy (pro Třebíč 62, pro Pelhřimov 41), pro p. o. Jihlava bylo vybráno 107 spisů. Problém v jihlavském archivu byl, že některé spisy byly zachovány jen částečně, tudíž se staly pro účely diplomové práce nepoužitelné.

V teoretické části se diplomová práce věnovala vývoji soudnictví od druhé poloviny 19. století po konec první republiky. Nastínění justice v době habsburské monarchie bylo důležité, protože Československá republika po svém vzniku mnohé přejala, včetně soudnictví. Samozřejmě s některými úpravami. To platí i pro trestní zákoník (č. 117/ 1852 ř. z.), který v platnosti vydržel téměř sto let. Vysvětleny byly i pojmy „zločin“ a „přestupek“. V podkapitole byly nastíněny možné tresty za spáchané delikty, jejich výše i různé zostření pobytu ve vězení.

Vlastní výzkum se zabýval již samotnými trestnými činy. Pro lepší pochopení byly rozděleny do několika kategorií – na delikty týkající se mravnostních přestupků (prostituce, cizoložství a další), na majetkové trestné činy (krádeže, zpronevěry, podvody), urážky na cti, tuláctví a žebrotu. Diplomová práce se zabývala přestupky, ale ve fondu *Okresní soud Pelhřimov*, se dochovaly i dva případy zločinů – žhářství

⁴³³ V roce 1910 v Jihlavě žilo 25 914 osob, roku 1921 žilo v Jihlavě 25 634 osob. R. PÍSKOVÁ a kol., *Jihlava*, s. 517. V Třebíči se počet obyvatel pohyboval okolo 59 991. J. BARTOŠ, J. SCHULZ, M. TRAPL, *Historický místopis*, s. 30.

a podezření zabití dítěte. Tomuto případu je tak věnovaná samostatná podkapitola. Na začátku každé podkapitoly bylo vysvětleno, co který trestný čin vlastně znamenal. Poté byly vybrány některé případy a průběh trestného činu popsán. Následovala analýza, kde byly nastíněny obranné strategie žen, které u soudu používaly ke zmírnění trestu, případně plného osvobození. Z výzkumu vyplynulo, že většina žen svůj čin popírala. Ne vždy jim ale tato strategie u soudu pomohla. Nedůvěryhodné pak byly zejména ženy, které se u soudu objevovaly opakovaně, měly špatnou pověst, případně je usvědčila svědecká výpověď. Jako polehčující okolnosti ženy uváděly, že se musí starat o děti a běžný výdělek jim na chod domácnosti nestačí. V případě zločinu zabití dítěte obžalovaná svoji obhajobu založila na nevědomosti. Nevěděla, jak se o novorozené dítě postarat, ani že jeho smrt musí ohlásit příslušným úřadům. Totéž u soudu tvrdil i její milenec, navíc se prý bál hanby. Toto chování bychom spíše čekali u raně novověkých lidí.⁴³⁴

Analýza ženské kriminality jistě nebyla vyčerpávající. Diplomová práce byla zaměřena pouze na tři politické okresy, stejnou metodou by se dalo pokračovat i v dalších krajích a poté provést rozsáhlejší komparaci.

⁴³⁴ Srov. J. DIBELKA, *Obranné strategie mužů a žen obviněných ze smilstva a cizoložství na třeboňském panství na přelomu 17. a 18. století*, České Budějovice 2012.

8 Seznam pramenů a literatury

Prameny:

Státní okresní archiv Třebíč

Fond Okresní soud Třebíč

L. DOLÁKOVÁ, *Okresní soud Třebíč – seznam vybraných trestních spisů 1914 – 1939*. Dílčí inventář, 1962, s. 34, ev. č. 241.

Státní okresní archiv Jihlava

Fond Okresní soud Jihlava

F. HOFFMANN – J. KRPÁLKOVÁ – J. SVOBODA, *Okresní soud Jihlava 1898 – 1923 (1929)*, sv. 2., Inventář, 1965, s. 28, ev. č. 372 – výpisy ze soudních přelíčení.

J. HOFFMANNOVÁ – J. KRPÁLKOVÁ, *Okresní soud Jihlava (1919) 1924 – 1948 (1949)*, sv. 3., Inventář, 1965, s. 49, ev. č. 373 – výpisy ze soudních přelíčení.

Státní okresní archiv Pelhřimov

Fond Okresní soud Pelhřimov

I. KOVAŘÍKOVÁ – Zdeněk MARTÍNEK – Eduard SVOBODA, *Okresní soud Pelhřimov 1850 – 1949 (1952)*. Prozatímní inventární seznam, 1992, s. 25, ev. č. 79 – výpisy ze soudních přelíčení.

117/1852 Ř. z. – *Zákon trestní o zločinech, přečinech a přestupcích*, dostupné z: <http://www.kakanien.info/Show.aspx?ID=1661>

Slovníky a lexikony:

Historický atlas měst České republiky, sv. č. 8 – Jihlava, Praha 2000.

Lexikon obcí v zemi České, Praha 1934.

Lexikon obcí v zemi Moravskoslezské, Praha 1935.

Masarykův slovník naučný, díl I., Praha 1925.

Týž, díl IV., Praha 1929.

Statistický lexikon obcí v republice československé 1921, díl I. Země Česká, Praha 1924.

Statistický lexikon obcí v republice československé 1930, díl I. Země Česká, Praha 1934.

Sčítání lidu v republice Československé ze dne 1. prosince 1930, díl I.

Ottův slovník naučný, díl XIX., Praha 1902.

Týž, díl XX., Praha 1903.

Ottův slovník naučný nové doby, díl XXV., Praha 2002.

Týž, díl XXVII., Praha 2002.

Týž, díl V., Olomouc 1997.

Týž, díl III., Praha 2001.

Periodika:

Stráž. Týdeník československé strany lidové pro kraj Jihlavský, ročník 1937.

Seznam literatury:

ABRAMSOVÁ, Lynn, *Zrození moderní ženy. Evropa 1789 – 1918*. Brno 2005.

ADAMOVIČ, Karolína S. a kol., *Dějiny českého soudnictví do roku 1938*, Praha 2005.

ADAMCOVÁ, Karolína, *Dějiny českého soudnictví od počátků české státnosti do roku 1938*, Praha 2005.

BAHENSÁ, Marie, *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*, Praha 2005.

BARTOŠ, Josef – SCHULZ, Jindřich – TRAPL, Miloš, *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848 – 1960*, svazek XII, Ostrava 1990.

BARTOŠOVÁ, Šárka, *Aspekty zaměstnávání žen v období první československé pětiletky. Příklad Brna*. Diplomová práce, Brno 2013.

BLÁHA, Arnošt Inocenc, *Dnešní krise rodinného života*, Brno 1933.

BROKLOVÁ, Eva, *Československá demokracie: politický systém ČSR 1918 – 1938*, Praha 1992.

BUREŠOVÁ, Jana, *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*, Olomouc, 2001.

ČAPEK, Karel, *Hovory s T. G. Masarykem*, Praha 1947.

DIBELKA, Jaroslav, *Obranné strategie mužů a žen obviněných ze smilstva a cizoložství na třeboňském panství na přelomu 17. a 18. století*, České Budějovice 2012.

DOJAVOVÁ, Marie – DEDERA, Libor, *Tajemství zdi města Pelhřimova*, Pelhřimov 2002.

DRTINA, František, *Dívčí školství u nás a jinde*, in: Jan Boleslav KOZÁK (ed.), *Spisy. Reforma školství. Soubor statí*, sv. 4, Praha 1931.

ENGLOVÁ, Jana, *Sociologické aspekty zaměstnávání žen v průmyslové výrobě v 2. polovině 19. století*. In J. Macháčová – J. Matějček (edd.), *Studie k sociálním dějinám*, Praha 1998, č. 1 (8).

TÁŽ, *Práce žen v továrnách v poslední čtvrtině 19. století a její reflexe v sociálních demokratických kruzích*, in: *Historická demografie* 34, 2010, s. 14 - 29.

FIALOVÁ, Ludmila, *Vývoj obyvatelstva Prahy v letech 1650-1800 na základě matrik*, in: *Historická demografie* 30, 2006, s. 219 – 276.

FRANCEK, Jindřich, *Velké dějiny zemí Koruny české. Zločinnost a bezpráví*, Praha 2011.

TÝŽ, *Zločin a trest v českých dějinách*, Praha 1999.

GRULICH, Josef, *Historická demografie a dějiny rodiny v Evropě a v České republice po roce 1950*, in: *Historická demografie* 26, 2002, s. 123 – 146.

HIML, Pavel, *Zrození vagabunda. Neusedlí lidé v Čechách 17. a 18. století*, Praha 2007.

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka a kol., *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*, Praha 2007.

HORSKÁ, Pavla, *Naše prababičky feministky*, Praha 1999.

TÁŽ, *K ekonomické aktivitě žen na přelomu 19. a 20. století*, *Československý časopis historický* 1983, č. 5.

HORSKÁ, Pavla – KUČERA, Milan a kol., *Dětství, rodina a stáří v dějinách Evropy*, Praha 1990.

JANÁK, Jan, *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*, Praha 1989.

TÝŽ, *Vývoj správy v českých zemích v epoše kapitalismu II. Období první a druhé republiky a okupace (1918 – 1945)*, Praha 1971.

JANDA, Bohumil, *Československá vlastivěda, díl V.*, Praha 1931.

- JEDLIČKA, Miloslav, *Nejslavnější mordy první republiky*, Praha 2011.
- KALLAB, Jaroslav – HERRNRITT, Vilém, *Trestní zákony československé platné v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 1933.
- KÁDNER, Otokar, *Vývoj a dnešní soustava školství IV*, Praha 1938.
- KÁRNÍK, Zdeněk, *České země v éře První republiky (1918-1938), díl I – III.*, Praha 2003.
- KLABOUC, Jiří, *Manželství a rodina v minulosti*, Praha 1962.
- KLEČÁKOVÁ, Stanislava, *Ženská kriminalita v ulicích menšího města*, in: *Zločin a trest v české kultuře 19. století*, Praha 2011.
- KRAMER, Loyd – MAZA, Sarah, *A Companion to Western Historical Thought*, Blackwall 2006.
- KUČERA, Milan, *Populace České republiky 1918 – 1991*. Acta Demographica 12, 1994.
- KUCHTA, Josef – SCHELLE, Karel – TAUCHEN, Jaromír – FRÝDEK, Miroslav - BENDO VÁ BEDNÁŘOVÁ, Lucie, *Vývoj trestního řízení*, Ostrava 2012.
- KURFIŘTOVÁ, Eva, *Ženské domácí služebnictvo v českých zemích (od 60. let 19. století do období první republiky)*, Diplomová práce, Pardubice 2012.
- LACINA, Karel – ČECHÁK, Vladimír, *Vývoj systémů veřejné správy*, Praha 2001.
- LACINA, Vlastislav, *Formování československé ekonomiky 1918-1923*, Praha 1990.
- LENDEROVÁ, Milena – RÝDL, Karel, *Radostné dětství. Dítě v Čechách 19. století*, Praha 2006.
- LENDEROVÁ, Milena a kol., *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*, Praha 2009.
- TÁŽ, *K hříchu i k modlitbě. Žena v minulém století*, Praha 1999.

TÁŽ, *Prostituce a veřejná moc v českých zemích od poloviny 19. století do 20. let 20. století*, in: *Zločin a trest v české kultuře 19. století*, Praha 2011.

TÁŽ, *Chytila patrola aneb Prostituce za Rakouska i republiky*, Praha 2002.

TÁŽ, *Feminismus, gender, emancipace a ženská otázka* (www.msmt.cz/file/9633_1_1/).

LIŠKA, Otakar a kol., *Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918 – 1989*, Praha 2006.

LUŽICKÁ, Věnceslava, *Činnost ženy v domácnosti*, Přednášky spolku Domácnost (Česká kuchařská škola), č. 1, Praha 1886.

MACHKOVÁ – PRAJZOVÁ, Nad'a, *Služka. Příklad Marie Stejskalové*, in: Lukáš Fasora, Jiří Hanuš, Jiří Malíř, *Člověk na Moravě 19. století*, Brno 2004.

MALÍNSKÁ, Jana, „*My byly, jsme a budeme!*“ *České ženské hnutí 1860 – 1914 a idea českého národa*, Praha 2013.

MAREČKOVÁ, Romana, *Hospodářská politika Československa v letech 1918–1938*, diplomová práce, Praha 2014.

MATLAS, Pavel, *Shovívavá vrchnost a neukáznění poddani? Hranice trestní disciplinace poddaného obyvatelstva na panství Hluboká nad Vltavou v 17.-18. století*, Praha 2011.

MIŘIČKA, August, *Trestní právo hmotné: část obecná i zvláštní*, Praha 1934.

MONESTIER, Martin, *Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátku po současnost*, Praha 1998.

NEČAS, Ctibor, *Romové na Moravě a ve Slezsku (1740 - 1945)*, Brno 2005.

NEČASOVÁ, Denisa, *Dějiny žen či gender history? Možnosti, limity, východiska*, in: *Dějiny - teorie - kritika*, Praha 2008, roč. 2008, č. 1.

NEUDORFLOVÁ, Marie, *České ženy v 19. století. Úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*, Praha 1999.

TÁŽ, *Problematika žen a placená práce v ženských časopisech na přelomu 19. a 20. století*, *Historická demografie* 34, 2010, s 2 - 13.

NOVOTNÝ, František, *Trestní kodexy: trestní zákon, trestní řád a související předpisy*, Praha 2002.

PÁNEK, Jaroslav, *Městské hrdelní soudnictví v pozdně feudálních Čechách. (Výsledky, problémy a perspektivy studia)*, *Československý časopis historický* 32, 1984, s. 693 – 728.

PÍSKOVÁ, Renata a kol., *Jihlava*, Praha 2009.

PLACHÝ, Jiří – PEJČOCH, Ivo, *Masarykovy oprátky: problematika trestu smrti v období první a druhé Československé republiky 1918-1939*, Cheb 2012.

PODAŘILOVÁ, Jana, *Kulturní a spolkový život v Pelhřimově na přelomu 19. a 20. století*, Diplomová práce FF JU, České Budějovice 2004.

PRŮCHA, Václav a kol., *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918 – 1992*, I. díl, Brno 2004.

PŘEČKOVÁ, Karla, *Hledající se a hledaná. Společenské představy o ženě za první československé republiky (1918 – 1938)*, Diplomová práce, Olomouc 2008.

RÁKOSNÍK, Jakub, *Odvracená tvář meziválečné prosperity. Nezaměstnanost v Československu v letech 1918 – 1938*, Praha 2008.

RETTIGOVÁ, Magdaléna Dobromila, *Mladá hospodyňka v domácnosti, jak sobě počínati má, aby své i manželovy spokojenosti došla*, Praha 1840.

RUSNOK, Pavel, *Vývoj organizace soudnictví v první ČSR*, diplomová práce, Brno 2006.

SCOTT, Joan, *Women's history*, in: Peter BURKE, *New Perspectives on Historical Writting*, Cambridge 1993.

SEDLÁČEK, Jaromír, *Rodinné právo*. Knihovna českého akademického Spolku „Právnick“ v Brně, Brno 1934.

SCHELLE, Karel – BALÍK, Stanislav – BLÁHOVÁ, Marie – LAŽANSKÝ, Vojtěch – PEJCHAL, Aleš – POLEDNÍK, Petr – VALENTOVÁ, Vendulka, *Dějiny advokacie v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2009.

SCHELLE, Karel, *Vývoj veřejné správy v letech 1848 – 1990*, Praha 2005.

TÝŽ, *Organizace československého státu v meziválečném období (1918–1938)*, Praha 2006.

SOUKUP, Emilian, *Manželské kapitoly. Základy manželství*, Praha 1934.

SOUKUP, Zdeněk, *Aplikace domovského práva v Přelouči 1918 – 1938*, Bakalářská práce FF Pardubice, Pardubice 2010.

STARÝ, Marek, *Vývoj veřejné správy v českých zemích do roku 1848*, Praha 2007.

STRÁNSKÁ, Olga (ed.), *Praktická hospodyňka II*, Praha b. n. 1927.

ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina a kol., *Soudní přezkum vyhoštění*, Brno 2012.

TRÖSTER, Petr a kol., *Právo sociálního zabezpečení*, Praha 2005.

VALENTA, Jaroslav a kol., *Československo 1918 – 1938. Osudy demokracie ve střední Evropě*, Praha 1999.

VELKOVÁ, Alice, *Schuld und Strafe. Von Frauen begangenen Morde in den böhmischen Ländern in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts*, Mnichov 2012.

TÁŽ, *Migrace a životní cyklus venkovského obyvatelstva. Sonda do situace na Štáhlavsku v letech 1750 - 1850*, Historická demografie 30 – suppl., 2006, s. 73 – 98.

TÁŽ, *Staré ženy ve venkovské společnosti na přelomu 18. a 19. století*, in: Zdeněk Hojda – Marta Ottlová (edd.), *Vetché stáří nebo zralý věk moudrosti*, Praha 2009, s. 204 – 224.

VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla, *Kvalifikace, profesionalizace a tzv. ženská povolání v českých zemích*, in: Dějiny žen, aneb Evropská žena od středověku do poloviny 20. století v zasetí historiografie.

ZOUBKOVÁ, Ivana – FIRSTOVÁ, Jana a kol., *Kriminologie. Aktuální problémy*, Praha 2013.

ŽÁK, Emanuel, *Kapitoly o manželství. Několik úvah o významu a účelu manželství, o jeho nedostatcích a vadách se zřetelem na poměry dnešní doby*, Praha 1934.

ŽLÁBEK, Josef – VERNER, Vladimír, *Státní občanství a domovské právo v republice Československé*, Praha 1923.

9 Seznam příloh

Příloha I.: Mapy okresů Třebíč, Jihlava a Pelhřimov

- mapa č. 1: dnešní kraj Vysočina
- mapa č. 2: okres Třebíč
- mapa č. 3: okres Jihlava
- mapa č. 4: okres Pelhřimov

Příloha II.: Fotografie ze soudních spisů

- fotografie č. 1, 2: osobní data obžalované
- fotografie č. 3: výpověď obžalované
- fotografie č. 4: rozsudek soudu

Příloha III.: Příklad případů ze soudních spisů

- případ č. 1: Antonie Losová a Petronila Votrubová – krádež
- případ č. 2: Anna Fukerýderová – podvod
- případ č. 3: Kristina Hurdová – urážka na cti
- případ č. 4: Anna Urbanová – urážka na cti
- případ č. 5: Marie Potěšilová – cizoložství
- případ č. 6: Žofie Vránová – prostituce
- případ č. 7: Aurelie Schejbalová – prostituce
- případ č. 8: Anežka Kačenková – prostituce
- případ č. 9: Kristina Vokurková a spol. – kuplířství

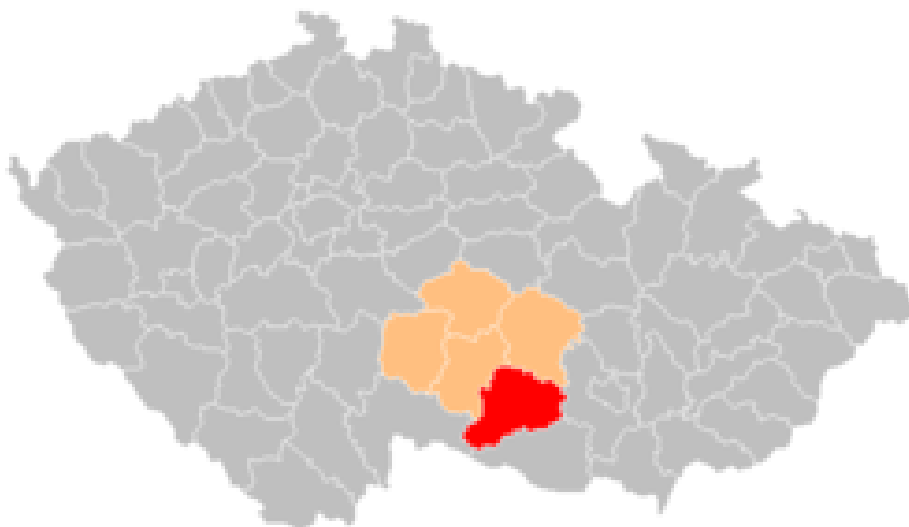
Příloha I.

Mapy okresů Třebíč, Jihlava a Pelhřimov

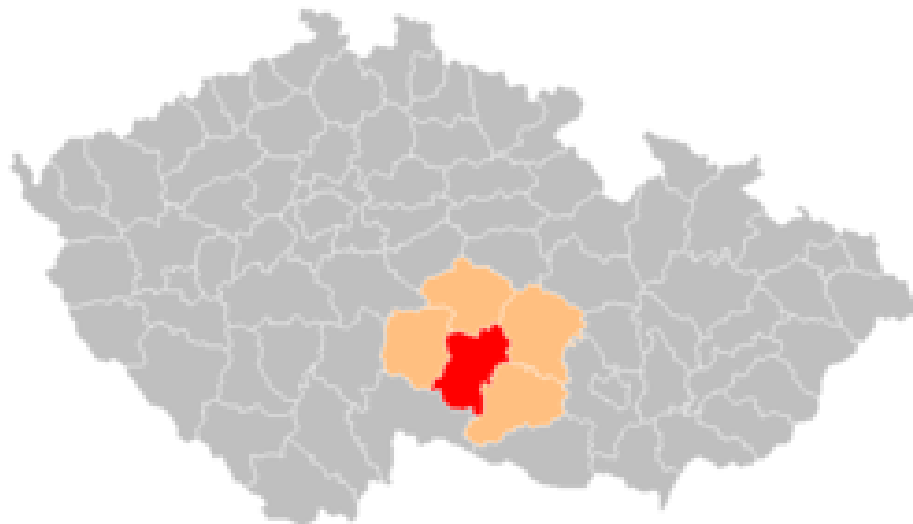
Mapa č. 1: Dnešní kraj Vysočina

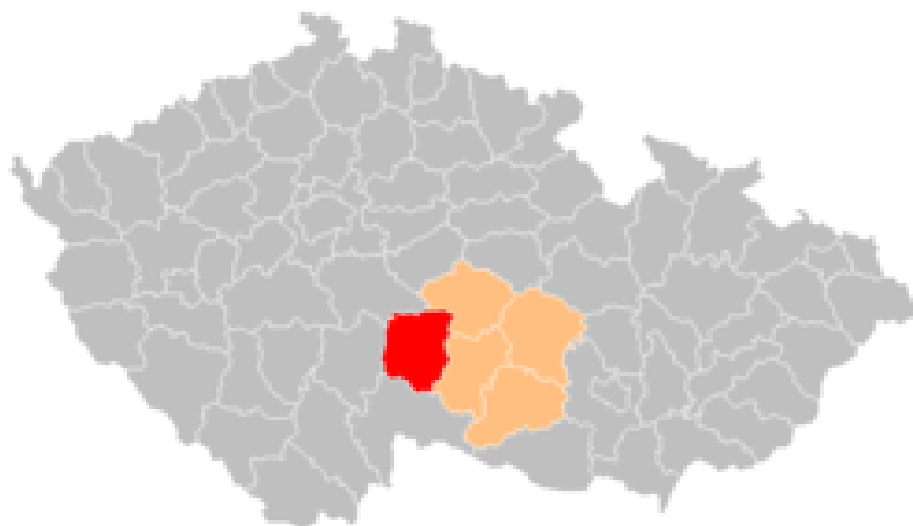
Mapa č. 2: Okres Třebíč

Mapa č. 3: Okres Jihlava

Mapa č. 4: Okres Pelhřimov

Příloha II.

Fotografie ze soudních spisů

Fotografie č. 1, 2: Osobní data obžalované

Zemské četnické velitelství v Brně. Oddělení Třebíč.
K čis. jedn. zatč. 78 / 35. Stanice Třebíč čis. 1.

Svoboda Alois z Třebíče a spol.,
podílnictví na krádeži.

Udání. ku T 1533/35

A. Osobní data. I.

- Jméno a příjmení (u žen jméno nabyté provdáním; jméno dívčí v závorce):
Marie Svobodová /: Kruba-ová :/
- Jméno a příjmení manžela: Alois Svoboda,
Přezdívka: -.-
- Doba (den, měsíc a rok) 2.4.1904 a místo (soudní okres) Třebíč,
s.o.Třebíč, narození. (Nelze-li zjistiti přesná data narození, věk; je-li místo
narození v cizině, příslušný stát.)
Příslušná četnická stanice Třebíč, s.o.Třebíč,
a u mladistvých příslušný matriční úřad klášter Jejkov v Třebíči,
- Jméno a příjmení rodičů:
a) otce Ludvík Kruba,
b) matky (též jméno dívčí; při nemanželském původu jen jméno matky) Marie
roz. Solař-ová,
- Domovská příslušnost (též soudní okres; u cizích státních občanů též jméno státu):
Třebíč, s.o.Třebíč,
- Poslední bydliště (místo [ulice], čp. soudní okres; bydlí-li zatčená, případně udaná osoba v cizině,
jméno cizího státu; nemá-li stálého bydliště, místo posledního pobytu s poznámkou »nestálé«):
Třebíč, Domky, Jiráskova ulice čis.p.624,
- Rodinný stav: svobodn(a) -.- ženat (vdána) vdána,
soudně rozloučen(a) -.- vdovec (vdova) -.-
soudně rozveden(a) -.-
- Povolání (hlavní zaměstnání) a postavení v něm (v době spáchání činu; je-li bez zaměstnání, budiž tu
uvedeno a vyznačeno její poslední zaměstnání. Rozhoduje doba spáchání hlavního trestního činu. U
vdaných a nesamostatně výdělečně činných žen povolání manželovo, u svobodných, nesamostatně výdě-
lečně činných, zaměstnání přednosty domácnosti):
v domácnosti,
- Vojenská služba, branný poměr (hodnost, služební poměr — presenční služba, záloha, výslužba,
z povolání, kmenové těleso a odvodní ročník. Vyplní se u osob, které činně neslouží):
-.-
- Školní vzdělání (neumí číst a psát, umí číst a neumí psát, umí číst a psát): umí číst a psát,
Vyšší vzdělání (t. j. škola střední nebo jí na roveň postavená škola odborná, druh ústavu i délku doby
návštěvy): -.-
- Vyznání: řím.-kat.,

Okresnímu soudu
v Třebíči.

Sklad četnických tiskopisů R. Subrt, Brno. — Skl. č. 69.

11. Národnost (u všech osob starších 14 let národnost, k níž se samy přihlásí): česká,
12. Počet členů rodiny, jež živi: dítě 14 roků staré,
13. Majetkové poměry: vlastní prodlužený domek,
14. Dřívější tresty (možno-li podle označení v trestním listě): zachovalá,

Kým a kdy (den a hodina) zatčen(a), po případě kým udán(a): Vrch. strážmistrem Františkem Černým

Na či popud: z vlastního,

Kým byl případ vyšetřován: vrch. strážm. Františkem Černým,

Svědci: Alois Svoboda z Třebíče, Jiráskova ulice čís.p.624 - nyní ve vazbě okresního soudu v Třebíči a František Hladík z Třebíče, Dvořeckého ulice čís.p.27,

15. Poznámka: nepřichází v úvahu,

16/ pověst: dobrá.

B. Skutková podstata:

Viz stejně znějící zprávu o zatčení na Aloise S v o b o d u z Třebíče a spol., podílnictví na krádeži, čís.zatč.78 / 1935 ze dne 22. prosince 1935.

V Třebíči dne 22. prosince 1935.

Velitel stanice *u okresu.*

František Černý

Fotografie č. 3: Výpověď obžalované

Jsem vinná čistoře.
Tvrním, že jsem během letošního roku
odešla v akc. továrně na kartáče v Telhřimově
pouze dva kartáče, které se prodávají ani po
3 neb 4 Kč. Nešla jsem tak pouze na nátlak
a vyhrůžky spoluvěrnice Votrubové, která omy
kartáče ~~zavaz~~ zanesla někam do vsi, kde je vy-
měnila za mouku, mne však o toho nic
neřekla. Nikdy jsem se jiné kračce nedopustila
a k odešlání dvou kartáčů jsem se odhodlala
jsem ze strachu před Votrubovou, která mi
hrozila zabitím, když jí nepřinesu kartáče.
Votrubová jsem se opravdu bála, neboť mne
faskovala a kloukla a jsem přesvědčena, že
ve zlosti by byla schopna mne i zabít.

So přečtem' schváleno.

Goswami

Skončeno a podepsáno

Thalioj'

Thalioj'

Fotografie č. 4: Rozsudek soudu

2.3
18.
17.
T. 120/28.
13.

Rozsudek
Jméno Republiky!

Antonín Kocouš a Petruška Votruba
dne 20/3 28 pro provedení kácení
průběžně kácení.

Obžalovaný
Antonín Kocouš
roz. 18/6 1878 a Petruška Votruba
kácení dřevní a Petruška Votruba

Petruška Votruba
roz. 11/5 1861 a Kocouš, usazení, nyní
ve volné kácení a Votruba

Jižní území

Antonín Kocouš a Petruška Votruba
všechny věci pro svůj území a
dřevní a bez příslušnosti svého státního
práva, ačkoliv kácení a Petruška Votruba
jindy provedl kácení a nyní a čer-
něd 50 kč, tudíž činí ušlé množství
dřevní 50 kč pro příslušce a
Petruška Votruba, to kácení
Antonín Kocouš
Votruba a Kocouš a Kocouš

Příloha III.

Příklad případů ze soudních spisů

Případ č. 1: Antonie Losová a Petronila Votrubová – krádež

Přestupek krádeže a spoluvina na krádeži se řešily v Pelhřimově roku 1927. Obžalovanými byly Antonie Losová, která byla souzena za krádež, a Petronila Votrubová,⁴³⁵ souzená za spoluvinu na krádeži. Losová pracovala v továrně na rýžové kartáče, které kradla, a Votrubová ji k tomu naváděla a kartáče dále prodávala nebo vyměňovala za potraviny. Obě pocházely z velmi chudých poměrů, bydlely spolu v jednom pokoji v místním chudobinci.

Ke svému ospravedlnění Antonie Losová uvedla, že ji Votrubová nabádala, aby jí kartáče z továrny nosila. Losová měla z Votrubové strach, protože jí prý vyhrožovala. Tak tedy Votrubové vyhověla a týdně přinesla asi dva kartáče. Dále Losová uvedla, že ji jednou v noci Votrubová kvůli tomu, že jí kartáče nepřinesla, škrtila.

Votrubová přiznala, že si kartáče od Losové brala a prodávala. Ke svému ospravedlnění uvedla, že je přebírala proto, aby nemusela žebrot, že se za žebrotu stydí a raději by prý kradla, než žebřala.

Antonie Losová před soudem vypovídala takto: *„Jsem vinna částečně. Doznávám, že jsem během letošního roku odcizila v akc. továrně na kartáče v Pelhřimově pouze dva kartáče, které se prodávají asi po 3 – 4kč. Učinila jsem tak pouze na nátlak a výhrůžky spoluobviněné Votrubové, která ony kartáče zanesla někam do vsi, kde je vyměnila za mouku, mně však z toho nic nedala. Nikdy jsem se jiné krádeže nedopustila a k odcizení dvou kartáčů jsem se odhodlala jen ze strachu před Votrubovou, která mi hrozila zabitím, když jí nepřinesu kartáče. Votrubové jsem se opravdu bála, neboť mne fackovala a tloukla a jsem přesvědčená, že ve zlosti by byla schopna mne i zabít.“* Vinu chtěla svalit především na Votrubovou, vypovídala tak, aby vypadala jako oběť donucená k trestnému činu.

Soud si poté vyslechl výpověď Petronily Votrubové: *„Jsem vinna. Bydlíme s Antonii Losovou v obecním domku v Pelhřimově v jedné společné světnici. Táž chodívala do práce do továrny na kartáče, ona sama bez mého návodu odcizovala*

⁴³⁵ Losová – 54 let, svobodná, dělnice; Votrubová – 67 let, vdaná, ale s mužem nežila ve stejné domácnosti, bývalá prostitutka.

kartáče a odevzdala je mně s tím, abych je odnesla na venkov a za ně přinesla mouku a mlíko. Loňského roku přinášela častěji kráte kartáče rýžové a to jeden neb dva kusy a mohla tak odcizit asi 30 kusů... o věci jsem se pak rozdělila s Antonii Losovou. Není pravda, že jsem Antonii Losovou naváděla ke krádeži a také jsem jí nevyhrožovala.“

Po výsledku byly obě uznány vinnými a trestem jim bylo vězení v trvání jednoho týdne. Votrubová musela do vězení nastoupit ihned, jelikož se v minulosti dopustila již množství dalších přestupků⁴³⁶ a nebyla u ní patrná náprava.⁴³⁷

Případ č. 2: Anna Fukerýderová – podvod

Obžalovaná Anna Fukerýderová⁴³⁸ přijela dne 23. dubna 1934 s dětským kočárkem, v němž měla své malé dítě, do obchodu Josefa Tůmy v Jihlavě. V obchodě byl přítomen Josef Tůma a jeho manželka Ludmila. Obžalovaná se zeptala, zda může dostat šaty, které měla u Tůmy k obarvení. Poté žádala Tůmovou, zda by její dítě nemohlo jít na nočník u nich v bytě. Tůmová proto zavedla obžalovanou s dítětem do svého bytu v prvním poschodí téhož domu, kde dítě sedělo čtvrt hodiny na hrnečku, ale potřebu nevykonalo, což Tůmové přišlo nápadné. Mezitím přišli do obchodu další zákazníci. Když se pak obžalovaná vrátila do obchodu, začala křičet, že se jí ztratila kabelka, kterou nechala ležet na kočárku. V ní prý měla peníze, klíček od dveří a jiné věci. Obžalovaná nechtěla, aby věc byla oznámena policii, avšak Josef Tůma přesto poslal svoji zaměstnankyni Růženu Smejkalovou, která údajnou krádež na policii oznámila. Vyšetřením věci byl pověřen inspektor Kreitzer, kterému obžalovaná řekla, že se „jí ztratila černá dámská kabelka, která ležela v dětském kočárku a ve které měla bankovky 100 Kč a 50 Kč, klíček od dveří do domu a ještě nějaké maličkosti.“ Policie dále vše vyšetřovala a dospěla k názoru, že si obžalovaná ztrátu kabelky v obchodě vymyslela. Navíc dne 28. dubna 1934 přišla obžalovaná s nadporučíkem Karlem Douchou do obchodu Jana Brinka v Jihlavě. Tam si vybrala plášť, který Doucha zaplatil, a odešli. Po chvíli se do obchodu vrátili a obžalovaná si vybrala černé šaty v ceně 206 Kč. Měly být poslány na adresu Karla Douchy, při čemž Doucha podotkl,

⁴³⁶ Jednalo se o přestupky řešené u různých soudů (Tábor, Jihlava, Humpolec, Pelhřimov a další). Celkově se jednalo o 60 přestupků a zločinů. Tresty vězení dostávala ve výměře několika dní až šesti let. Votrubová byla souzená za tuláctví, zločiny krádeže, zločin žhářství a další. SOkA Pelhřimov, fond *Okresní soud Pelhřimov*, inv. č. T 586/ 27.

⁴³⁷ Tamtéž.

⁴³⁸ Fukerýderová – 36 let, svobodná, soukromnice.

že nebudou-li šaty Fukerýderové slušet, tak je v pondělí vrátí. V pondělí obžalovaná s Douchou odjeli. Zaměstnankyně obchodu Jůzlová si přišla pro šaty, ale vrátila se s nepořízenou.

Obžalovaná se tak měla v obou případech dopustit podvodu. Za první tím, že předstírala ztrátu kabelky, a za druhé, že na Brinkovi podvodně vylákala šaty. Obžalovaná oba případy popírala a tvrdila, že kabelku skutečně ztratila v obchodě Tůmy. K druhé věci uvedla, že šaty ještě téhož dne, kdy si je u Brinky vybrala, poslala Brinkovi zpět po jedné slečně, kterou neznala jménem.

Po výslechu svědků měl soud za prokázané, že si obžalovaná ztrátu kabelky vymyslela, a v obou případech se skutečně podvodu dopustila. Soud jí udělil trest vězení na šest dní, zostřené jedním tvrdým ložem.⁴³⁹

Případ č. 3: Kristina Hurdová – urážka na cti

Případ urážky na cti pomocí anonymního dopisu se odehrál roku 1924 v Dolní Cerekvi. Soukromá žalobkyně Marie Procházková podala žalobu na Kristinu Hurdovou,⁴⁴⁰ protože při sbírání brambor veřejně a před více lidmi předčítala obžalovaná dopis, jehož obsah Procházkovou velmi urazil. Hurdová vypovídala, že psaní dostala jakožto anonymní dopis. To byla ale podle žalobkyně pouze výmluva, aby mohla být veřejně urážena a ponižována, jelikož věci uvedené v dopise jasně ukazovaly na Procházkovou. Obžalovaná tvrdila, že už si obsah dopisu nepamatuje, proto byl v soudní síni znovu přečten:

*„Kožešník to říci může,
jak těžko vydělá kůže,
ale jeho žena lehce
vydělá si jí u ševce.
Ve válce když byla nouze,
chtěla si pozvat Francouze,
ale švec jí stoho zradí,
Talián že to zpraví.
Pěstovala lásku vřele,
chtěli spolu do jetele
an nebyv takový snopek,
zatáh ji v poli do kopek.
Milovala jen tak měkce*

⁴³⁹ SOKA Jihlava, fond *Okresní soud Jihlava*, inv. č. T 1608/ 34.

⁴⁴⁰ Hurdová – 48 let, vdaná, v domácnosti.

*o koptkách slyšeti nechce
na to je velice hrdá,
libala za vraty srba.
Když muž její z vojny přitáh,
dostal komisní chrub,
chroube s ním brambory,
pije vodu
chtěl dostati komisní nohu.
Na všech svatých ku památce,
házejí z hrobu věnce,
to dělají moudré ženy
zvané hřbitovní hyjeny.
Na konec se říci musí,
že se to každému hnusí,
za dámu se vydávat
od mláďat si pomáhat.“*

Obsah dopisu líčí ženu, která znesvěcuje hroby, cizoložnici a způsobuje si potraty. Hrubě tedy uráží počestnost. Žalobkyně tvrdila, že i když dopis nikoho nejmenuje, je jasné, koho se týká. Je totiž ženou kožešníka, který dostal na vojně komisní chrup, což se skutečně stalo i v případě jejího muže. Z hrobu opravdu sundala věnec, což bylo v Dolní Cerekvi všeobecně známo. Také za to stála před soudem.

Obžalovaná následně u soudu vypovídala,⁴⁴¹ že dopis jí někdo strčil pod vrata. Dopis na poli přečetla, ale prý neměla tušení, koho se týkal. Na svoji obranu také uvedla, že na Procházkovou si ani nevzpomněla, protože nevěděla o její obžalobě skrze hřbitovní věnec, ani že její muž má umělý chrup. Poté samozřejmě došlo k výslechu svědků – především žen, které během předčítání dopisu byly na poli. Všechny odpověděly, že o sundávání věnců ve spojitosti s Procházkovou slyšely, tedy si musely domyslet, že se jí obsah dopisu týkal. Soudce měl tak za prokázané, že obžalovaná musela vědět, koho se pomluvy v dopise týkaly. Přesto ho veřejně přečetla, aby Procházkovou zostudila. Proto jí vyměřil trest vězení v délce trvání pěti dnů, zostřené jedním postem.⁴⁴²

⁴⁴¹ „Necítím se vinna. Dopis ten nám někdo strčil pod vrata. Napřed jsem dopis přečetla doma a pak jsem ho předčítala na poli před lidmi, kteří sbírali brambory. Žádný v dopise jmenován nebyl a nemohla jsem proto vědět, koho se obsah dopisu týká. Na Procházkovou jsem ani nevzpomněla, vždyť ani nevím, pro co byla obžalována a také nevím, že její muž má chrup umělý. Po přečtení jsem dopis strčila do kapsy a doma jsem ho zahodila.“ SOKA Pelhřimov, fond Okresní soud Pelhřimov, inv. č. T 418/ 24.

⁴⁴²Tamtéž.

Případ č. 4: Anna Urbanová – urážka na cti

Podle nového zákona o ochraně cti z roku 1933 byla roku 1936 v Pelhřimově souzená Anna Urbanová.⁴⁴³ Žalobu podala poškozená Marie Paclíková, která následkem pomluv přišla o zaměstnání. Paclíková byla zaměstnaná u Marie Procházkové, která dostala anonymní dopis, v němž bylo napsáno, že Paclíková Procházkovou pomlouvá. Mezi lidmi bylo povědomí o tom, že žalobkyně a obžalovaná nežijí ve shodě, proto i Paclíková Urbanovou z napsání anonymního dopisu obvinila.

Obžalovaná Anna Urbanová se u soudu hájila: „*Nenapsala jsem žádný anonymní dopis Marii Procházkové, v němž bych snad obvinila soukromé žalobce, že pomlouvají Marii Procházkovou. Žiji se soukromou žalobkyní delší dobu v nepřátelství.*“

Obsah dopisu byl opravdu hanlivý a nechyběl jako důkaz u soudu, kde jeho znění bylo přečteno. „*Milostivá paní! Sděluji Vám, jak Vás Paclíková, vůbec Paclíkovi pomlouvají. Lidi byste uštvala s tím Vaším tátou, honíte je jako psi. Služka Vám odešla, dostala by z hladu souchotiny a ze dření. Litáte od noci do noci a jen štvete lidi. To je trpká u Vás ta koruna. Na kapku mléka se třesete, nejrači byste nedala nic. Ty jejich příbuzný by tam taky nebyli, sestra kolikrát vzteky neví co, ale dělají to kvůli Paclíci. Ani jste se nezlepšila, když Vám ten p...nt umřel – nemoch Vás Bůh víc potrestat, ale Vám je to jedno, Vy si z toho málo děláte. Kdybyste chtěla, bylo by jich víc, ale umíte v tom chodit. Nejhorší je, dyž se stane ze žebroty paní. To byla žebrota Paroubková, dokud jim nepomohla válka. Dnes chcete, aby Vám líbali lidi ruce, když jdete sr_t a když se vys...te, zase. Když máte platit, nejrači byste nedali nic. Pán tu držku roztahuje a Vám jede jako kramářce. Svačinu nedáte kdyby lidi padli hladem a žízní atd. To by byl román, nelze všechno psát. Byli jsme v lese na houbách, chodili jsme blízko nich, nebyla sama, ta Vás meje. A vůbec moc slyšíme od lidu, s kterými se stýkají i jejich příbuzný říkají, aby ta paní Procházková slyšela, jak ji špinějí a kdyby neměla tam stálý výdělek, měli by teprva bídy, nedovedou si toho vážit. Já Vás znám dobře a všechny, byla moje přátelská u Moravů ve službě, proto to nesnesu a sám táta mi řekl, bych Vás upozornila, jak jsou lidi zlý za dobrotu. Ruce uctivě líbám.*

M. T.⁴⁴⁴

⁴⁴³ Urbanová – 53 let, vdaná, v domácnosti.

⁴⁴⁴ SOKA Pelhřimov, fond Okresní soud Pelhřimov, inv. č. T 442/ 36.

Jelikož spor byl nejasný, vyžádala si žaloba na dopis paleografický posudek od znalce písma, dr. Františka Flanderky. Ten měl k porovnání písma k dispozici dopis, který obžalovaná skutečně poslala na úřad v Pelhřimově, sama Urbanová to potvrdila. Flanderka provedl rozbor písma dopisů, a i když měl každý trochu jiný sklon písma, musel konstatovat, že oba dopisy napsala jedna osoba. Tudíž anonymní dopis skutečně napsala obžalovaná Anna Urbanová.

Obžalovaná byla odsouzena na čtrnáct dní do vězení, ale podala odvolání. Odvolací soud jí vyhověl částečně a to do výše trestu, nemusela do vězení na čtrnáct dní, ale pouze na týden. Urbanová však stále nebyla s rozsudkem spokojená a napsala žádost o milost prezidentu Benešovi: „*Trestného činu jsem se nedopustila, neboť jako zcela nevinná, stala jsem se obětí sousedské nesnášlivosti. Dosud jsem zachovávala a trest by byl pro mě příliš krutý, neboť jsem stížena velkým životním neštěstím. Se svým skoro 60letým mužem, úplným mrzákem, prožívám nezaviněně bídu. Muž, řemeslník, přišel následkem své těžké vady úplně na mizinu a je nyní práce neschopen. Ke všemu jsem sama již několik let stížena vleklou chorobou, která by se výkonem trestu nebezpečně zhoršila. Kdybych byla nucena skutečně trest nastoupit, byl by pro oba náš dosud klidný a bezúhonný běh života tak rozrušen, že bychom tímto krutým osudem byli oba navždy zničeni.*“⁴⁴⁵

Jako obrannou strategií v žádosti o milost zvolila neutěšené poměry v rodině, a samozřejmě svoji dřívější bezúhonnost.⁴⁴⁶ Avšak žádost o milost byla zamítnuta, takže trest jednoho týdne vězení musela nastoupit.⁴⁴⁷

Případ č. 5: Marie Potěšilová – cizoložství

Roku 1927 se před okresní soud v Jihlavě dostal případ cizoložství, kdy žalobu podala podvedená manželka Terezie Medová, která se tímto činem cítila zostuzena a ponížena. Obžalovanými byli František Med a Marie Potěšilová.⁴⁴⁸ Svědeckými výpověďmi bylo prokázáno, že 26. dubna 1927 v přízemí pekařského krámku Františka Meda obžalovaní souložili. A to právě v době, kdy do krámku měla přijít Terezie

⁴⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁴⁶ V dopise uvedla, že dosud nebyla trestaná, musí se starat o nemocného manžela a sama je navíc nemocná. Argumentuje, že nástup do vězení by byl pro oba zničující. Tamtéž.

⁴⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁴⁸ Potěšilová – 49 let, vdaná, v domácnosti.

Medová, která klíčovou dírkou viděla svého manžela „v pozici při souloži na ženské osobě.“ Poté dcera Terezie Medové dosvědčila, že se muselo jednat o Marii Potěšilovou. Částečnými polehčujícími okolnostmi bylo přiznání obou obžalovaných a také jejich snaha neohrozit veřejnou mravopoctnost. V obchodě se totiž zamkli, nechtěli, aby je někdo překvapil. Soud k tomuto při vynášení rozsudku přihlédl, ale Marii Potěšilové přitěžovala skutečnost, že byla rovněž vdaná a dopustila se současně třech přestupků – přestupku dle § 516 (ohrožení veřejné mravopoctnosti), § 502 (cizoložství) a § 496 (urážka cti). Proto byla odsouzena do tuhého vězení na jeden měsíc a vězení měla mít zostřené dvěma posty. Po odvolání jí byl trest snížen na čtrnáct dní vězení. František Med dostal trest pouhých osm dní ve vězení, jelikož se potýkal pouze s přestupkem dle § 516.⁴⁴⁹

Případ č. 6: Žofie Vránová – prostituce

Veřejné pohoršení vzbudila osmnáctiletá Žofie Vránová,⁴⁵⁰ která byla v Jihlavě a okolí známá jako tajná prostitutka. Její činy vedly až k jednání před soudem. Přestupek mohl být u soudu popsán velmi podrobně a často se proto stávalo, že z hlavního přelíčení byla veřejnost vyloučena. Do případu byla zapletená i známá obžalovaná, Ludmila Volfová. V březnu 1928 se obžalovaná tázala, zda si může „dovésti hosta do její světničky u Šenkýřových a co by za podobné návštěvy musela platiti Šenkýřovi.“ Volfová totiž u Šenkýřových bydlela a za podobné návštěvy svému domácímu platila 10 Kč. Ten proti takovýmto aktivitám nic neměl. Po chvíli se k ženám připojili dva neznámí muži, kteří od Volfové a Vránové požadovali pohlavní styk. Všichni čtyři tedy odešli do pokoje Volfové, kde Vránová a jeden muž vykonali soulož. Problémem bylo, že tak učinili při rozsvíceném světle a v pokoji navíc byly další dvě osoby. To se považovalo za hrubé uražení mravopoctnosti a soud toto nepromíjel. Volfová s druhým mužem nesouložila, poněvadž měla periodu. Oba muži poté dali každé 20 Kč, z nichž po 10 Kč zaplatili Šenkýřovi. Ten tak v případě mohl figurovat jako kuplíř, ale ve spisu o tom není zmínka. Obžalovaná Vránová u soudu samozřejmě vše popřela, nikoho si do bytu Šenkýřových nepřivedla, natož že před třetími osobami souložila. Připustila však, že do bytu občas chodila. Její obrana popírání ale vyšla vniveč. Ludmila Volfová ji totiž svoji výpovědí zcela usvědčila.

⁴⁴⁹ SOKA Jihlava, fond *Okresní soud Jihlava*, inv.č. T 484/ 27.

⁴⁵⁰ Vránová – 18 let, svobodná, dělnice.

A protože obžalovaná byla známá jako prostitutka a měla špatnou pověst, soud její výpovědi nevěřil. Nebyla tedy jiná možnost, než obžalovanou odsoudit. Žofie Vránová musela ve vězení strávit deset dní, které měla ještě zotřené jedním tvrdým ložem.⁴⁵¹

Případ č. 7: Aurelie Schejbalová – prostituce

Do širší veřejnosti se dostal případ prostituce a nákazy pohlavní nemocí v létě roku 1930 v Jihlavě. Na policejní komisařství přišlo anonymní udání, že Aurelie Schejbalová⁴⁵² asi 10. července 1930 nakazila pohlavní nemocí tajemníka čs. strany lidové Josefa Procházku. Schejbalová tak byla zadržena a předvedena k prohlídce do nemocnice, kde u ní byla zjištěna kapavka. Obžalovaná tvrdila, že před třemi dny upozorovala, že je asi pohlavně nemocná, šla k lékařce, ta jí dala léky a poslala do domácího léčení. Policie to však pokládala za pouhou výmluvu. Veřejně se totiž vědělo, že se po Schejbalové pátrá kvůli pohlavní nemoci. Když se to dotyčná doslechla, šla k lékaři. Dle její výpovědi⁴⁵³ měla v krátké době pohlavní styk jmenovitě se čtyřmi muži a s dalšími pěti neznámými. Policejní komisařství si zjistilo i pověst Schejbalové. Tedy zda v trestním rejstříku měla i další přestupky. Zprávu o pověsti mohl zaslat i příslušný obecní úřad města či vesnice, kde měla obžalovaná hlášený trvalý pobyt. V Jihlavě a okolí měla Schejbalová velmi špatnou pověst a byla známá jako tajná prostitutka. Přesto se obžalovaná bránila, že po zjištění že je nemocná se léčila a s nikým pohlavní styk neměla. Další obranou bylo tvrzení, že pohlavní styk

⁴⁵¹ SOKA Jihlava, fond *Okresní soud Jihlava*, inv. č. T 32/ 29.

⁴⁵² Schejbalová – 27 let, svobodná, trhovkyně.

⁴⁵³ „*Moji rodiče zdržují se v Jihlavě, Židovská ul. Asi před rokem proti vůli otcově šla jsem na zábavu a otec mně proto vyhnal. Svě dítě mám u rodičů. Na to byla jsem zaměstnána v tov. na čepice u Pokorného na náměstí v Jihlavě až do června 1930 a vydělala jsem si u něj 50 – 60 Kč. Poněvadž to na živobytí nestačilo, vymohla jsem si živnostenský list a prodávala po poutích a jarmarcích cukroví. Obchodování mi více vyneslo. Jsem hodně známá v Jihlavě, poněvadž se zde zdržuji již dlouhá léta a pak ze zábav a veřejných místností. Doznávám, že jsem navštěvovala restaurace, kavárny a bary ve společnosti mužů, příp. dam, že si nechávala za sebe platiti útratu. Při takových příležitostech dali mi muži více pítí a já v opilosti přivolila jsem pak ku tělesnému styku s muži. Pokud se pamatují, obcovala jsem s Procházkou několikrát, také jsem jezdila s autem s nějakými obchodníky, cestujícími v okolí Jihlavy na počátku července t.r. a obcovala jsem s nimi v Kácově. Zním je dle vidění, nikoliv dle jména. S kapit. Navarou byla jsem někdy počátkem července a někdy před tím. S Pokorným byla jsem někdy na počátku července jen jednou, a se Steinerem obcovala několikrát, posledně týden před vstoupením do nemocnice. Krátce před tím byla jsem také s nějakým hochem z Luk, jehož rovněž dle jména neznám a pak s nějakým hochem ze Světlé na Sázavě. Poslední týden před vstupem do nemocnice neměla jsem se žádným mužem tělesný styk. V tom týdnu přišlo na mě krvácení, myslila jsem, že mám periodu a nevěnovala jsem tomu žádné zvláštní pozornosti. Když jsem zjistila však, že krvácení nejde z pochvy, nýbrž z močové dírky, odešla jsem do nemocnice. Jakmile jsem toto podezření, že bych mohla býti nemocná, shledala, nesouložila jsem se žádným mužem. Úmyslně nebo vědomě jsem tedy nákazu na nikoho nepřenšla.“ SOKA Jihlava, fond *Okresní soud Jihlava*, inv. č. T 1624/ 30.*

s muži měla z důvodu opilosti. Tedy že pořádně nevěděla, co dělá. Poukazovala i nato, že ji otec vyhnal z domu, má malé dítě a práce v továrně na obživu nestačí. Soud však obžalovanou odsoudil na tři týdny do vězení. Ovšem ponaučení u ní zřejmě nenastalo, rok poté byla opět odsouzena za pohlavní styk na veřejnosti.⁴⁵⁴

Případ č. 8: Anežka Kačenková – prostituce

Pětadvacetiletá obžalovaná Anežka Kačenková⁴⁵⁵ se před okresním soudem v Třebíči ocitla v létě roku 1935.

Kačenková byla obžalovaná, že v červnu nebo červenci měla pohlavním styk se dvěma muži, Jiliem Dačevem a Bohumírem Valentou, a mohla je tak nakazit pohlavní nemocí. Na konci dubna 1935 nastoupila službu ve vinárně Antonína Holera v Třebíči a obsluhovala hosty ve výčepu. Příležitostně měla s hosty pohlavní styk ve vedlejší místnosti vinárny a muži jí poté platili. Než se na policii dostalo oznámení o šíření pohlavní nemoci, Kačenková již ve vinárně nepracovala a byla i policejně odhlášená z Třebíče. Policii se přesto podařilo obžalovanou vypátrat a v nemocnici se zjistilo, že má kapavku.

Po dalším šetření se zjistilo, že se Kačenková živí zcela a jen prostitucí. Obžalovaná přiznala, že s nakaženými muži měla styk, ale o své nemoci prý nevěděla. Kačenková při výslechu vypovídala, že na konci května roku 1935 ucítila bolest břicha. Ihned šla k lékaři, který jí prý neřekl, že je pohlavně nemocná, ale v nemocnici si ji nechali. Obžalovaná si myslela, že má zánět vaječníku. Když se její stav nelepšil, byla poslána do nemocnice v Jihlavě. Obžalovaná ve výpovědi zdůraznila, že jí opět nikdo neřekl, že má kapavku. Dozvěděla se to od žen na stejném pokoji. Léčila se prý dva měsíce a po celou dobu jí lékaři neoznámili na jakou nemoc. Proto se hájila, že muže nakazila nevědomky. Navíc si stěžovala na svého zaměstnavatele ve vinárně: *„S muži jsem souložila pokaždé v zadní místnosti jeho hostince, vždycky večer nebo v noci, zpravidla však v noci. Do oné místnosti vedly z předního lokálu, kde bývali hosté, dveře se skleněnou výplní, které však byly zakryté záclonou. Tuto záclonu dal na dveře sám Holer. Vždycky, když jsem s někým souložila, bylo zhasnuto a nikdo nemohl vidět, co se v oné místnosti děje. S muži jsem souložila jen proto, že Holer mě stále k tomu měl,*

⁴⁵⁴ Tamtéž.

⁴⁵⁵ Kačenková – 25 let, svobodná, chůva.

chtěla jsem sice od něho odejít, avšak on mi vyhrožoval, že mi dá špatné vysvědčení, proto jsem tak neučinila.“

Svědék Bohumír Valenta vypovídal, že číšníci z vinárny jménem neznal, ale že ona sama vybízela muže k pohlavnímu styku. Mezi nimi došlo k souloži v době, kdy Kačenková tvrdila, že se již léčila.

Anežka Kačenková byla odsouzena podle § 516 tr. z. k trestu vězení v délce trvání jednoho týdne, zostřeného dvěma posty.⁴⁵⁶

Případ č. 9: Kristina Vokurková a spol. – kuplířství

Na majitelku hostince v Třebíči Kristinu Vokurkovou⁴⁵⁷ a řidiče bez zaměstnání, Františka Havlenu bylo 11. září 1936 podáno anonymní trestní oznámení, že se dopustili dle § 512 tr. z. přestupku kuplířství.

Vokurková měla údajně půjčovat jednu místnost za kuchyní k účelu pohlavního styku prostitutek nebo číšnic se zákazníky hostince. Policie tento trestný čin začala vyšetřovat po anonymním udání podaném na Žofii Rouskovou. Ta u Vokurkové bydlela a podle udání byla nakažená kapavkou. Po vyžádání lékařské zprávy se udání ukázalo jako pravdivé. Svědkové Karla Pavlíková a Bohumil Milostný uvedli, že spolu v oné místnosti měli pohlavní styk. Milostný poté Pavlíkové zaplatil. Uvedli také další jména osob, které místnost využívaly. Další ženou, která si pravidelně vodila muže do hostince, byla Marie Bílá. Tvrzení Vokurkové, že o ničem nevěděla, se ukázalo jako liché, sama prý totiž naváděla pomocnice v hostinci, aby „*si šly vydělat nějaké peníze*“.⁴⁵⁸

Spoluobviněný František Havlena byl obviněn, že dne 2. září 1936 zprostředkoval prostitutku jistému Václavu Procházkovi. Vokurková Havlenovi řekla, ať přivede Bílou, protože Procházka si stěžoval, že v hostinci nejsou žádné „holky“. Havlena ji tedy skutečně přivedl a od Procházky si vzal deset korun. Svědci později viděli oba odejít dozadu. Procházka poté dal Bílé padesát korun.

⁴⁵⁶SOKA Třebíč, fond *Okresní soud Třebíč*, inv. č. T 1036/ 35.

⁴⁵⁷Vokurková – 48 let, vdova, hostinská.

⁴⁵⁸SOKA Třebíč, fond *Okresní soud Třebíč*, inv. č. T 997/ 36.

U soudu bylo bez pochyby prokázáno, že oba obžalovaní jsou vinní. Kristina Vokurková byla odsouzena na čtrnáct dní do vězení, zotřeného jedním postem týdně a Havlena byl odsouzen na tři dny do vězení, taktéž zotřeného jedním postem.⁴⁵⁹

⁴⁵⁹Tamtéž.